

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS PREKYBOS IR MUITŲ KATEDRA

SIMONA DRUNGILAITĖ

MUITINĖS TARPININKAI – TARPTAUTINĖS
LOGISTIKOS KANALO NARIAI

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas:

Doc., dr. A. Jablonskis

VILNIUS, 2012

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS PREKYBOS IR MUITŲ KATEDRA

MUITINĖS TARPININKAI – TARPTAUTINĖS
LOGISTIKOS KANALO NARIAI

Tarptautinės prekybos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621N10005

Vadovas:

Doc., dr. A. Jablonskis

Recenzentas:

Doc., dr. T. Banelis

Atliko:

TPRmis0-01 gr. stud.

S. Drungilaitė

VILNIUS, 2012

TURINYS

ĮVADAS.....	8
1. TARPININKAI TARPTAUTINIAME LOGISTIKOS KANALE.....	10
1.1. Logistikos kanalas ir jo subjektai	10
1.2. Muitinės formalumai tarptautiniame logistikos kanale	19
1.3. Muitinės tarpininkai tarptautiniame logistikos kanale	26
2. ATSTOVAVIMAS IR TARPININKAVIMAS MUITINĖJĖ	36
2.1. Tiesioginis ir netiesioginis atstovavimas muitinėje	36
2.2. Muitinės tarpininkai ir jų veikla Lietuvoje.....	40
3. MUITINĖS TARPININKŲ VEIKLOS PERSPEKTYVOS IR.....	49
KONKURENCINGUMO DIDINIMAS	49
3.1. Muitinės tarpininkų atliekami muitinės formalumai	49
3.2. Muitinės tarpininkų veiklos pokyčiai, trukdžiai ir perspektyvos	59
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	63
LITERATŪRA.....	64
ANOTACIJA	67
ANNOTATION	67
SANTRAUKA	68
SUMMARY	69
1 PRIEDAS	71
2 PRIEDAS	73

LENTELĖS

1 lentelė. Lietuvos įgaliotųjų ekonominių operacijų vykdytojų sąrašas.....	31
--	----

PAVEIKSLAI

1 pav. Tarptautinės tiekimo grandinės schema.....	11
2 pav. Tarptautinio logistikos kanalo schema.....	12
3 pav. Tarptautinės logistikos kanalo subjektų sąveika.....	14
4 pav. Tarptautinio logistikos kanalo srautai.....	15
5 pav. Tarptautinio logistikos kanalo eksporto etapas.....	16
6 pav. Tarptautinio logistikos kanalo tranzito etapas.....	18
7 pav. Tarptautinio logistikos kanalo importo etapas.....	19
8 pav. Importo deklaracijų muitinei pateikimo būdas (proc.).....	27
9 pav. Įgaliotųjų ekonominių operacijų vykdytojų skaičiaus augimas Lietuvoje (vnt.).....	33
10 pav. Muitinės tarpininkai tarptautiniame logistikos kanale.....	34
11 pav. Įgaliotinių ir principalų grandinė.....	38
12 pav. Muitinės tarpininkų skaičius Lietuvoje 2006–2011 metais (vnt.).....	44
13 pav. Muitinės tarpininkų atstovų skaičius Lietuvoje 2006 – 2011 metais (vnt.).....	46
14 pav. Muitinės tarpininkų pasiskirstymas Lietuvoje pagal apskritis 2011 m. (vnt.).....	49
15 pav. Muitinės tarpininkų pasiskirstymas teritorinėse muitinėse 2011 m. (vnt.).....	49
16 pav. Eksporto, importo ir bendrųjų deklaracijų kiekis 2006–2011 m. Lietuvoje (tūkst. vnt.).....	50
17 pav. Muitinės tarpininkų pateiktos muitinės deklaracijos 2006-2011 m. (proc.).....	50
18 pav. Eksporto muitinės deklaracijų kiekis 2006–2011 m. Lietuvoje (tūkst. vnt.).....	51
19 pav. Muitinės tarpininkų pateiktų eksporto deklaracijų dalis 2006–2011 m. (proc.).....	52
20 pav. Eksportas į Lietuvą pagal bruto masę 2006-2011 m. (tūkst. tonų).....	52
21 pav. Muitinės tarpininkų aptarnauto eksporto dalis pagal masę 2006–2011 m. (proc.).....	53
22 pav. Eksportas į Lietuvą pagal vertę 2006-2011 m. (mlrd. Lt).....	53
23 pav. Muitinės tarpininkų aptarnauto eksporto dalis pagal vertę 2006–2011 m. (proc.).....	53
24 pav. Importo muitinės deklaracijų kiekis 2006–2011 m. Lietuvoje (tūkst. vnt.).....	55
25 pav. Muitinės tarpininkų pateiktų importo deklaracijų dalis 2006–2011 m. Lietuvoje (proc.).....	55
26 pav. Importas į Lietuvą pagal bruto masę 2006-2011 m. (tūkst. tonų).....	56
27 pav. Muitinės tarpininkų importo į Lietuvą dalis 2006-2011 m. pagal bruto masę (proc.).....	56
28 pav. Importas į Lietuvą pagal statistinę vertę 2006-2011 m. (mlrd. Lt).....	56
29 pav. Muitinės tarpininkų importo į Lietuvą dalis 2006-2011 m. pagal vertę (proc.).....	57
30 pav. Importo mokesčių suma 2006 – 2011 m. (mlrd. Lt).....	57
31 pav. Muitinės tarpininkų sumokėtų visų importo mokesčių dalis 2006 – 2011 m. (proc.).....	58
32 pav. Sumokėti importo muitai, PVM ir akcizai 2006–2011 m. (mln. Lt).....	58
33 pav. Muitinės tarpininkų apskaičiuojama importo skola 2006 – 2011 m. (proc.).....	59

34 pav. Eksporto deklaracijų pasiskirstymas kanaluose 2006 – 2011 m. (tūkst. vnt.).....	59
35 pav. Deklarantų ir muitinės tarpininkų pateiktų eksporto deklaracijų pasiskirstymas kanaluose 2006-2011 m. (tūkst. vnt.).....	60
36 pav. Importo deklaracijų pasiskirstymas kanaluose 2006 – 2011 m. (tūkst. vnt.).....	60
37 pav. Deklarantų ir muitinės tarpininkų pateiktų importo deklaracijų pasiskirstymas kanaluose 2006- 2011 m. (tūkst. vnt.).....	61
38 pav. Muitinės tarpininkų teikiamos logistinės paslaugos 2011 m.....	62

SANTRUMPOS

BMK	-	Bendrijos muitinės kodeksas
BMKĮ	-	Bendrijos muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatos
BMT	-	Bendrasis muitų tarifas
ES	-	Europos Sąjunga
GATT	-	Visuotinė sutartis dėl prekybos ir tarifų
LR	-	Lietuvos Respublika
MMK	-	Modernizuotas muitinės kodeksas
PPO	-	Pasaulio prekybos organizacija
PMO	-	Pasaulio muitinių organizacija
PVM	-	Pridėtinės vertės mokestis
TARIC	-	Bendrijos integruotas muitų tarifas ir atitinkama duomenų bazė
TLK	-	Tarptautinės logistikos kanalas

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Tarptautinės prekybos apimčių didėjimas, spartūs integraciniai procesai, vis sudėtingesnis ir įvairesnis tarptautinės prekybos tarifinis ir netarifinis reguliavimas sąlygoja naujų ir sudėtingesnių muitinės formalumų atsiradimą. Muitinės formalumai – neišvengiama tarptautinio logistikos kanalo dalis, todėl muitinės tarpininkų – muitinės formalumų atlikimo paslaugas teikiančių verslo subjektų veikla svarbi visiems tarptautinės logistikos kanalo dalyviams. Muitinės tarpininko institutas Lietuvoje naujas ir netyrinėtas, muitinės formalumų reikšmė tarptautiniame versle didelė, patys formalumai nuolat kinta, todėl svarbu įvertinti muitinės tarpininkų vietą ir vaidmenį tarptautiniame logistikos kanale.

Tyrimo problema. Tinkamas muitinės formalumų atlikimas tarptautinėje prekyboje ir muitinės tarpininkų vaidmuo juos tvarkant – pagrindinė šio darbo problema.

Tyrimo objektas. Muitinės tarpininkų vieta ir vaidmuo tarptautiniame logistikos kanale.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti muitinės tarpininko institutą Lietuvoje ir įvertinti poreikį muitinės tarpininkų paslaugoms.

Tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti pagrindinius tarptautinio logistikos kanalo etapus.
2. Apžvelgti muitinės priežiūrą tarptautiniame logistikos kanale.
3. Nustatyti pagrindinius tarptautinio logistikos kanalo elementus.
4. Išanalizuoti muitinės tarpininkų vietą tarptautiniame logistikos kanale.
5. Įvertinti tiesioginį ir netiesioginį atstovavimą muitinėje.
6. Išanalizuoti muitinės formalumų atlikimo paslaugas.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės literatūros ir teisės aktų analizės metodas;
- Lyginamasis metodas;
- Statistinių duomenų analizės metodas;
- Apibendrinimo metodas.

Tyrimo reikšmingumas ir naujumas. Muitinės tarpininkų veikla – nacionalinio verslo sudėtinė dalis, įtakojanti prekių ir krovinių srautus, tarptautinės prekybos tarifinį ir netarifinį reguliavimą Lietuvoje. Tinkamas muitinės formalumų atlikimas, šiuolaikiški ir konkurencingi atstovavimo santykiai muitinės priežiūrą atliekančiose valstybės institucijose yra reikšmingi tiek verslui, tiek valstybei. Muitinės tarpininkų vaidmens nagrinėjimas tarptautinėje tiekimo grandinėje ir tarptautiniame logistikos kanale atliekamas pirmą kartą, o augantys muitinės formalumų mastai ir jų didėjanti įtaka tarptautinei prekybai ir kitoms tarptautinės veiklos sritims apsprendžia pasirinkto tyrimo reikšmingumą.

Darbo struktūra:

Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir siūlymai. Pirmajame skyriuje pateikta tarptautinio logistikos kanalo (TLK) koncepcija, aptarti jo elementai – TLK objektai ir subjektai. Išskirti ir aptarti trys TLK etapai: eksporto, tranzito ir importo. Šiame skyriuje taip pat aptarti muitinės formalumai TLK, muitinės procedūros, jų atlikimo tvarka, deklarantai, muitinės tarpininkai, jų teisės ir pareigos.

Antrajame skyriuje aptariamas atstovavimas TLK, jo tipai, atstovavimo muitinėje ypatumai, jo reglamentavimas ES ir Lietuvoje. Apžvelgiama muitinės tarpininkų veikla Lietuvoje nuo muitinės tarpininko instituto sukūrimo. Aptariami deklarantai, įgaliojami ekonominių operacijų vykdytojais ir jų dalyvavimas deklaruojant prekes.

Trečiame skyriuje aptariami muitinės formalumai visuose trijuose TLK etapuose. Analizuojamos ir vertinamos muitinės tarpininkų teikiamos paslaugos, šių paslaugų paklausimas Lietuvoje. Lyginami muitinės tarpininkų ir deklarantų atliekami muitinės formalumai. Aptarti pagrindiniai muitinės tarpininkų veiklos pokyčiai ir šiandienos šios verslo srities aktualijos.

Baigiamojo darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir siūlymai.

Keliamos hipotezės:

1. Poreikis muitinės formalumų atlikimo paslaugoms didelis ir augantis.
2. Muitinės tarpininkų teikiamų paslaugų apimtys auga.
3. Muitinės tarpininkų atlikti muitinės formalumai kokybiškesni už deklarantų atliktus muitinės formalumus.

Darbo prasminiai žodžiai: tarptautinė prekyba, muitinės formalumai, muitinės tarpininkai, tarptautinė logistika.

1. TARPININKAI TARPTAUTINIAME LOGISTIKOS KANALE

1.1. Logistikos kanalas ir jo subjektai

Logistika – nauja ir besiformuojanti mokslo sritis. Jos ištakos siekia antikos laikus, tačiau kaip savarankiška mokslo sritis pradėjo formotis tik antrojoje pereinamojo šimtmečio pusėje. Šis mokslas naujas tuo, kad siekiama ne atskirai valdyti kiekvieną veiklos sritį, o koordinuotai – visas susijusias veiklos sritis.¹

Logistikos mokslas plačiai pritaikomas versle, karyboje ir kitose veiklos srityse. Logistikos sąvokos sampratos ištakos karyboje, karo logistikoje. XX amžiaus viduryje ji pradėta vartoti verslo vadyboje ir ekonomikoje. Šiandien šio mokslo atstovai, monografių ir vadovėlių logistikos tema autoriai skirtingai apibrėžia logistiką, įvairiai aiškina vienokius ar kitokius logistikos reiškinius, akcentuoja vienus ar kitus jų aspektus. Nežiūrint logistikos reiškinių aiškinimo įvairovės, terminologinių skirtumų, logistikos mokslas plačiai ir globaliai naudojamas įvairiose veiklos srityse.

Dabartinėmis sąlygomis logistikos samprata jau išeina už atskiros įmonės ir atskiros valstybės rėmų, ir apima siuntėjo ir gavėjo santykius ne tik atskiroje šalyje, bet ir tarptautiniu mastu. Plečiantis rinkai didėja prekių ir paslaugų srautai, kuriuos lemia ūkio subjektų tarptautinis aprūpinimas, pagamintos produkcijos bei įsigytų prekių tiekimas tarptautinėje rinkoje. Spręsdami šiuos klausimus tarptautiniu mastu ūkio subjektai susiduria su tarptautinio prekių gabenimo per atskirų valstybių teritorijas, jų sandėliavimo bei paskirstymo problemomis, kurias padeda spręsti platų prisitaikymą turinti logistikos sritis – tarptautinė logistika. Tarptautinio aprūpinimo ir tiekimo klausimai turi būti sprendžiami globaliai, todėl sprendimai yra sudėtingesni, kompleksiški, reikalaujantys išsamios ir patikimos informacijos.

Kaip logistiką, taip ir tarptautinę logistiką apibrėžiama įvairiai. R. Minalga pateikia tokį tarptautinės logistikos apibrėžimą: Tarptautinė logistika – tai aukštesnė verslo logistikos pakopa. Materialių srautų planavimas, organizavimas, ir kontrolė atliekama tarptautiniu mastu, sukuriama galimybę spręsti aprūpinimo, gamybos ir pagamintos produkcijos paskirstymo klausimus užsienio rinkose.²

J.A. Urbonas pateikia du tarptautinės logistikos apibrėžimus:

Pirmajame tarptautinė logistika apibrėžiama kaip prekės siuntėjo ir prekės gavėjo bendradarbiavimas, leidžiantis pasiekti ir realizuoti konkurencinius pranašumus, garantuojančius papildomos naudos sukūrimą tarptautiniame ekonominiame bendradarbiavime.³

Antrajame apibrėžime tarptautinė logistika aiškinama kaip mokslas, tyrinėjantis įvairių prekių

¹Palšaitis R. Šiuolaikinė logistika. – Vilnius: Technika, 2010, p. 12

²Minalga R. Tarptautinė logistika. – Vilnius: Homo liber, 2004, p. 14

³Urbonas J.A. Tarptautinė logistika: teorija ir praktika. – Kaunas: Technologija, 2005, p. 12

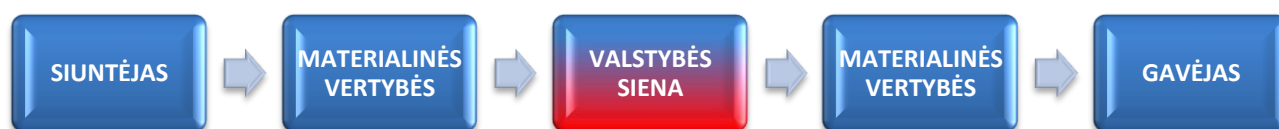
(medžiagų, žaliavų, mašinų, galutinės produkcijos ir kt.) tarptautinio judėjimo srautų nuo vienos šalies gamintojų iki kitos šalies vartotojų organizavimą, koordinavimą, planavimą, apimančią įvairių veiklos rūšių įmones ir ūkio šakas, teikiančias tarptautines logistines paslaugas.⁴

Logistika, o juo labiau tarptautinė logistika, pakankamai nauja mokslo šaka, neskaičiuojanti savo gyvavime net šimtmečio, tad nenuostabu, jog terminologija nėra nusistovėjusi, akcentuojami įvairūs aspektai, pateikiami skirtingi tų pačių reiškinių aiškinimai, ir visuotinai priimtų šių terminų apibrėžimo kol kas nėra.

Magistriniame darbe remsimės antruoju J.A. Urbono tarptautinės logistikos apibrėžimu, nes jame, palyginus su kitais apibrėžimais, ne tik plačiau atskleidžiamas tarptautinės logistikos sąvokos turinys, bet ir akcentuojamas logistinių paslaugų teikimas, kuris magistrinio darbo objekto tyrimui yra ne tik svarbus, bet ir dominuojantis.

Analizuojant ar vertinant žaliavų, prekių, komplektuojančių detalių, įrenginių ir kitų materialinių vertybių judėjimo nuo šių vertybių siuntėjo iki jų gavėjo procesą, naudojamas tiekimo grandinės terminas. Tiekimo grandinės pagalba nagrinėjamas tarptautinės prekybos liberalizavimo procesas, jos reguliavimo mechanizmai, įskaitant tarifinį ir netarifinį tarptautinės prekybos reguliavimą, vertinama rizika, saugumo užtikrinimo priemonės ir daugelis kitų tarptautinės prekybos ir krovinių gabenimo aspektų.

Tarptautinėje prekyboje ir logistikoje dažniausiai susiduriama su tarptautine tiekimo grandine, t.y. tarptautiniu materialinių vertybių (prekių, krovinių ir kt.) judėjimu. Tarptautinės tiekimo grandinės schema pateikta 1 pav.

Šaltinis: Tarptautinės logistikos paskaitų konspektas (MRU)

1 pav. Tarptautinės tiekimo grandinės schema

Tiekimo grandinėje juda tiekimo grandinės objektai – prekės, kroviniai, daiktai, transporto priemonės, kuriuos apdoroja, aptarnauja ar kitaip įtakoja įvairūs subjektai – krovinio siuntėjai, gavėjai, vežėjai, kontroliuojančios institucijos ir kiti fiziniai ar juridiniai asmenys.

Logistinė veikla – plati ir įvairiapusė sąvoka. Jai priskiriami ūkio subjektų ir kitų asmenų veiksmai su materialinėmis vertybėmis, asmenimis ir kitais materialiniais objektais (transporto priemonėmis, pinigais, informacijos laikmenomis ir kt.), šių asmenų tarpusavio sąveika ir sąveikavimas su kitais asmenimis (institucijomis, bankais, ūkio subjektais ir kt.). Su logistine veikla

⁴Urbonas J.A. Tarptautinė logistika: teorija ir praktika. – Kaunas: Technologija, 2005, p. 14

susiduriame daugelyje veiklų ir visų tarptautiniame versle.

Materialiems objektams – žaliavoms, medžiagoms, įrenginiams, prekėms, kroviniams, transporto priemonėms ir kitiems objektams judant nuo jų siuntėjų iki šių materialinių objektų gavėjų, su jais atliekami įvairūs veiksmai: atrenkamos ir pakuojamos prekės, perkraunami, saugomi ir transportuojami kroviniai, keičiamos transporto priemonės ir panašiai. Visi šie ir kiti tiekimo grandinėje su materialiaisiais objektais atliekami veiksmai vadinami logistinėmis operacijomis.

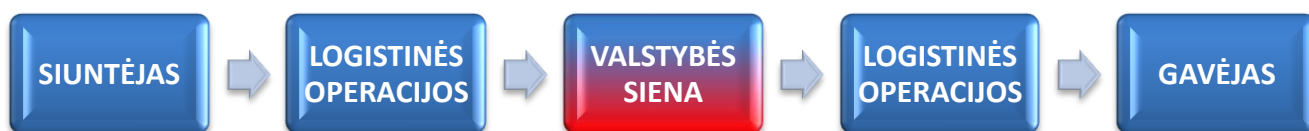
J.A. Urbonas materialinių gėrybių tarptautinio judėjimo operacijų, kuriančių tarptautinės logistikos paslaugas, grandinę vadina tarptautinės logistikos kanalu.⁵

Tarptautinis logistikos kanalas – viena iš pagrindinių tarptautinės logistikos sąvokų, kurioje akcentuojamas tarptautinis materialinių gėrybių judėjimas, operacijos, kurios atliekamos su šiomis gėrybėmis joms judant kanalu, o taip pat šiomis operacijomis kuriamos logistinės paslaugos.

Magistriniame darbe tarptautinį logistikos kanalą (TLK) suprasime kaip visumą logistinių operacijų, atliekamų su materialiniais objektais jiems judant nuo jų siuntėjo iki gavėjo. Ši TLK samprata šiek tiek bendresnė, nei J. A. Urbono, nes TLK turiniui priskiriamos visos su logistikos kanalu judančiais objektais atliekamos logistinės operacijos, o ne tik materialinių gėrybių tarptautinio judėjimo operacijos. Be to TLK priskiriamos ir tos logistinės operacijos (krovinių kontrolė kertant valstybės sieną, transporto judėjimo kontrolė keliuose ir kt.) ir kitos su materialiaisiais objektais atliekamos operacijos), kurios nekuria logistinių paslaugų, tačiau atliekamos su logistikos kanalu judančiais materialiaisiais objektais.

Aiškinant TLK sąvoką naudojamas materialaus objekto, o ne materialinės gėrybės terminas, nes pastarasis neapima keleivių ar kitų žmonių srautų, o taip pat kai kurių specifinių srautų (ginklams, radiologinėms atliekoms, šiukšlėms ir kai kuriems kitiems logistikos kanalu judantiems objektams terminas “materialinės gėrybės“ nėra pats tinkamiausias).

TLK jungia materialinių objektų siuntėją su jų gavėju ir jame vienos ar kelių valstybių teritorijoje atliekama tam tikrų logistinių operacijų visuma (žr. 2 pav.).

Šaltinis: TLK paskaitų konspektas (MRU)

2 pav. Tarptautinio logistikos kanalo schema

TLK išskiriami ir klasifikuojami jo elementai – objektai ir subjektai. TLK elementai gali būti klasifikuojami labai įvairiai, tačiau bet kurioje klasifikacijoje akcentuojami kanalu judantys materialūs objektai ir su jais atliekamos logistinės operacijos.

⁵Urbonas J.A. Tarptautinė logistika: teorija ir praktika. – Kaunas: Technologija, 2005, p. 70

R. Minalga logistikos kanalo objektus skirto į tris grupes:⁶

- įsigyjamas materialines vertybes;
- gamyboje naudojamus objektus;
- tiekiamas (paskirstomas) materialines vertybes.

J.A. Urbonas logistikos kanale išskiria dvi objektų grupes: gamybos veiksmus (mašinos, įrengimai, žaliavos, medžiagos ir kt.) ir gatavą produkciją (vartojimo prekes).⁷

Šios TLK objektų klasifikacijos dažnai naudojamos sprendžiant su gamybos logistika susijusias užduotis, tačiau jose neatsispindi tokie specifiniai materialiniai objektai kaip turistai, transporto priemonės ar materialinės vertybės, nesančios pirkimo – pardavimo objektais.

Magistriniame darbe TLK objektus skirstysime į keturias grupes:

- prekės, kroviniai, tara ir kitos gabenimui tinkamos materialinės vertybės;
- transporto priemonės;
- keleiviai, turistai ir kiti asmenys;
- kiti logistikos kanalu judantys (gabenami, siunčiami, vežami, nešami, perduodami ir t.t.) materialūs objektai: informacijos laikmenos, pinigai ir kt.

Pagrindinis dėmesys bus skiriamas pirmajai objektų grupei, nes jie sudaro tarptautinės prekybos ir muitinės tarpininkų veiklos pagrindą, tačiau nebus ignoruojami ir kitų grupių objektai – transporto priemonės, keleiviai.

Kita, logistiniu požiūriu įvairesnė ir didesnė, TLK kanalo elementų dalis – jo subjektai. Pagal santykį su TLK judančiais objektais jo subjektai skirstomi į:

- materialiujų objektų siuntėjus (pardavėjus, distributorius ir pan.);
- materialiujų objektų gavėjus (pirkėjus, vartotojus ir pan.);
- logistinių paslaugų teikėjus.

Pagal atliekamų logistinių operacijų pobūdį, TLK subjektai skirstomi į transporto kompanijas, ekspeditorius, sandėlius, terminalus, logistikos kompanijas ir kitas logistines operacijas atliekančius subjektus (draudimo kompanijos, muitinės tarpininkus, krovos darbų kompanijas ir pan.).

Tačiau šiame magistro darbe svarbiausias yra TLK subjektų skirstymas pagal jų vaidmenį logistikos kanale. Šiuo aspektu visi TLK subjektai skirstomi į tris grupes:

- materialiujų objektų siuntėjus ir gavėjus;
- logistikos kanalo tarpininkus;
- logistikos kanalo institucijas (pasienio, muitinės, konsulines tarnybos ir kt.).

Materialiujų objektų siuntėjai ir gavėjai – pagrindiniai TLK dalyviai (nariai). Logistines paslaugas pagrindiniams ir kitiems TLK nariams teikiantys subjektai (vežėjai, ekspeditoriai, muitinės

⁶Minalga R. Logistika versle. – Vilnius: Homo liber, 2009. p. 24

⁷Urbonas J.A. Tarptautinė logistika: teorija ir praktika. – Kaunas: Technologija, 2005. p. 17

tarpininkai ir kt.) vadinami TLK tarpininkais.

Asmens priskyrimą pagrindiniam TLK nariui ar tarpininkui apsprendžia ne tik teikiamų paslaugų pobūdis, bet ir jų teikimo būdas bei asmens vaidmuo logistikos kanale.

Logistines paslaugas vienas kitam gali teikti ir pagrindiniai TLK nariai, tačiau nuo to jie netampa kanalo tarpininkais, nes jų pagrindinė paskirtis yra ne logistinių paslaugų teikimas, o TLK objektų siuntimas arba gavimas.

Muitinės ar kitos krovinių srautus kontroliuojančios institucijos gali teikti tam tikras logistines paslaugas, tačiau nuo to jos TLK tarpininkais netampa, nes šių tarnybų pagrindinė paskirtis yra kontroliuoti ir kitaip įtakoti krovinių srautus ar TLK subjektus, o ne teikti logistines paslaugas.

Logistines paslaugas kanalo tarpininkai gali teikti ne tik pagrindiniams TLK nariams, bet ir kitiems tarpininkams ar institucijoms.

TLK objektus ir jo subjektus įtakojantys (kontroliuojantys, aptarnaujantys ir pan.), tačiau TLK pagrindiniais nariais ir jo tarpininkais nesantys subjektai vadinami TLK institucijomis. Tai pasienio tarnyba, muitinė, transporto inspekcija, veterinarijos tarnyba, tarptautinės prekybos reguliavimo funkcijas vykdančios ministerijos ir kitos institucijos.

TLK subjektų sąveika pavaizduota 3 pav. TLK subjektus rišančiais grandimi yra logistinės

Šaltinis: TLK paskaitų konspektas (MRU).

3 pav. Tarptautinės logistikos kanalo subjektų sąveika

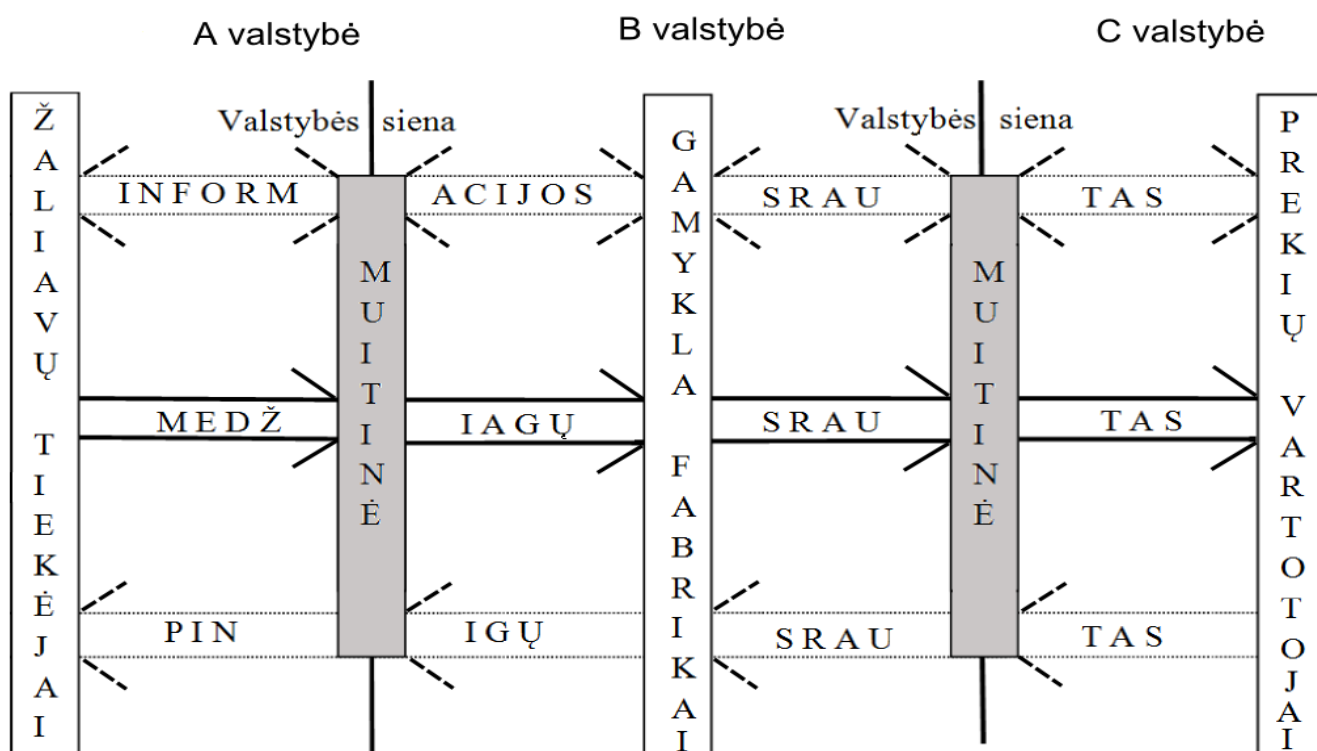
operacijos, atliekamos su kanalu judančiais materialiaisiais objektais ir/ar jas gabenančiomis transporto priemonėmis. Atskiros logistinės operacijos gali būti atliekamos ir su logistikos kanalo dalyviais (pvz., vairuotojo asmens dokumentų patikrinimas kertant valstybės sieną), tačiau jos priskiriamos prie su

krovinių atliekamomis logistinėms operacijoms, nes yra atliekamos tam, kad krovinys (prekės) galėtų būti judėti TLK jo gavėjui.

Pateiktas TLK subjektų išdėstymas (eiliškumas) gana sąlygiškas, nes TLK institucijos ir jo tarpininkai gali dalyvauti bet kuriame logistikos kanalo etape. TLK objektai gali būti pirma įtakojami institucijų, o tik po to tarpininkų, arba atvirkščiai. O atskirais atvejais vienu ar kitu TLK subjektų net neįtakojami.

TLK, kuriame materialūs objektai juda nuo jų siuntėjo gavėjui, išskiriami trijų rūšių srautai: materialusis, informacinis ir finansinis TLK srautas.⁸ Tai sąlyginis TLK srautų skirstymas, nes informaciniai ir/ar finansiniai srautai taip pat yra materialieji kanalo srautai.

Materialusis TLK srautas – tai TLK judantys materialūs objektai. Gamybos atveju tai žaliavos, komplektuojančios detalės, įrengimai, prekybos atveju - prekės, reklaminė medžiaga, tara. TLK materialiojo srauto kryptis vienos krypties ir nekintama: nuo siuntėjo – gavėjui (žr. 4 pav.).

Šaltinis: Urbonas J.A. Tarptautinė logistika: teorija ir praktika, p. 73

4 pav. Tarptautinio logistikos kanalo srautai

Informacinis TLK srautas – tai TLK cirkuliuojantys pranešimai, apdorojama informacija, jos laikmenos ir kiti TLK elementų informacinę sąveiką užtikrinantys elementai, kurių visuma sudaro TLK informacinį resursą. TLK informacinio srauto kryptis įvairi, besikeičianti. Šį TLK būtiną resursą formuoja bei naudoja visi TLK nariai.

Informacija (jos laikmenos) TLK gali būti traktuojama ir kaip pagrindinis materialusis srautas, ir kaip šio srauto aptarnavimui naudojamas informacinis resursas.

⁸Urbonas J.A. Tarptautinė logistika: teorija ir praktika. – Kaunas: Technologija, 2005. p. 73

Finansinis TLK srautas – tai TLK cirkuliuojančios piniginės lėšos, vertybiniai popieriai, garantijos, laidavimo dokumentai ir kiti atsiskaitymams už TLK materialiuosius objektus, informacinius ir finansinius TLK resursus, suteiktas logistines paslaugas bei kitoms TLK narių reikmėms naudojamos finansinės priemonės, kurių visuma sudaro TLK finansinį resursą.

TLK finansiniai srautai juda įvairiomis kryptimis, dažnai nesutampančiomis su materialiojo srauto kryptimi, o kanalo finansiniai resursai naudojami įvairiems logistikos kanalo subjektų poreikiams: apmokėjimui už prekes, paslaugas, atlygiui už atliktus pavedimus, mokesčių, rinkliavų, užstato sumokėjimui, laidavimui už prisiimtas prievoles, nuostolių atlyginimui, žalos padengimui ir kitoms TLK narių reikmėms.

Visi trys TLK srautai neišvengiami, vienas be kito negali egzistuoti. Neturint informacinio TLK resurso neįmanoma organizuoti materialiojo TLK srauto judėjimo, o be finansinio TLK resurso nebus nei materialiojo, nei informacinio TLK srauto.

TLK, kuris prasideda vienoje (išsiuntimo) šalyje ir baigiasi kitoje (paskirties) šalyje, ir kuriame juda muitinės kontroliuojami kroviniai, galima išskirti tris jo etapus: eksporto, tranzito ir importo. Antrasis – tranzito, etapas atsiranda, kai kroviniai į paskirties šalį gabenami per vieną ar kelias tranzitines šalis. Kai kroviniai iš šalies siuntėjo gabenami tiesiai į šalį gavėją, tai TLK tranzito etapo nėra.

TLK eksporto etape (žr. 5 pav.) gavėjui skirti materialieji objektai suformuojami į vieną ar kelias

Šaltinis: Sudaryta autorės

5 pav. TLK eksporto etapas

krovinio partijas ir eksportuojami iš šalies siuntėjos. TLK eksporto etape su kanalu judančiais materialiais objektais – prekėmis, žaliavomis, produkcija, įrengimais, - atliekamos logistinės

operacijos, būtinos šių objektų eksportui iš šalies siuntėjos. Eksportuojami objektai atrenkami, supakuojami, sandėliuojami, pakraunami į transporto priemonę, paruošiami krovinio dokumentai, eksportuojamas kroviny apdraudžiamas, vežamas į eksporto muitinės įstaigą, atliekami eksporto muitinės formalumai ir kitos su šio krovinio eksportu susijusios logistinės operacijos (parenkamas vežėjas, sudaroma vežimo sutartis, paruošiami prekių kilmės dokumentai ir t.t.).

Logistines operacijas eksportuojamiems objektams gali atlikti pats krovinio siuntėjas arba jis gali pasinaudoti TLK tarpininkų (vežėjų, ekspeditorių ir kt.) paslaugomis. Krovinio siuntėjas kaip pagrindinis TLK narys visas logistines operacijas eksportuojamiems objektams gali atlikti tik tam tikrais išimtiniais atvejais (kai pats yra vežėjas, atlieka eksporto formalumus, nedraudžia krovinio, neišima kilmės sertifikatų). Paprastai didesnę ar mažesnę dalį šių logistinių operacijų atlieka TLK tarpininkai, nes naudojimasis šiomis paslaugomis yra arba neišvengiamas (krovinio draudimas pasitelkiant draudimo brokerį, prekių kilmės dokumentų išėmimas įgaliotoje institucijoje, krovos darbai perkraunant krovinį iš vienos transporto priemonės į kitą ir t.t.), arba naudingas (vežėjas krovinį nuveža pigiau, nei kainuotų jį gabenant pačiam siuntėjui savo transportu, muitinės tarpininkas muitinės formalumus atlieka sparčiau ir geriau, nei tai daro siuntėjo deklaranto atstovas ir t.t.).

Šiuolaikiniame versle ir kitose veiklos srityse pagrindiniai TLK nariai (materialiųjų objektų siuntėjai ir/ar gavėjai) vis dažniau ir vis daugiau logistinių operacijų, atliekamų su eksportuojamais krovinių, paveda TLK tarpininkams. Tai įgalina pagrindiniams TLK nariams tausoti turimus resursus, daugiau dėmesio skirti savo pagrindinei veiklai, minimizuoti riziką ir galimas netektis, padidinti konkurencingumą, ieškoti ir rasti efektyvius logistinių uždavinių sprendimus.

Be tarpininkų TLK eksporto etape dalyvauja dar viena grupė objektų – TLK institucijos. Tai pasienio tarnyba, muitinė, užsienio šalių ambasados, konsulatai ir kitos eksportuojamus materialiuosius objektus, jas gabenančias transporto priemones ir/ar logistinėse operacijose dalyvaujančius asmenis kontroliuojančios, tikrinančios ar kitaip įtakojančios valstybės ir/ar kitos

Eksportuojamo krovinio transportavimo procese būtini muitinės formalumai, kuriuos pradeda ir baigia muitinės pareigūnai, o dalyvauja įvairūs asmenys (vežėjai, muitinės tarpininkai, muitinės garantai ir kt.). Muitinės formalumus eksportuojamiems materialiesiems objektams gali atlikti siuntėjas, vežėjas, muitinės tarpininkas ir/ar kitas ūkio subjektas. Atlikus muitinės formalumus ir išgabenus krovinį iš šalies siuntėjos muitų teritorijos (kirtus muitų sieną), TLK eksporto etapas pasibaigia ir prasideda sekantis – tranzito ar importo TLK etapas.

Kai eksportuojamas kroviny į paskirties vietą vežamas tranzitu per trečią šalį ar kelias tranzitines šalis, TLK eksporto etapas pereina į TLK tranzito etapą. Šiame etape gavėjui siunčiami materialieji objektai vienoje ar keliose muitų teritorijose gabenamos į importo muitinės įstaigą, kur numatoma atlikti nustatytus importo muitinės formalumus.

Pateiktoje schemoje pavaizduotas atvejis, kai kroviny tranzitu gabenamas per vieną šalį (muitų

Šaltinis: Sudaryta autorės

6 pav. TLK tranzito etapas

teritoriją). Jei krovinys gabenamas tranzitu per kelias muitų teritorijas, tai po antrojo langelio „Valstybės (muitų) siena“ įsiterpia analogiška langelių, kaip ir pateiktą 6 pav., grandinė, atspindinti krovinio gabenimą per šią muitų teritoriją.

TLK tranzito etape dalyvauja TLK tarpininkai, institucijos, tik tai jau tranzitinės šalies tarpininkai ir institucijos. Specifiniais TLK tarpininkais TLK tranzito etape gali būti muitinės sandėliai, eksporto ir importo terminalai, laisvosios ekonominės zonos, laisvieji sandėliai ir kitos vietos, kuriose gali būti atliekamos logistinės operacijos su muitinės prižiūrimais kroviniais. TLK tranzito etapas pasibaigia išvežus krovinį iš tranzitinės šalies muitų teritorijoje, o taip pat tais atvejais, kai pradėta tranzito procedūra nutraukiama (krovinio dingimas, praradimas ir pan.). Pasibaigus TLK tranzito etapui arba jam neegzistuojant, toliau seka TLK importo etapas.

TLK importo etape siuntėjo siunčiami materialieji objektai įvežami į paskirties šalį. Į paskirties šalį įvežtas krovinys paprastai tampa muitinės kontroliuojamu toje šalyje (muitų teritorijoje).

Krovinio gavėjas siekia laisvai disponuoti gaunamais materialiaisiais objektais, todėl būtina krovinį išleisti į laisvą apyvartą. Tam krovinys pristatomas į importo muitinės įstaigą, kur atliekami

jam nustatyti muitinės formalumai. Kaip ir importo muitinės formalumų atveju, tai gali daryti krovinio gavėjas, vežėjas, muitinės tarpininkas ar kiti ūkio subjektai.

Gavėjui skirtas krovinys ne visada išleidžiamas į laisvą apyvirtą, nes atskirais atvejais to daryti nebūtina. Kai į paskirties šalį atgabentas krovinys skirtas eksponavimui parodoje, laikinam naudojimui ar kitoms reikmėms ir juo gavėjas gali tinkamai disponuoti neišleidus jo į laisvą apyvirtą, tai gautuosius materialiuosius objektus gavėjas naudoja, nors jie ir yra muitinės kontroliuojami.

Todėl TLK importo etape (žr. 7 pav.) gavėjui skirti materialieji objektai gali būti tiek muitinės kontroliuojami, tiek išleisti į laisvą apyvirtą (laisvai cirkuliuojantys). Tačiau bet kuriuo atveju į gavėjo šalį įvežtam kroviniiui turi būti atlikti reikiami muitinės formalumai ir jis nustatytoje vietoje perduodamas gavėjui ar jo įgaliotam atstovui.

Šaltinis: Sudaryta autorės

7 pav. TLK importo etapas

TLK importo etape dalyvauja gavėjo šalies tarpininkai ir institucijos teikdami logistinės paslaugas ar kitais įtakodami TLK elementus. Šis, paskutinis TLK, etapas pasibaigia, kai gavėjui perduodami ir jis priima TLK judėjusius materialiuosius objektus ir šiems objektams atliekamos visos numatytos logistinės operacijos.

1.2. Muitinės formalumai tarptautiniame logistikos kanale

TLK kanalu judantys ir valstybės (muitų) sieną kertantys materialieji objektai (prekės, kroviniai, tara ir t.t.), kaip ir juos gabenančios transporto priemonės turi būti pateiktos muitinei bei atlikti

nustatyti muitinės formalumai. Išimtis – šalis, priklausanti muitų sąjungai. Joje muitinės formalumai atliekami tik kertant šios valstybės sieną su trečiąją, t. y. muitų sąjungai nepriklausančia, šalimi.

Muitų sąjunga – tai muitų teritorija, sudaryta iš dviejų arba daugiau valstybių, įeinančių į šią muitų sąjungą, muitų teritorijų. Tai savotiška valstybių laisvosios prekybos erdvė, kurioje taikomas bendras išorinių muitų tarifas, prekės laisvai juda tarp muitų sąjungos šalių narių, kurioje laikomasi bendros prekybos su trečiosiomis šalimis politikos ir bendrų taisyklių.⁹

Pagrindiniai muitų sąjungos požymiai – tai Bendras muitų tarifas, bendri BMT taikymą reglamentuojantys įstatymai, bendra prekyba trečiųjų šalių atžvilgiu ir muitų netaikymas prekėms, kuriomis tarpusavyje prekiauja muitų sąjungai priklausančios šalys.

ES yra muitų sąjunga, kurios vienas svarbiausių bruožų – bendra muitų teritorija ir bendra užsienio prekybos ir muitų politika, pasireiškianti taikant BMT ir vienodas muitinės procedūras. Visos ES valstybės narės prekiaudamos su trečiosiomis valstybėmis taiko tas pačias taisykles. Pagrindinės ES valstybių narių prekybos su trečiosiomis šalimis taisyklės išdėstytos pagrindiniame teisės akte – BMK¹⁰, kuris yra svarbiausių muitų teisės normų rinkinys.

Muitų sąjungai būdinga bendra muitų teritorija, muitų siena ir bendra užsienio prekybos ir muitų politika, pasireiškianti visų pirma taikant vienodus muitus. Bendra muitų teritorija reiškia, kad muitų sienų tarp muitų sąjungai priklausančių šalių, nėra, kaip nėra ir muitinės formalumų kertant šių valstybių vidines sienas. Prekės, teisėtai įvežtos į muitų sąjungą iš trečiųjų šalių, įforminus visus formalumus ir sumokėjus mokesčius gali laisvai cirkuliuoti muitų sąjungos viduje. Tačiau prekės gali būti apmokestintos kitais vietos mokesčiais (akcizu, pridėtinės vertės mokesčiu ir kitais).

ES muitų teritoriją sudaro muitų sąjungos valstybių narių teritorijų (dabar 27 šalys) ir atskirų regionų, kuriems galioja muitų sąjungos teisės normos ir taisyklės, visuma. BMK eliminuoja iš ES muitų sąjungos kai kurias valstybių narių vidaus teritorijas. Pavyzdžiui, ES muitų teritorijai nepriklauso Danijos Farerų salos ir Grenlandijos sala, Ispanijos Kanarų, Seutos ir Melilos salos, Gibraltaras, Prancūzijos užjūrio teritorijos. Tačiau taip pat yra teritorijų, kurios nepriklauso ES, tačiau priskiriamos ES muitų sąjungos muitų teritorijai. Tai Monako kunigaikštystė Prancūzijoje, San Marinas Italijoje.

ES muitų teritoriją juosianti valstybių siena yra ES muitų siena (su kai kuriomis išimtimis). Lietuvoje yra išorinė ES muitų siena su Baltarusija ir Rusijos federacija (Kaliningrado sritimi) ir vidinės ES sienos su Latvija ir Lenkija. Bendras Lietuvos muitų sienos ilgis yra 1732 km. Išorinių ES sienų ilgis – 972 km.: 677 km (Lietuvos-Baltarusijos siena), 255 km (Lietuvos-Rusijos sausumos siena), 18 km (Lietuvos-Rusijos siena Kuršių mariose), 22 km (Lietuvos-Rusijos siena Baltijos jūroje).

⁹Radžiukynas J. ir kt. Europos Sąjungos bendroji prekybos politika. Vilnius: MRU, 2011. p. 24

¹⁰1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis BMK // OL 2004 m. specialus leidimas, 4 tomas, p. 307), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. lapkričio 20d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1791/2006 // OL 2006, L 363.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d., Lietuvai įstojus į ES, Lietuvos muitinės veiklą pradėjo reglamentuoti BMK, BMKĮ ir kiti ES teisės aktai. Vadovaujantis ES, nacionaliniai muitų teisės aktai negali pakartoti arba perteikti tiesiogiai taikomų ES teisės aktų nuostatų, negali jiems prieštarauti, tačiau nacionaliniais teisės aktais galima reglamentuoti dalykus, kurių nereglamentuoja ar nepakankamai reglamentuoja ES teisės aktai.¹¹

Į ES muitų teritoriją įvežami materialieji objektai (prekės, kroviniai, tara ir kt.) nuo jų įvežimo į muitų sąjungą momento yra muitinės prižiūrimi. Muitinės prižiūrimi objektai galiojančių teisės aktų nustatyta tvarka gali būti muitinės ir kitų įgaliotų institucijų tikrinami. Jie lieka muitinės prižiūrimi tol, kol jiems nustatomas muitinis statusas – Bendrijos ar ne Bendrijos prekės.

Bendrijos prekės – tai iš ES muitų teritorijos kilusios prekės, kurių sudėtyje nėra importuotų prekių, arba toje teritorijoje į laisvą apyvartą išleistos prekės, taip pat šių dviejų tipų deriniai. Ne Bendrijos prekėms priskiriamos visos Bendrijos prekėms taikomų kriterijų neatitinkančios prekės.¹²

Prekės gali būti gabenamos iš vienos ES muitų teritorijos dalies į kitą ir per trečiąsias šalis, todėl labai svarbu, kad jas vėl įvežant į ES muitų teritoriją muitinei būtų pateikti įrodymai, kad prekės turi Bendrijos prekių muitinį statusą. Nustačius, kad įvežtos prekės – tai Bendrijos prekės, muitinės priežiūra joms nebetaikoma, o ne Bendrijos prekės lieka muitinės prižiūrimos tol, kol pakeičiamas jų muitinis statusas arba su jomis atliekami nustatyti muitinės sankcionuoti veiksmai (įvežamos į laisvąją zoną, padedamos į laisvąjį sandėlį, reeksportuojamos arba sunaikinamos muitinei prižiūrint).

Vadovaujantis BMK 37 str. į ES muitų teritoriją įvežtus materialiuosius objektus muitinė prižiūri kol tenkinama bent viena iš žemiau nurodytų sąlygų:

- *yra nustatoma, kad importuojama prekė turi Bendrijos prekių statusą;*
- *ne Bendrijos prekės išleidžiamos į laisvą apyvartą Europos Bendrijoje;*
- *ne Bendrijos prekės, buvo panaudotos pagal paskirtį muitinės priežiūros metu, arba tokios prekės buvo sunaikintos, sugadintos, negrąžinimai prarastos, arba priežiūros metu, arba tokios prekės buvo sunaikintos, sugadintos, negrąžinamai prarastos, arba reeksportuotos;*
- *ne Bendrijos prekės buvo išvežtos iš EB muitų teritorijos;*
- *ne Bendrijos prekės buvo patalpintos į laisvąją zoną ar laisvąjį sandėlį;*
- *ne Bendrijos prekės buvo perleistos Valstybės išdui pagal tos šalies įstatymus¹³.*

Išskyrus keletą nedažnai taikomų išimčių, ES muitų teritorijoje gabenami materialieji objektai, kurie yra Bendrijos prekės, muitinei nepateikiamos ir nedeklaruojamos.

Materialiuosius objektus į ES muitų teritoriją įvežęs asmuo, arba asmuo, prisiėmęs atsakomybę

¹¹ Sarapinienė S., Avižienis J.Š. Muitinės procedūros. – Vilnius: MRU, 2008. p. 7

¹² 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis BMK, 4 str., 7 ir 8 punktas

¹³ Ibid. – 37 str.

už jau įvežtų materialiujų objektų gabenimą muitų teritorijoje, turi juos pateikti muitinei. Šiuo asmeniu paprastai yra TLK tarpininkas arba keleivis, o atskirais atvejais – pagrindinis TLK narys. Materialieji objektai tikrinimui pateikiami muitinės įstaigose, o atskirais atvejais – kitose nustatytose vietose (laisvosiose zonose, terminaluose, muitinės nustatytose vietose).

Tarptautinėje logistikoje išskiriami trys pagrindiniai materialiujų objektų srautai: į muitų teritoriją įvežami (importuojami), iš muitų teritorijos išvežami (eksportuojami) ir per muitų teritoriją į kitas šalis gabenami (tranzitiniai) materialieji objektai.

Importuojami materialieji objektai paprastai apmokestinami importo muitais ir kitais importo mokesčiais, kuriais siekiama apsaugoti šalies rinką nuo pigių, nekokybiškų ar kitų nepageidaujamų prekių ir ginti savo gamintojus bei vartotojus.

Eksportuojami materialieji objektai taip pat kai kada apmokestinami eksporto muitais, tačiau ši priemonė naudojama tik kai kurioms prekėms ir naudojama siekiant apriboti šalies gamtinių išteklių išvežimą bei siekiant papildyti valstybės biudžeto pajamas.

Tranzitu gabenami materialieji objektai gali būti apmokestinami tranzito muitais, siekiama riboti nepageidaujamų prekių srautus per šalį, saugoti aplinką, o taip pat papildyti valstybės biudžeto pajamas.

Muitinės formalumai materialiesiems objektams pradami nuo to momento, kai jie įvežami į ES muitų teritoriją, kai pareiškiamas noras juos išvežti iš ES muitų teritorijos ir kai kuriais kitais MBK numatytais atvejais.

Prieš įvežant prekes (krovinius) į ES muitų teritoriją arba išvežant juos iš ES muitų teritorijos turi būti pateikta išankstinė Bendroji deklaracija, kuri naudojama su saugumu ir sauga susijusiai rizikos analizei atlikti. Ši išankstinė Bendroji deklaracija turi būti pateikta naudojantis automatinio duomenų apdorojimo techninėmis priemonėmis ir visoje Bendrijoje taikomu bendru elektroninės bendrosios deklaracijos duomenų rinkiniu.

Į ES muitų teritoriją įvežtos ir muitinei pateiktos prekės (kroviniai) nuo jų pateikimo momento iki tol, kol jiems įforminama pasirinkta muitinės procedūra ar kitas muitinės sankcionuotas veiksmas, gali būti laikinai saugomi.

Laikinis saugojimas – tai muitinei pateiktų ne Bendrijos prekių laikymas muitinės nustatytoje vietoje ir nustatytomis sąlygomis, kol šioms prekėms įforminamos muitinės procedūros ar kitas muitinės sankcionuotas veiksmas, neapmokestinant jų muitais ir kitais mokesčiais.¹⁴

Su laikinai saugomomis prekėmis bei kroviniais leidžiama atlikti tik tokius veiksmus, kurie būtini jų nepakitusiai būkle išsaugoti ir nepakeičia prekių išvaizdos bei techninių savybių. Be muitinės leidimo laikinai saugomos prekės negali būti išgabentos iš jų buvimo vietos. Padedant prekes į laikino saugojimo vietą, muitinei turi būti pateikta bendroji deklaracija.

¹⁴Sarapinienė S., Avižienis J.Š. Muitinės procedūros. – Vilnius: MRU, 2008. p. 20.

Šiuo metu Lietuvoje galima naudotis penkiais materialiujų objektų laikinojo saugojimo būdais, o būtent laikinai saugant materialiuosius objektus:

- keleivių daiktų saugyklose;
- laikinojo prekių saugojimo sandėliuose (importo ir eksporto terminaluose);
- Klaipėdos valstybinio jūrų uosto komplekso pasienio kontrolės punktų teritorijoje esančiose muitinės prižiūrimose zonose;
- Būtingės naftos terminalo pasienio kontrolės punkto teritorijoje esančiose muitinės prižiūrimose zonose;
- asmens, turinčio teisę jomis disponuoti, pageidaujamosiose vietose.

Iki nustatyto laikinojo saugojimo termino pabaigos laikinai saugomos prekės turi būti deklaruotos pasirinktai muitinės procedūrai įforminti ar atlikti kiti nustatyti muitinės formalumai.

Muitinės sankcionuoti veiksmai nurodyti BMK 4 str. 15 punkte, o muitinės procedūros – to paties kodekso straipsnio 16 punkte.¹⁵

Muitinės sankcionuoti veiksmai – veiksmai, kuriuos asmenys, turėdami muitinės sutikimą, atlieka su muitinės prižiūrimomis prekėmis.¹⁶

Muitinės sankcionuotais veiksmais yra visos muitinės procedūros, jų įforminimas ir žemiau išvardinti veiksmai:

- prekių įvežimas į laisvąją zoną arba padėjimas į laisvąjį sandėlį;
- muitinės prižiūrimas prekių sunaikinimas;
- prekių perdavimas valstybės nuosavybėn;
- prekių reeksportas iš Bendrijos muitų teritorijos.¹⁷

Muitinės procedūrą galima apibrėžti kaip seką veiksmų, kuriuos reikia atlikti norint disponuoti įvežamomis, išvežamomis ar tranzitu per ES muitų teritoriją gabenamomis prekėmis. BMK muitinės procedūra apibūdinama kaip vienas su prekėmis atliekamų muitinės sankcionuotų veiksmų.

Muitinės procedūromis vadinami šie muitinės sankcionuoti veiksmai:

- išleidimas į laisvą apyvertą;
- laikinas įvežimas;
- laikinas įvežimas perdirbti;
- muitinės prižiūrimas perdirbimas;
- muitinis sandėliavimas;

¹⁵ 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis BMK // OL 2004 m. specialus leidimas, 4 tomas, p. 307), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. lapkričio 20d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1791/2006 // OL 2006, L 363.

¹⁶ Sarapinienė S., Avižienis J.Š. Muitinės procedūros. – Vilnius: MRU, 2008. p. 10

¹⁷ 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis Bmk // OL 2004 m. specialus leidimas, 4 tomas, p. 307), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. lapkričio 20d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1791/2006 // OL 2006, L 363.

- eksportas;
- laikinas išvežimas perdirbti;
- tranzitas.

TLK tarpininkas ar kitas jo narys gali rinktis, kokį sankcionuotą veiksmãą įforminti logistikos kanalu gabenamoms prekėms. Pasirinkta muitinės procedūra nurodoma muitinės deklaracijoje, o kiti muitinės sankcionuoti veiksmai nurodomi kituose dokumentuose ar pranešami muitinei kitu jai priimtiniu būdu.

Pagrindinis šių dviejų grupių – muitinės procedūrų ir kitų muitinės sankcionuotų veiksmãų – skirtumas yra tai, jog muitinės procedūra įforminama tik pateikus muitinės deklaraciją. Kitiems muitinės sankcionuotiems veiksmãms įforminti dažnai pakanka paprasto fizinio veiksmo (pvz., fizinio prekių įvežimo tiesiogiai iš trečiosios šalies į laisvąją zoną) arba pranešimo muitinei apie norą taikyti atitinkamą muitinės sankcionuotą veiksmãą.¹⁸

Muitinės procedūros yra svarbi muitų teisės dalis. Su jomis siejama konkreti prekių bei krovinių gabenimo, saugojimo ar naudojimo ES muitų teritorijoje tvarka, muitinės prižiūrimomis prekėmis disponuojančio asmens teisės ir pareigos, muitinės taikomos prekių priežiūros priemonės ir kiti prekių muitinės priežiūros klausimai.

Nusakant muitinės prižiūrimomis prekėmis disponuojančio asmens teisės ir pareigos nurodoma, kokius veiksmus su tomis prekėmis jis gali atlikti, kokių reikalavimų atlikdamas šiuos veiksmus jis turi laikytis, kokie mokesčiai turi būti mokami, kokias garantijas būtina pateikti bei reglamentuojami kiti su muitinės procedūrų vykdymu susiję klausimai.

Pasirinktos muitinės procedūros įforminimui prekėmis disponuojantis asmuo turi pateikti muitinės deklaraciją, kurioje nurodoma prašoma įforminti muitinės procedūra, leidimą taikyti šią muitinės procedūrą (kai toks leidimas reikalaujamas), muitinės procedūrai įforminti reikalingą informaciją, garantiją (kai ji reikalaujama), kitus muitinės procedūros įforminimui reikiamus dokumentus bei pateikia įrodymus, kad įvykdyti teisės aktų nustatyti procedūros taikymo reikalavimai ir netaikomi draudimai ar apribojimai, dėl kurių ši muitinės procedūra negalėtų būti įforminta. Kartu su muitinės deklaracija pateikiamos ir deklaruojamos prekes.

Muitinės procedūros pradžia laikomas prekių išleidimas – muitinės veiksmas, kuriuo asmeniui suteikiama teisė prekėms atlikti veiksmus, leidžiamus taikant joms įformintą muitinės procedūrą. Muitinės procedūra laikoma baigta, kai įvykdomos visos muitų teisės aktų nustatytos prievolės, susijusios su šia muitinės procedūra. Kai prekėms jau yra įforminta kuri nors muitinės procedūra, tai kita norima muitinės procedūra tomis pačioms prekėms gali būti įforminama tik nustatyta tvarka užbaigus anksčiau pasirinktą ir įformintą muitinės procedūrą.

TLK muitinės formalumai atliekami ne tik prekėms ir kroviniams, bet ir kitiems logistikos

¹⁸ Lietuvos Respublikos muitinė. <http://www.cust.lt/web/guest/561>

kanalu judantiems materialiesiems objektams. Visų pirma transporto priemonėms ir keleiviams. Muitinės formalumai keleiviams – tai keleivių gabenamų prekių deklaravimas, vairuotojų ir kitų ES muitų sieną kertančių asmenų kontrolė.

Muitų sieną kertančios transporto priemonės gali būti traktuojamos ir kaip prekes, krovinius ar keleivius gabenančios priemonės, ir kaip eksportuojamos, importuojamos ar tranzitu gabenamos prekės. Pastaruoju atveju muitinės formalumai transporto priemonėms atliekamos ta pačia tvarka, kaip ir kitoms prekėms.

Krovinius TLK gabenančioms transporto priemonėms keliami papildomi reikalavimai: plombavimas, specialūs žymėjimai, galimybė apžiūrėti krovinį ir kt. Šiomis transporto priemonėmis gali būti gabenami trijų tipų kroviniai:

- kroviniai, kuriuos sudaro laisvai cirkuliuojančios prekės;
- kroviniai, kuriuos sudaro muitinės prižiūrimos prekės, arba laisvai cirkuliuojančios prekės, kurios TLK tampa muitinės prižiūrimomis;
- mišrūs kroviniai, t. y. kroviniai, kuriuos sudaro laisvai cirkuliuojančios prekės ir prekės, kurios yra muitinės prižiūrimos arba kurios tokiomis tampa TLK.

Muitinės formalumai transporto priemonėms atliekami, kai jie gabena pirmojo ir antrojo tipo krovinius, jiems kertant ES muitų sieną, nepriklausimai nuo to, gabena jie prekes ar ne, o taip pat kai kuriais kitais teisės aktų numatytais atvejais (įvažiuojant į laisvąją ekonominę zoną, išvažiuojant iš jos, patenkant į laisvąjį sandėlį ir t.t.).

Muitinės formalumai kai kuriems veiksams su TLK materialiaisiais objektams (muitinis sandėliavimas, laikinasis prekių saugojimas, prekių laikymas laisvojoje zonoje, pašto siuntų deklaravimas ir kt.) gali būti atliekami tik tam tikrose specialiose vietose - muitinės sandėliuose, eksporto ir importo terminaluose, laisvuosiuose sandėliuose ir kt. Šie muitinės prižiūrima sandėliai bei terminalai dažnai yra neišvengiama TLK grandis.

Muitinės priežiūra ir muitinės formalumai kiekvienoje šalyje (muitų sąjungoje) atliekami vadovaujantis toje šalyje (muitų sąjungoje) galiojančiais teisės aktais. Jie gali skirtis, todėl prieš gabenant krovinį TLK būtina bent minimaliai susipažinti su muitinės priežiūros ir muitinės formalumų atlikimo tvarka išsiuntimo, paskirties ir tranzito šalyje.

Muitinės formalumų atlikime paprastai dalyvauja dvi pusės: tai materialiuosius objektus gabenantys (siunčiantys, gaunantys, perduodantys) asmenys, keleiviai ir TLK institucijų (muitinės, maisto ir veterinarijos tarnybos ir t.t.) įgaliotieji atstovai.

Muitinės formalumai neišvengiami daugumoje TLK. Juos atlieka įvairių TLK institucijų ir kitų TLK narių atstovai (vežėjai, logistai, eksportuotojai ir kiti TLK subjektai), tačiau dažniausiai juos atlieka muitinės tarpininkai.

1.3. Muitinės tarpininkai tarptautiniame logistikos kanale

Prekės, kurios yra importuojamos, eksportuojamos arba gabenamos tranzitu iš trečiųjų šalių per Bendrijos muitų teritoriją, privalo būti deklaruojamos suinteresuoto asmens ar jo įgalioto atstovo pasirinktai muitinės procedūrai įforminti ir pateikiamos muitinei tikrinti.

Prekių deklaravimas – tai muitinės deklaracijos, kartu su ja privalomų pateikti dokumentų, informacijos ir deklaruojamų prekių pateikimas muitinės įstaigai, turinčiai teisę priimti atitinkamą muitinės deklaraciją.¹⁹

Lietuvoje deklaruojamos prekės turi būti pateikiamos atitinkamoje muitinio tikrinimo vietoje muitinės įstaigai šios įstaigos darbo laiku, kurį nustato MD generalinis direktorius arba jo įgaliojimu – teritorinės muitinės viršininkas. Muitinei sutikus, prekės disponuojančio asmens ar jo įgalioto atstovo prašymu gali būti pateiktos muitinei ir ne muitinės įstaigos darbo laiku. Pastaruoju atveju asmuo, pateikiantis prekes muitinei, privalo atlyginti visas su tokiu prekių muitiniu tikrinimu susijusias muitinės išlaidas. Muitinei pateikiamos prekės (kroviniai, daiktai ir kiti materialūs objektai) turi būti deklaruojami konkrečiai pasirinktai muitinės procedūrai.

BMK 61 str. nurodo, jog muitinės deklaracija gali būti pateikta vienu iš trijų būdų: raštu, žodžiu arba veiksmu (kai asmuo, turintis disponavimo prekėmis teisę, pareiškia norą pateikti prekes muitinės sankcionuotam veiksmui įforminti) arba naudojantis automatinio duomenų apdorojimo techninėmis priemonėmis (elektroninio deklaravimo būdu).

Lietuvoje elektroninis prekių deklaravimas taikomas nuo 2003 m. Lietuvos muitinėje buvo įdiegta kompiuterizuota muitinės deklaracijų duomenų apdorojimo sistema ASYCUDA, kuri leido priimti ir tikrinti elektronines muitinės deklaracijas visose muitinės įstaigose. Ūkio subjektui ar kitam asmeniui norint deklaruoti prekes elektroniniu būdu, būtina sudaryti ir pasirašyti atitinkamą sutartį su teritorine muitine. Šioje sutartyje nurodoma, kaip asmuo pateikia muitinei elektronines muitinės deklaracijas, apibrėžiama deklaranto atsakomybė už pateiktų duomenų teisingumą, nurodoma, kaip deklarantas bus informuojamas apie deklaracijos priėmimą ir jos tikrinimo rezultatus, aptariami kiti su elektroniniu deklaravimu susiję klausimai.

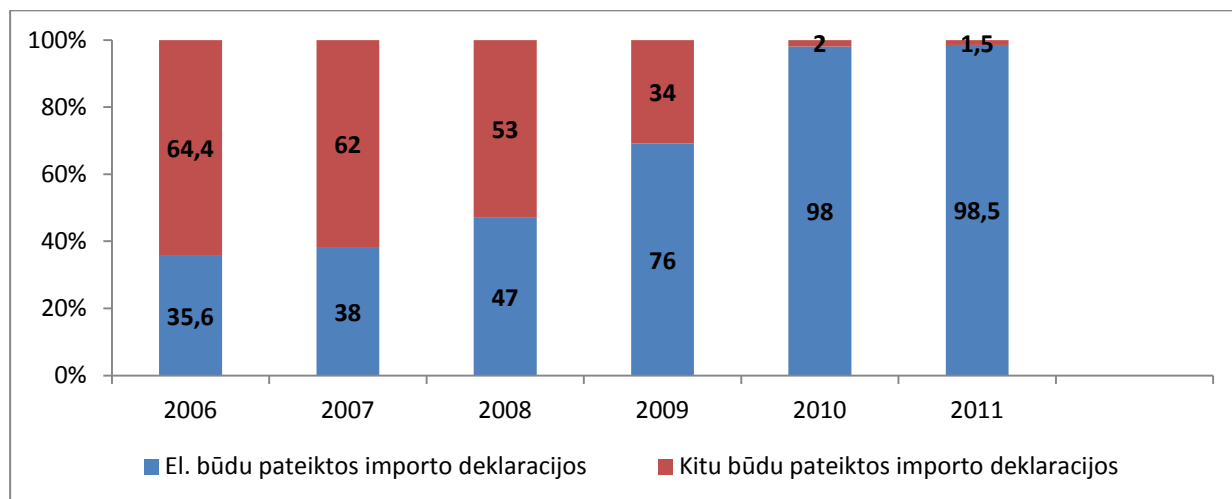
Norint realiai deklaruoti prekes elektroniniu būdu būtina įsigyti ir mokėti naudotis muitinės deklaracijų paruošimui skirta specialia kompiuterine įranga (šią įrangą Lietuvoje ruošia ir platina keletas ūkio subjektų), o taip pat turėti kvalifikuotus darbuotojus, gebančius atlikti šį darbą. Ūkio subjektas gali pats deklaruoti jo eksportuojamas, importuojamas ar tranzitu gabenamas prekes, arba gali kreiptis pagalbos į kitus ūkio subjektus (muitinės tarpinius ir kitas kompanijas).

Deklaravimas elektroniniu būdu turi daug pranašumų, nes jis naudingas ir deklarantui, ir muitinei. Visų pirma, taupomas laikas, nereikia laukti eilėse, nes muitinės deklaraciją galima pateikti iš

¹⁹Sarapinienė S., Avižienis J.Š. Muitinės procedūros. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. p. 25

paties ūkio subjekto ar kitų patalpų, nereikia spausdinti popierinių muitinės deklaracijų blankų, muitinei nereikia perkėlinėti į elektronines laikmenas popierinių deklaracijų duomenų ir t.t.

Žemiau pateikti duomenys (žr. 8 pav.) apie Lietuvos muitinei pateiktas elektronines importo deklaracijas 2006–2011 m. Kaip matome iš pateiktų duomenų, 2006–2008 m. elektroninis importo deklaracijų pateikimo būdas dar nusileido įprastiniam „popieriniam“ deklaravimui. Nuo 2009 m. šis

Šaltinis: sudaryta pagal LR muitinės veiklos ataskaitų duomenis.

8 pav. Importo deklaracijų muitinei pateikimo būdas (proc.)

deklaracijų pateikimo būdas pradėjo dominuoti, o nuo 2010 m. elektroniniu būdu pateikiama daugiau nei 98 procentai visų muitinei pateikiamų importo deklaracijų. Tokį staigų pokytį visų pirma lėmė nuo 2009 m. liepos 1 d. įdiegta nauja Muitinės deklaracijų apdorojimo sistema (MDAS).

Muitinės deklaracijos pateikiamos muitinei muitinės įstaigose, kurioms pagal joms priskirtą kompetenciją gali jas priimti ir įforminti. Muitinės įstaigų kompetenciją nustato MD.

Muitinės deklaraciją ir prekes (krovinius, daiktus) muitinės įstaigai turi teisę pateikti bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, disponuojantis (eksportuojantis, importuojantis, įvežantis į muitų teritoriją, išvežantis iš muitų teritorijos) šiais materialiais objektais. Šis asmuo vadinamas deklarantu.

BMK 4 str. 18 skirsnyje nurodyta, kad deklarantu yra asmuo, pateikiantis muitinės deklaraciją savo vardu, arba asmuo, kurio vardu ši deklaracija pateikiama. Iš pateikto deklaranto apibrėžimo matome, kad prekių deklaravimo veiksmus gali atlikti arba ūkio subjekto, atstovas (įgaliotas darbuotojas), arba fizinio ar juridinio asmens, pateikiančio deklaraciją kito asmens vardu, atstovas (įgaliotas darbuotojas).

Jei deklarantas (muitinės deklaraciją teikiantis asmuo) yra juridinis asmuo, tai muitinės deklaraciją jo vardu teikiantis deklaranto darbuotojas arba kitas fizinis asmuo privalo turėti, ir muitinei reikalaujant, pateikti dokumentus liudijančius, kad jis turi teisę deklaruoti prekes deklaranto vardu, pateikti jas muitinei tikrinti, o taip pat dalyvauti prekių muitinio tikrinimo metu.

BMK ir kituose teisės aktuose reglamentuotos deklarantų teisės, kurių svarbiausiomis yra:

- deklaruoti prekes (krovinius, daiktus) pasirinktai muitinės procedūrai įforminti;

- dalyvauti atliekant prekių (krovinių, daiktų) muitinį tikrinimą, su sąlyga, jei laikomasi įforminamos muitinės procedūros atlikimo tvarkoje nustatytų reikalavimų;
- savarankiškai atlikti kai kuriuos muitinės procedūros atlikimo tvarkoje nustatytus muitinės formalumus, jei taikomos supaprastintos muitinės procedūros;
- nustatyta tvarka apskūsti muitinės įstaigos sprendimą ir/ar muitinės pareigūno veiksmus;
- laikantis BMK 64 str. 2 dalyje nustatytų sąlygų, paskirti savo atstovą, įgaliodamas jį atstovauti jam muitinėje atliekant muitų teisės aktuose nustatytus veiksmus ir formalumus.

Pirmosios trys deklaranto teisės realizuojamos per konkrečius asmens-deklaranto darbuotojus, kuriuos deklaranto vadovas paskiria įsakymu (potvarkiu, nutarimu ir pan.). Šiems darbuotojams jokie papildomi reikalavimai nekeliama. Jie tik turi gebėti atlikti deklarantui būtinus veiksmus (paruošti muitinės dokumentus, pateikti juos muitinei, pateikti prekes tikrinimui ir t. t.).

Paskutiniąsias dvi deklaranto teisės paprastai realizuoja deklaranto vadovas ar jo įgaliotas asmuo, nors ketvirtąją teisę gali naudotis ir deklaranto darbuotojai, kuriems pavesta tvarkyti muitinės formalumus deklaranto prekėms (kroviniams, daiktams).

Be abejonės teisės aktai numato ir deklaranto pareigas, o taip pat jo atsakomybę už atliekamus veiksmus. Konkrečioje situacijoje deklaranto pareigos gali būti įvairioms, tačiau pagrindinėmis yra šios deklaranto pareigos:

- laikytis BMK ir kitų jo veiklą reglamentuojančių teisės aktų, susijusių su muitinės deklaracijoje nurodytos muitinės procedūros arba kito muitinės sankcionuoto veiksmo vykdymu;
- laikantis nustatytos tvarkos pateikti muitinės įstaigai muitinės deklaraciją, kitus muitiniam tikrinimui atlikti privalomus dokumentus, informaciją, deklaruojamas prekes (krovinius, daiktus);
- paskirti asmenį, įgaliotą deklaruoti prekes (krovinius, daiktus) deklaranto vardu;
- pateikti prekes (krovinius, daiktus) muitinei bei dalyvauti atliekant jų muitinį tikrinimą, jei muitinės įstaiga to pareikalauja;
- laiku ir pilnai sumokėti muitus bei kitus mokesčius;
- pakeisti deklaranto įgaliotą asmenį, jei muitinės įstaiga to pareikalauja;
- vykdyti kitus teisėtus muitinės pareigūnų ir kitų muitiniame tikrinime dalyvaujančių pareigūnų reikalavimus.

Deklarantas ir jo įgaliotas asmuo atsako už muitinės deklaracijoje pateiktos informacijos teisingumą, už kartu su muitinės deklaracija pateiktų dokumentų bei duomenų tikrumą ir kitus veiksmus, atliktus deklaruojant prekes muitinei. Ši atsakomybė gali būti administracinė, civilinė ir/ar baudžiamoji.

Neretai deklarantai nenori deklaruoti gaunamų ir/ar siunčiamų prekių, nes tai daro retai, ir neturi

šiam darbui tinkamai parengtų specialistų, negali deklaruoti prekių, nes jos yra ne toje vietoje (uoste, oro uoste, pasienyje), kur randasi jie patys, nespėja to padaryti dėl vienu metu skirtingose vietose gaunamų prekių ir daugelyje kitų situacijų deklarantai negali ar nenori deklaruoti prekių muitinei.

Tokiu atveju jie gali, o atskirais atvejais (atliekant muitinės formalumus kitose šalyse, muitinės sandėliuose, eksporto ir importo terminaluose ir t. t.) yra priversti pasinaudoti TLK tarpininko paslaugomis.

Teikti muitinės formalumų atlikimo paslaugas TLK nariams (siuntėjams, gavėjams, vežėjams ir t. t.) gali įvairūs fiziniai ir juridiniai asmenys, ir kiekviena valstybė nustato savo tvarką, kaip tai gali būti atliekama. Daugumoje šalių (įskaitant Lietuvą ir kitas ES šalis) atstovauti TLK narį muitinėje galima tiesioginio ir netiesioginio atstovavimo būdu.

ES šalyse vienas iš šių dviejų atstovavimo būdų gali būti pavedamas visiems ūkio subjektams, o antrasis - tik tam tikrą statusą turintiems ūkio subjektams (muitinės tarpininkams, muitinės brokeriams, muitinės agentams ir t.t.). ES šalys pasirinko skirtingus atstovavimo muitinėje reguliavimo būdus, o Lietuvoje taikomą atstovavimo muitinėje tvarką ir muitinės tarpininkų veiklos reglamentavimą aptarsime kituose magistrinio darbo skyriuose.

Prekių deklaravimas ir muitinės formalumų atlikimas asmenims, kurie tai turi atlikti, visada yra kliuvinys, papildomas darbas, sąnaudos. Šią problemą bandoma spręsti įvedant supaprastintas muitinės procedūras, taikant išimtis, lengvatas ir kitais būdais. Vienas iš tokių būdų – įgaliotojo ekonominių operacijų vykdytojo statuso suteikimas deklarantui.

Įgaliotasis ekonominių operacijų vykdytojas (*angl.* Authorised Economic Operator, trump. AEO) – tai asmuo, kuris vykdo veiklą, reguliuojamą teisės aktų, ir kuris, būdamas patikimas muitinės partneris, įgyja teisę naudotis palankesnėmis muitinio tikrinimo sąlygomis ir/arba muitinės veiklos taisyklėse numatytais supaprastinimais visose ES šalyse (nuostatos dėl įgaliotųjų ekonominių operacijų vykdytojų Bendrijos muitų teritorijoje įsigaliojo nuo 2008 m. sausio 1 d.).

BMK 5a str. numato, kad muitinė ūkio subjektui gali išduoti vieną iš trijų AEO sertifikatų²⁰.

Ūkio subjektai, pageidaujantys gauti vieną iš trijų rūšių AEO sertifikatų, turi tenkinti keturis jiems taikomus bendruosius kriterijus.

Pirmasis kriterijus – priimtini duomenys apie muitinės nustatytų reikalavimų laikymąsi, - atspindi, kaip su pretendentu į AEO sertifikatą susiję asmenys laikosi nustatytų reikalavimų.

Jei ūkio subjektas – pareiškėjas gauti AEO sertifikatą, jam vadovaujantis asmuo, jo valdymą kontroliuojantys asmenys, asmuo, pareiškėjo paskirtas atsakingu už muitinės klausimus, o kai kuriais atvejais ir pareiškėjo teisinis atstovas muitinės klausimais per paskutinius trejus metus iki prašymo

²⁰ AEO nuostatos pateiktos 2005 m. balandžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 648/2005 (OL, 2005, L 117, p. 13), iš dalies keičiančiame Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2913/92, nustatantį BMK (OL, 2004 m. specialusis leidimas, 2 skyrius, 4 tomas, p. 307), ir 2006 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamente (EB) Nr. 1875/2006 (OL, 2006, L 360, p. 64), iš dalies keičiančiame Reglamentą (EEB) Nr. 2454/93, išdėstantį Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio BMK, įgyvendinimo nuostatas (OL, 2004 m. specialusis leidimas, 2 skyrius, 6 tomas, p. 3).

pateikimo nėra šiurkščiai arba pakartotinai pažeidęs muitinės veiklos taisyklių, tai duomenys apie muitinės nustatytų reikalavimų laikymąsi laikomi priimtinais ir laikoma, kad pirmasis kriterijus tenkinamas.

Jeigu kompetentingos muitinės įstaigos nuomone, ūkio subjekto ir/ar aukščiau nurodytų asmenų padarytas pažeidimas nėra reikšmingas atsižvelgiant į muitinės prižiūrimų operacijų skaičių ar apimtį, ir nekyla abejonių dėl pareiškėjo sąžiningumo, tai taip pat gali būti laikoma, kad pirmasis kriterijus tenkinamas.

Antrasis kriterijus – priimtina verslo ir, atitinkamais atvejais, transporto registrų tvarkymo sistema, sudarantis galimybes atlikti atitinkamą muitinį tikrinimą, - atspindi pretendento į AEO sertifikatą veikloje naudojamos registrų sistemos priimtinumą.

Norint tenkinti šį kriterijų, pareiškėjas turi naudoti apskaitos sistemą, atitinkančią toje valstybėje narėje, kurioje laikomi jo apskaitos registrai, taikomus bendrai pripažintus apskaitos principus ir palengvinančią audito metodais pagrįstą muitinį tikrinimą. Jis turi suteikti muitinei fizinę ar elektroninę prieigą prie muitinės prižiūrimos veiklos arba atitinkamais atvejais transporto veiklos registrų.

Pretendentas privalo naudoti logistikos sistemą, skiriančią Bendrijos ir ne Bendrijos prekes, o taip pat turėti administracinę organizaciją, atitinkančią jo verslo pobūdį bei apimtį ir tinkamą prekių srautams valdyti, vykdyti vidaus kontrolę, gebančią išsiaiškinti neteisėtus ar reikalavimų neatitinkančius sandorius. Tai gana rimti reikalavimai, taikomi logistinėms operacijoms, atliekamoms su TLK gabenamais materialiais objektais.

Antrasis kriterijus reikalauja taikyti priimtinas procedūras, taikomas naudojantis licencijomis ir leidimais, susijusiais su prekybos politikos priemonėmis arba su prekyba žemės ūkio produktais, o taip pat taikyti priimtinas ūkio subjekto apskaitos registrų ir informacijos saugumo bei apsaugos nuo informacijos praradimo procedūras.

AEO sertifikatą pretenduojantis gauti ūkio subjektas privalo užtikrinti, kad darbuotojai žinotų apie būtinybę informuoti muitinę apie atvejus, kai išaiškėja reikalavimų laikymosi sunkumai, ir tinkamu būdu informuoti muitinę apie tokius atvejus. Ūkio subjektas taip pat privalo taikyti tinkamas informacijos technologijų apsaugos priemones, skirtas jo kompiuterinei sistemai apsaugoti nuo neteisėto įsilaužimo ir saugiam ūkio subjekto dokumentų laikymui bei apdorojimui.

Kaip matome, antrasis kriterijus tenkinamas, jei išpildoma gana daug ir įvairių sąlygų, susijusių su TLK kanalo materialaus ir informacinio srauto administravimu.

Trečiasis kriterijus atspindi ūkio subjekto mokumą. Ūkio subjektas laikomas įvykdžiusiu šį kriterijų, jei galima įrodyti jo mokumą per paskutiniuosius trejus metus. Mokumu laikoma gera finansinė ūkio subjekto padėtis, leidžianti jam įvykdyti savo įsipareigojimus, deramai atsižvelgus į jo vykdomos komercinės veiklos ypatumus.

Paskutinis, ketvirtasis kriterijus skirtas saugai ir saugumui. Saugos ir saugumo srityje ūkio subjektas turi tenkinti gana griežtus ir įvairius reikalavimus.

Pastatai, kuriuose naudojantis AEO sertifikatu numatoma atlikti operacijas, turi būti pastatyti iš medžiagų, kliudančių neteisėtai patekti į vidų ir apsaugančių nuo neteisėto įsilaužimo. Taip pat turi būti įdiegtos tinkamos įėjimo ar įvažiavimo kontrolės priemonės, užkertančios kelią bandymams neteisėtai patekti į krovos vietas, krovimo dokus ir krovinių saugojimo vietas.

Tvarkant prekes privalu taikyti priemones, neleidžiančias papildomai jų pakrauti, atidaryti krovinio vienetus, pakeisti ar paimti kokių nors kroviniuose esančių medžiagų.

Atitinkamais atvejais taikomos naudojimosi importo ir (arba) eksporto licencijomis, susijusiomis su draudimais ir apribojimais, procedūros, skiriančios kontroliuojamas prekes nuo kitų prekių;

Ūkio subjektas privalo įgyvendinti priemones, leidžiančias tiksliai nustatyti jo verslo partnerių tapatybę ir taip užtikrinant tarptautinės tiekimo grandinės saugumą.

Vadovaujantis galiojančiais teisės aktais ūkio subjektas privalo periodiškai tikrinti darbuotojų patikimumą, o taip pat atlikti patikrinimą asmenų, ketinančių įsidarbinti ir bendrovėje dirbti saugumo požiūriu svarbų darbą. Ūkio subjektas turi užtikrinti, kad atitinkami jo darbuotojai dalyvautų informuotumo apie saugumą didinimo programose.

Nedaugelis ūkio subjektų pajėgūs tenkinti visus keturis pretendams į AEO sertifikatus taikomus bendruosius kriterijus, todėl iki 2012 m. vasario 17 d. LR muitinė tik 22 asmenims (žr. 1 lentelę) yra suteikusi įgaliotojo ekonominio operatoriaus vykdytojo statusą ir išdavusi AEO sertifikatus. AEO sertifikatą gavę ūkio subjektai skelbiami Europos komisijos duomenų bazėje, todėl verslo partneriai visuomet gali patikrinti, ar ūkio subjektas sertifikuotas, ar ne.

1 lentelė. Lietuvos įgaliotųjų ekonominių operacijų vykdytojų sąrašas

Ūkio subjektas	AEO sertifikatas
UAB „Aktoma“	AEOC – Muitinės formalumų supaprastinimas
UAB „GLOBAY“	AEOC – Muitinės formalumų supaprastinimas
UAB „AD REM“	AEOC – Muitinės formalumų supaprastinimas
UAB „Deklor“	AEOC – Muitinės formalumų supaprastinimas
Duomenys neskelbiami	AEOC – Muitinės formalumų supaprastinimas
UAB „DPD Lietuva“	AEOS – Saugumas ir sauga
UAB „DHL Lietuva“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
AB „Orlen Lietuva“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Philip Morris Lietuva“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga

Ūkio subjektas	AEO sertifikatas
UAB „APL AGENCIES“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „CMA CGM Lietuva“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Containership“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „MAXIMA LT“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Eurovudas“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Magnus logistics“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Rhenus svoris“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Schenker“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Skubios siuntos“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „TNT Lietuva“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Trivilita“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Bretalita“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga
UAB „Baltic Air Logistics“	AEOF – Muitinės formalumų supaprastinimas/saugumas ir sauga

Šaltinis: Europos komisijos duomenų bazė

AEO sertifikatą turintiems ūkio subjektams nedraudžiama naudotis ir kitais muitinės veiklos taisyklėse numatytais supaprastinimais.

Ūkio subjektui, pretenduojančiam tapti įgaliotuoju ekonominiu operatoriumi, gali būti išduodamas vienas iš trijų rūšių AEO sertifikatų. Šie sertifikatai išduodami atsižvelgiant į tai, ar ūkio subjektas naudosis muitinės veiklos taisyklėse numatytais supaprastinimais, ar palankesnėmis muitinio tikrinimo, susijusio su saugumu ir sauga, sąlygomis, ar šiomis abejomis galimybėmis.

Pirmasis sertifikatas skirtas muitinės formalumų supaprastinimui (*angl.* AEO Customs Simplifications – AEOC) ir išduodamas ekonominių operacijų vykdytojui, pageidaujančiam naudotis muitinės veiklos taisyklėse numatytais supaprastinimais ir atitinkančiam pirmiesiems trims bendriesiems kriterijams priskiriamus reikalavimus.

Antrasis sertifikatas skirtas saugai ir saugumui (*angl.* AEO Safety and Security – AEOS) ir išduodamas ekonominių operacijų vykdytojui, pageidaujančiam naudotis palankesnėmis muitinio tikrinimo, susijusio su saugumu ir sauga, sąlygomis įvežant prekes į Bendrijos muitų teritoriją arba jas išvežant iš jos, ir atitinkančiam visiems keturiems bendriesiems kriterijams priskiriamus reikalavimus.

Trečiasis sertifikatas skirtas muitinės formalumų supaprastinimui, saugai ir saugumui (*angl.* AEO Customs Simplifications/Safety and Security – AEOF) ir išduodamas ekonominių operacijų vykdytojui, pageidaujančiam naudotis pirmojo sertifikato atveju numatytais supaprastinimais ir antrojo

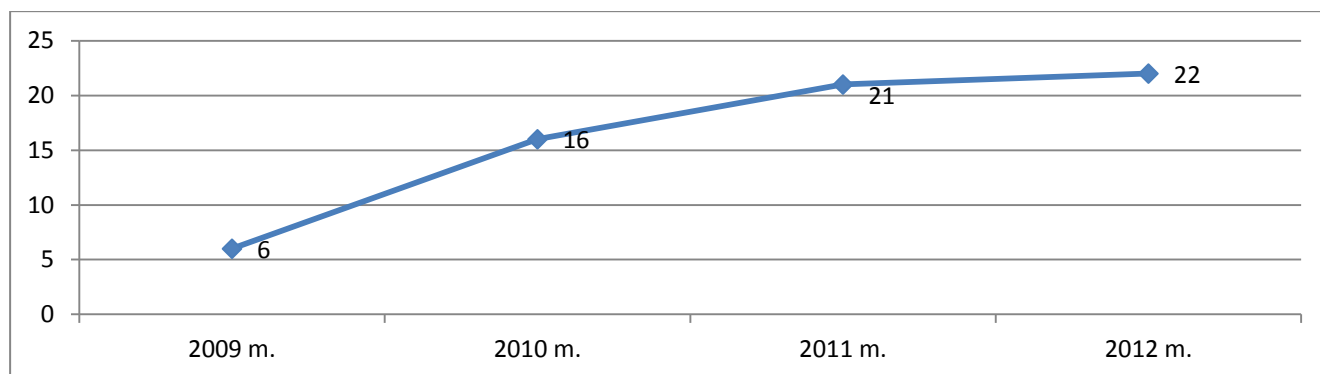
sertifikato atveju taikomomis palankesnėmis muitinio tikrinimo sąlygomis, ir atitinkančiam visiems keturiems bendriesiems kriterijams priskiriamus reikalavimus.

Pirmasis AEO sertifikatas Lietuvoje buvo išduotas 2009 m. sausio 14 d. AB „Mažeikių nafta“ (dabar AB „Orlen Lietuva“) ir tai buvo AEOF – muitinės formalumų supaprastinimo/saugumo ir saugos sertifikatas. Dabartiniu metu AEOC – muitinės formalumų supaprastinimo sertifikatus turi 5 ūkio subjektai: UAB „Aktoma“, UAB „Globay“, UAB „AD REM“, UAB „Dekloro“ ir ūkio subjektas, kurio duomenys neskelbiami.

Pirmoji ir kol kas vienintelis ūkio subjektas Lietuvoje UAB „DPD Lietuva“ turi AEOS – saugumo ir saugos sertifikatą. Jis patvirtina įmonės finansinį stabilumą bei patikimumą, užtikrinant ES reikalavimus atitinkantį siuntų, dokumentų ir duomenų saugumą.

Daugiausia, net 15 ūkio subjektų, yra įgijusios AEOF – muitinės formalumų supaprastinimo/saugumo ir saugos sertifikatus: AB „Orlen Lietuva“, UAB „APL AGENCIES“, UAB „MAXIMA LT“, UAB „Baltic Air logistics“, UAB „DHL Lietuva“, UAB „Philip Morris Lietuva“, UAB „CMA CGM LIETUVA“, UAB „Containership“, UAB „Eurovudas“, UAB „Magnus logistics“, UAB „Rhenus svoris“, UAB „Schenker“, UAB „Skubios siuntos“, UAB „TNT“, UAB „Trivilita“ ir UAB „Bretalita“.

Iš pateikto grafiko (žr. 9 pav.) galime matyti Lietuvoje ūkio subjektams suteiktų AEO sertifikatų augimą 2009 – 2012 m.

Šaltinis: Europos komisijos duomenų bazė

9 pav. Įgaliotųjų ekonominių operacijų vykdytojų skaičiaus augimas Lietuvoje (vnt.)

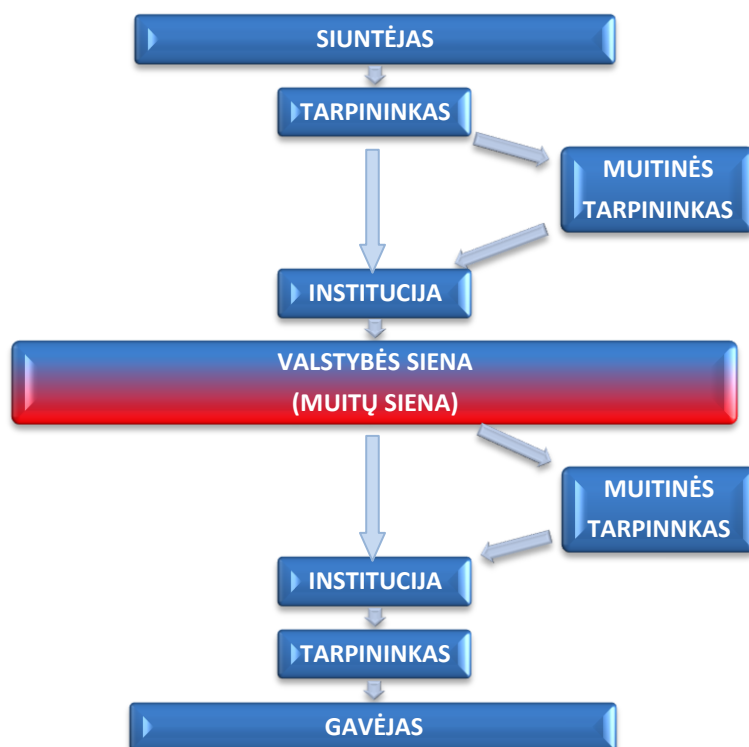
Per 2009 m. AEO sertifikatai buvo išduoti 6 ūkio subjektams. 2010 m. AEO statusas suteiktas dar 10 ūkio subjektų, o 2011 m. – 5. Ir visai neseniai 2012 m. vasario 17d. UAB „Bretalita“ buvo suteiktas AEO statusas. Šiandienai AEO statusą turi 22 ūkio subjektai Lietuvoje.

AEO sertifikatą turintys ūkio subjektai visoje ES vertinami kaip patikimi ir saugios rinkos dalyviai. Tai leidžia jiems naudotis įvairiomis lengvatomis, susijusiomis su muitinės procedūromis ir prekių gabenimu per ES muitų sieną. AEO sertifikatų turėtojams nereikia stovėti eilėse prie ES sienų, kadangi jų krovinyms yra tikrinamas rečiau, o atrinkus jį suteikiama pirmumo teisė. Vienoje ES valstybėje išduotą AEO sertifikatą pripažįsta ir kitos ES valstybės. Planuojama, kad ateityje šiuos

sertifikatus pripažins ir kitos pasaulio valstybės, Pasaulio muitinių organizacijos narės ir Saugumo programos dalyvės.

Įgaliojami ekonominiai operatoriai – logistiniu požiūriu išskirtiniai TLK nariai. Visi jie yra deklarantai, muitinės tarpininkai, muitinės prižiūrimų sandėlių ir/ar terminalų steigėjai, draudimo brokeriai ar agentai, ekspeditoriai, kai kurie iš jų yra ir vežėjai. Visumoje tai logistikos kompanijos, turinčios įgaliojotojo ekonominio operatoriaus statusą ir atliekančios kompleksines logistines operacijas, ar net teikiančios kompleksines logistines paslaugas.

TLK narių atstovas muitinėje (muitinės tarpininkas ar kitas ūkio subjektas) – neišvengiamas šio kanalo elementas, nes pagrindiniai TLK nariai paprastai nedeklaruoja savo prekių, o logistines paslaugas teikiantys tarpininkai (vežėjai, ekspeditoriai, logistikos kompanijos ir kt.) dažnai muitinės formalumų patys neatlieka. Todėl ankščiau pateiktą TLK subjektų sąveiką atspindinčią schemą galima išplėsti, nurodant joje vieno specifinio TLK tarpininko - muitinės tarpininko, vietą TLK (žr. 10 pav.).

Šaltinis: Sudaryta autorės

10 pav. Muitinės tarpininkai TLK

Muitinės tarpininko (ar kito TLK subjekto atstovo muitinėje) vaidmuo TLK, jo teikiamos paslaugos ir sąveika su kitais TLK subjektais priklauso nuo daugelio faktorių (atstovavimo būdo, šalies, kur atstovaujama, atstovavimo sąlygų, aptarnaujamo krovinio ir t. t.).

Logistiniu požiūriu svarbu tai, kokiame TLK etape – eksporto, importo ar tranzito, - atstovaujamas TLK subjektas, nes prekių deklaravimo, muitinės formalumų atlikimo ir atstovavimo muitinėje paslaugos, šių paslaugų teikimo tvarka ir daugelis kitų faktorių (atsakomybės pasidalinimas,

laidavimas ir t.t.) iš esmės skiriasi eksportuojamiems, importuojamiems ir tranzitu gabenamiems kroviniams (prekėms, daiktams ir kitiems materialiams objektams).

Prieš pradėdant analizuoti muitinės tarpininkų veiklą, aptarsime atstovavimo institutą, atstovavimo muitinėje ypatumus, jo reglamentavimą Lietuvoje ir kitus su atstovavimu muitinėje susijusius klausimus.

2. ATSTOVAVIMAS IR TARPININKAVIMAS MUITINĖJE

2.1. Tiesioginis ir netiesioginis atstovavimas muitinėje

TLK tarpininkai – tai logistines paslaugas logistikos kanalo subjektams (visų pirma pagrindiniams logistikos kanalo nariams) teikiantys asmenys – vežėjai, ekspeditoriai, muitinės tarpininkai, draudimo brokeriai ir kiti.

TLK tarpininkai skirstomi pagal du požymius:²¹

- kieno vardu veikia tarpininkas;
- kieno sąskaita veikia tarpininkas.

TLK išskiriami keturi tarpininkų tipai:²²

- Dileriai – tarpininkai, veikiantys savo vardu ir savo sąskaita;
- Distributoriai – tarpininkai, veikiantys kito vardu ir savo sąskaita;
- Komisionieriai – tarpininkai, veikiantys savo vardu ir kito sąskaita.
- Brokeriai (agentai) – tarpininkai, veikiantys kito vardu ir kito sąskaita.

Tarpininkavimas dilerio statusu paprastai naudojamas didmeninėje prekyboje, nors jis gali būti taikomas ir kitose veiklos srityse, įskaitant tarptautinę prekybą ir tarptautinę logistiką.

Dileriai paprastai veikia TLK importo etape, nors dilerių paslaugomis naudojama ir TLK eksporto etape (paskirties šalyje) ir beveik nesinaudojama TLK tranzito etape.

Dileriai gali būti skirstomi į išskirtinius ir autorizuotus dilerius. Išskirtiniai dileriai – tai TLK tarpininkai, kurie yra vieninteliai atstovai tam tikroje pasaulio rinkos dalyje (teritorijoje) ir/ar turi tam tikras išskirtines teises disponuoti materialiais objektais, teikti paslaugas (įskaitant ir logistines paslaugas) ar atlikti kitus veiksmus. Tam tikroje pasaulio rinkos dalyje ar teritorijoje būna tik vienas dileris. Pvz., tarptautinės logistikos kompanijos DHL atstovas Lietuvoje – UAB „DHL Lietuva“.

Autorizuoti dileriai paprastai veikia franšizės sąlygomis ir jų konkrečioje pasaulinės rinkos dalyje ar teritorijoje gali būti ne vienas. Franšizė – tai dviejų fizinių ar juridinių asmenų sutartimi reguliuojama bendradarbiavimo forma, kai už tam tikrą atlygį vienas asmuo (franšizės gavėja) gauna galimybę naudotis tam tikromis kito asmens (franšizės davėjos) teisėmis, ir bendradarbiavimas vykdomas gana ilgą laiką.

Dileriams priskiriami ir ūkio subjektai - TLK tarpininkai, atstovaujantys kitus asmenis muitinėje, kai jie tai daro savo vardu ir savo sąskaita.

Kito gana plačiai paplitusi tarpininkavimo forma – distribucija. Distributoriai veikia kito ūkio subjekto vardu ir savo sąskaita (distribucinės veiklos išlaidas dengia patys). Išlaidos dengiamos iš

²¹Urbonas J.A. Tarptautinė logistika: teorija ir praktika. – Kaunas: Technologija, 2005, p. 102

²²Urbonas J.A. Tarptautinė logistika: teorija ir praktika. – Kaunas: Technologija, 2005, p. 102

kainų, kurias už parduodamas prekes, suteikiamas paslaugas ir/ar atliekamus pavedimus gauna distributorius ir asmuo, kieno vardu jis veikia, skirtumo. Distributorius yra iš ūkio subjekto perimtų prekių bei paslaugų savininku, tačiau jis privalo pagal sutartį vykdyti nurodytas ūkio subjekto sąlygas bei reikalavimus.

Distribucija plačiai taikoma didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje bei kitose veiklos srityse.

Dar viena tarpininkavimo forma – komisionierius, kuriuo yra TLK tarpininkas, paprastai komiso sutarties su ūkio subjektu pagrindu veikiantis savo vardu ir ūkio subjekto sąskaita. Komisionierius netampa parduodamų prekių ar teikiamų paslaugų savininku, o tik yra ūkio subjekto, su kuriuo sudaryta komiso sutartis, atstovas, užtikrinantis prekių ir/ar paslaugų pardavimą. Už atliktus darbus ir/ar suteiktas paslaugas komisionierius gauna komisinius, kurie skiriami nuo komisionieriaus gautų lėšų už parduotas prekes ir/ar paslaugas. Gautos lėšos pervedamos ne į komisionieriaus, o į prekių ir/ar paslaugų savininko sąskaitą. Komiso sutartis paprastai yra atskiras pavedimo sutarties atvejis.

Ketvirtoji tarpininkavimo forma – brokeriai (agentai, muitinės tarpininkai, muitinės atstovai ir kt.). Brokeriu yra asmuo, veikiantis kito ūkio subjekto vardu ir jo sąskaita. Brokeris veikia turėdamas konkrečius ūkio subjekto įgaliojimus, kurie jam suteikiami tam tikram laikui. Už atliktą darbą ūkio subjektas apmoka brokeriui pagal šalių suderintus tarifus.

Pagal tai, kokius juridinius veiksmus gali atlikti brokeriai skirstomi į universaliuosius ir generalinius brokerius. Universalieji brokeriai atlieka bet kokius juridinius veiksmus ir operacijas ūkio subjekto vardu. Generaliniai brokeriai gali atlikti tik tuos juridinius veiksmus ir operacijas ūkio subjekto vardu, kurios nurodytos jo įgaliojime.

Vienos tarpininkų paslaugų yra būtinos (konvojavimas, draudimas ir kt.) ar neišvengiamos (ekspedijavimas oro transporte, ATA Carnet knygelių įsigijimas ir kt.), kitos – pasirenkamos, tačiau pasirinkimas turi neišvengiamumo aspektą (negalima atlikti muitinės formalumų kitose šalyse, krovos darbų terminaluose ir t. t.). Ir tik dalis logistinių paslaugų yra laisvai pasirenkamos, tačiau daugelį šių paslaugų gali teikti įvairių tipų TLK tarpininkai.

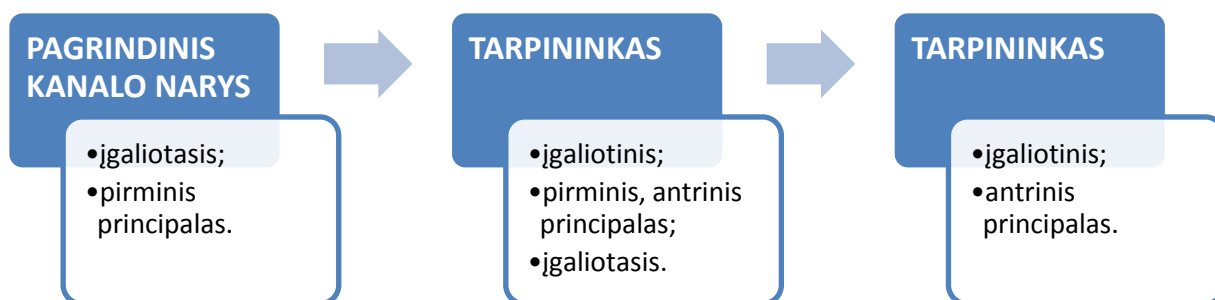
Tarptautinės logistikos operacijų gausa ir įvairumas reikalauja įvairių tarpininkavimo formų ir jų teisinio reglamento. Pagrindinė tarpininkavimo teisinė forma yra pavedimo sutartis. Ūkio subjektas, ketinantis naudotis TLK tarpininko paslaugomis, tarpininko atžvilgiu yra pavedėjas (principalas), o TLK tarpininkas – įgaliotinis. Įgaliotiniai (TLK tarpininkai) savo ruožtu gali sudaryti sutartis su kitais asmenimis (TLK tarpininkais), tačiau neperžengiant sudarytos pavedimo sutarties rėmų.

Pavedimų požiūriu didžiausią laisvę turi dileriai, kadangi jie veikia savo vardu ir savo sąskaita, bet jiems tuo pačiu atitenka ir visa su paslaugų teikimu susijusi rizika. Mažesnė laisvė pas distributorius, nes jo veiksmus riboja principalas, kadangi jis veikia jo vardu ir savo sąskaita. Labiausiai apriboti yra brokeriai (agentai), nes jie visas operacijas atlieka ūkio subjekto vardu ir jo sąskaita.

Ūkio subjektas ar asmuo, pavedimo sutarties pagrindu duodantis pavedimus kitam asmeniui (TLK tarpininkui), yra pavedėjas (įgaliotasis, principalas), o pavedimus atliekantis asmuo (TLK tarpininkas) – įgaliotinis.

Principalai skirstomi į pirminius ir antrinius. Pirminiai principalai – tai ūkio subjektai ar asmenys, duodantys pavedimus įgaliotiniams. Antriniai principalai - tai įgaliotiniai, kurie atlikdami jiems duotus pavedimus, duoda pavedimus tretiesiems asmenims (perįgalioja). Šių asmenų atžvilgiu jie yra pirminiai principalai.

Pirminiais principalais paprastai yra pagrindiniai TLK nariai, o TLK tarpininkai gali būti ir pirminiais, ir antriniais principalais. Neretai susidaro įgaliotinių ir principalų grandinė (žr. 11 pav.).

Šaltinis: sudaryta autorės

11 pav. Įgaliotinių ir principalų grandinė

Pagrindinė tarpininkavimo teisinė forma yra pavedimo sutartis. Pavedimo sutarties sudėtine dalimi yra įgaliojimas, kuriame nurodoma, kokios teisės suteikiamos įgaliotiniui, kurį laiką galioja duotas įgaliojimas ir kita su pavedimų vykdymu susijusi informacija.

Atskiras atstovavimo atvejis yra asmens atstovavimas muitinėje. Su atstovavimu muitinėje gali būti siejami įvairūs veiksmai (prekių deklaravimas, dalyvavimas imant prekių mėginius, prekių pateikimas muitinei ir t.t.) ir/ar darbai (muitinės sandėlio ataskaitos paruošimas ir pateikimas, eksporto ir importo terminalo steigimas ir t.t.). Tačiau paprastai po atstovavimo muitinėje suprantamas atstovavimas deklaruojant prekes, pateikiant prekes muitinei ar atliekant kitus muitinės formalumus.

BMK 5 str. nurodyta, kad atstovavimas muitinėje gali būti tiesioginis ir netiesioginis. Kiekviena ES valstybė narė gali nustatyti apribojimą, kad teisę pateikti muitinės deklaraciją turi tik tiesioginis atstovas, arba netiesioginis atstovas, kuris privalo būti tos šalies teritorijoje savo verslu užsiimantis muitinės tarpininkas.

Stodama į ES Lietuva pasirinko pirmąjį variantą ir LR muitinės įstatymo 30 str.²³ numatė, jog LR muitų teritorijoje tiesioginiais atstovais gali būti tik Lietuvoje įregistruoti muitinės tarpininkai, o netiesioginiais – visi Bendrijoje įsteigti asmenys.

Todėl Lietuvoje muitinės tarpininkai teikdami TLK nariams muitinės tarpininko paslaugas veikia kaip brokeriai, t. y. veikia kito asmens vardu ir dėl kito asmens interesų.

²³ Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas // Valstybės žinios, 1992, Nr. 73-2517, 30 straipsnis

Bendrijos muitinės kodeksas ir minėtas Muitinės įstatymas taip pat numato, kad LR muitų teritorijoje paslaugas, kurias teikia muitinės tarpininkai, gali teikti ir kiti Bendrijoje įsteigti asmenys, kai jie tai daro savo vardu, bet dėl kito asmens (TLK subjekto) interesų.

Asmuo, atstovaudamas muitinėje kitą fizinį ar juridinį asmenį, privalo pareikšti, kad jis veikia dėl atstovaujamojo asmens interesų, nurodyti ar jis veikia kaip tiesioginis, ar kaip netiesioginis atstovas. Be to, šis asmuo turi turėti atstovaujamo fizinio ar juridinio asmens įgaliojimą, suteikiantį teisę veikti kaip atstovui.

Tais atvejais, kai asmuo atstovauja muitinėje kitą fizinį ar juridinį asmenį ir nustatyta tvarka nepareiškia, kad jis veikia kito asmens vardu arba dėl jo interesų, arba kuris pareiškia, kad veikia kito asmens vardu arba dėl jo interesų, tačiau neturi tam reikiamų įgaliojimų, laikomas veikiančiu savo vardu ir dėl savo interesų, t. y. veikiantis kaip dileris.

Muitinė turi teisę reikalauti, kad bet kuris asmuo, kuris pareiškia, kad veikia kito fizinio ar juridinio asmens vardu arba dėl jo interesų, pateiktų sutartį, įgaliojimus ar kitus įrodymus, kad jis turi įgaliojimus veikti kaip brokeris.

Duomenys apie prekes deklaruojantį ūkio subjektą ir jo įgaliojimą atstovą nurodomi muitinės deklaracijose – bendrajame administraciniame dokumente, bendrojoje deklaracijoje ir kt.

Bendrojo administracinio dokumento rinkinio 14 langelyje pateikiami duomenys apie atstovavimo būdą. Šiame langelyje nurodomas skaičius 1, jeigu prekes deklaruoja asmuo, nurodytas eksporto deklaracijos 2 langelyje „Siuntėjas/Eksportuotojas“ (kai deklaruoja deklarantas). Skaičius 2 nurodomas, jeigu muitinės tarpininkas, atstovaudamas asmeniui, nurodytam eksporto deklaracijos 2 langelyje „Siuntėjas/ Eksportuotojas“, veikia atstovaujamojo asmens vardu ir atstovaujamojo sąskaita bei dėl jo interesų (netiesioginis atstovavimas). Skaičius 3 nurodomas, jeigu asmuo, tarpininkaudamas asmeniui, nurodytam eksporto deklaracijos 2 langelyje „Siuntėjas/Eksportuotojas“, veikia savo vardu ir asmens, kuriam tarpininkaujama, arba savo sąskaita bei dėl jo interesų (tiesioginis atstovavimas).

Muitinės informacinių sistemų centras, kurio pateiktais duomenimis pagrindinai remiamasi šiame magistriniame darbe, kaupia visus bendrojo administracinio dokumento rinkinių ir kitų muitinės deklaracijų duomenis. Tačiau pagal nustatytą tvarką ne visi šie duomenys perkeliama į duomenų saugyklas (duomenų bazes), kuriose po to atliekama reikiamų duomenų paieška bei apdorojimas.

Būtent tokio pobūdžio duomenims priskiriama informacija apie atstovavimo muitinėje būdą, todėl šio muitinės deklaracijose pateikto duomens kol kas nėra galimybių analizuoti, nors šiame magistriniame darbe tai būtų labai naudinga padaryti. Lieka tik tikėtis, jog netolimoje ateityje ir šis muitinės deklaracijų duomuo bus kaupiamas bei apdorojamas Muitinės informacinių sistemų centro kuriamose bei eksploatuojamose duomenų bazėse (duomenų saugyklose).

Kitose muitinės deklaracijose ir kitose bendrojo administracinio dokumento grafose duomenų apie atstovavimo būdą nepateikiama, tad atstovavimo muitinėje aspektu Lietuvoje pateikiamų ir įforminamų muitinės deklaracijų įvertinti kol kas nepavyks.

2.2. Muitinės tarpininkai ir jų veikla Lietuvoje

1990 m. spalio 9 d. LR Tarybai – Atkuriamajam Seimui priėmus LR muitinės laikinąjį įstatymą²⁴ buvo atkurta Lietuvos muitinė. Po kelių dienų buvo įsteigtas Muitinės departamentas prie LR Vyriausybės ir Lietuvos muitinė vėl pradėjo savo darbą.

1993 m. rugpjūčio 2 d. MD direktoriaus įsakymu Nr. 206²⁵ buvo patvirtinti „Prekių deklaravimo ir muitinio tikrinimo nuostatai“, kurie nustatė fizinių ir juridinių asmenų gabenamų prekių ir kitų materialinių vertybių, įskaitant transporto priemones (toliau - prekių), deklaravimą ir muitinį tikrinimą, kai šioms prekėms taikoma viena iš muitinės procedūrų.

Nuostatų 17 punktas nurodė, kad deklaruoti prekes pagal sutartį gali asmuo, kuriam muitinė yra suteikusi muitinės tarpininko statusą, o muitinės tarpininko teisės, pareigos, registravimas ir likvidavimas reglamentuojami Muitinės tarpininko nuostatais.

Nuostatuose buvo pateikta ir muitinės tarpininko sąvoka – asmuo, turintis teisę pagal sutartį deklaruoti kitų asmenų prekes.

1994 m. spalio 19 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1007²⁶ buvo patvirtinti pirmieji Muitinės tarpininkų nuostatai, kurie reglamentavo muitinės tarpininkų ir jų atstovų teises bei pareigas, muitinės tarpininkų registravimo bei registracijos panaikinimo bei jų atstovų kvalifikacijos tvirtinimo tvarką.

Nuostatuose buvo patikslintas labai abstraktus ir lakoniškas muitinės tarpininko apibrėžimas, pateiktas 1993 m. priimtuose „Prekių deklaravimo ir muitinio tikrinimo nuostatuose“.

Muitinės tarpininkų nuostatų 2 punktas nurodė, kad „*muitinės tarpininkas - tai LR įregistruotas juridinis asmuo arba neturintis juridinio asmens statuso ūkio subjektas, kuris pagal raštišką sutartį arba raštišką įgaliojimą atstovauja kitiems asmenims deklaruojant prekes muitinei ir pateikiant jas muitiniam įforminimui, taip pat LR įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka atliekant kitus su prekių deklaravimu ir pateikimu muitiniam įforminimui susijusius veiksmus, kuriuos atlikti turi teisę deklarantas arba jo įgaliotas asmuo*“.

Nuostatai nustatė, kad muitinės tarpininkai gali naudotis visomis deklaranto teisėmis, atstovauti kitiems asmenims deklaruojant prekes muitinei ir pateikiant jas muitiniam įforminimui, o taip pat įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka atliekant kitus su prekių deklaravimu ir pateikimu

²⁴ LR Muitinės laikinasis įstatymas // Valstybės žinios, 1990, Nr. 30-720

²⁵ Prekių deklaravimo ir muitinio tikrinimo nuostatai // Valstybės žinios, 1993, Nr. 36-816

²⁶ LR Vyriausybės nutarimas dėl muitinės tarpininkų nuostatų patvirtinimo // Valstybės žinios, 1994, Nr. 86-1569

muitiniam įforminimui susijusius veiksmus, kuriuos atlikti turi teisę deklarantas arba jo įgaliotas asmuo.

Muitinės tarpininkams taip pat buvo suteikta teisė prieš pateikiant deklaraciją muitinei, apžiūrėti muitiniam tikrinimui ir įforminimui pateikiamas prekes ir nustatyta tvarka steigti savo punktus muitinės įstaigose ir valstybės sienos perėjimo punktų muitinės kontrolės zonose.

Taigi, atstovavimo muitinėje prielaidos buvo sudarytos jau 1993 m., o pats muitinės tarpininko institutas įteisintas 1994 m. spalio mėn. Lietuva buvo pirmoji iš buvusių TSRS respublikų, įvedusi muitinės tarpininko institutą. Latvija ir Estija tai padarė gerokai vėliau.

Buvo suteiktos galimybės muitinės tarpininkams teikti gana platų paslaugų spektrą, nes Muitinės tarpininkų nuostatuose nusakant jų teises buvo nurodyta, kad muitinės tarpininkai gali atlikti kitus su prekių deklaravimu ir pateikimu muitiniam įforminimui susijusius veiksmus, kuriuos atlikti turi teisę deklarantas arba jo įgaliotas asmuo, tačiau muitinės tarpininkams buvo uždrausta atstovauti muitinės įstaigoms ar teikti joms paslaugas, susijusias su muitinės įstaigų atliekamu muitiniu tikrinimu ar muitinės dokumentų įforminimu.

Minėti nuostatai reglamentavo ir 7 muitinės tarpininkų prievoles. Muitinės tarpininkai privalėjo sudaryti sutartis su aptarnaujamais asmenimis (klientais) arba gauti jų raštiškus įgaliojimus atstovauti muitinėje deklaruojant prekes ir pateikiant jas muitiniam įforminimui ar atliekant kitus su prekių deklaravimu ir pateikimu muitiniam įforminimui susijusius veiksmus, kuriuos turi teisę atlikti deklarantas arba jo įgaliotas asmuo.

Muitinės tarpininkas turėjo vykdyti nustatytas deklaranto pareigas ir užtikrinti, kad muitinės tarpininko vardu prekes muitinei deklaruotų ir muitiniam įforminimui pateiktų tik tam teisę turintys muitinės tarpininkų atstovai.

Muitinės įstaigoms pateikiamose krovinio deklaracijose muitinės tarpininkai privalėjo nurodyti muitinės tarpininkų atstovų identifikacijos numerį, o taip pat nustatyta tvarka teikti joms muitinės tarpininko vardu įformintų krovinio deklaracijų bei kitų su prekių deklaravimu ar muitiniu tikrinimu susijusių dokumentų duomenis raštu ir (arba) modeminėmis ryšio linijomis ar magnetinėse laikmenose.

Muitinės tarpininkai privalėjo užtikrinti jiems pateiktos konfidencialios informacijos apsaugą ir muitinės įstaigos reikalavimu pateikti sutarties su aptarnaujamu asmeniu (įgaliojimo) kopiją ir kitus dokumentus, įrodančius, jog teisėtai atstovaujama aptarnaujamam asmeniui.

Atsakomybė už muitinės tarpininko vardu įformintoje muitinės deklaracijoje pateiktų duomenų teisingumą ir įsipareigojimų muitinei, susijusių su deklaracijoje nurodyta muitinės procedūra, įvykdymą (išskyrus garanto įsipareigojimus, jeigu garantiją pateikia ne muitinės tarpininkas), tekdavo muitinės tarpininkui.

Ūkio subjektai – muitinės tarpininkai savo teisę teikti muitinės tarpininko paslaugas realizuodavo

per savo darbuotojus – muitinės tarpininko atstovus.

Muitinės tarpininko nuostatai nurodė, kad muitinės tarpininko atstovu yra muitinės tarpininko darbuotojas, kurio kvalifikacija patvirtinta, kaip numatyta šiuose nuostatuose, ir kuris turi teisę muitinės tarpininko vardu deklaruoti prekes muitinei bei pateikti jas muitiniam įforminimui. Muitinės tarpininko atstovo kvalifikacija buvo tvirtinama MD nustatyta tvarka išlaikius privalomą kvalifikacinį egzaminą.

Muitinės tarpininkų veikla kontroliuojama ne tik įprasta tvarka mokesčių inspekcijos, darbo inspekcijos ir kitų valstybės institucijų, bet jų veiklos kontrolę nustatyta tvarka vykdo ir įgaliotos muitinės įstaigos (MD, teritorinės muitinės).

Vykdydamas muitinės tarpininkų veiklos kontrolę, MD turėjo teisę panaikinti muitinės tarpininko registravimą, jeigu muitinės tarpininkas per 3 mėnesius nuo įregistravimo nepradėjo savo veiklos, buvo nutraukęs savo veiklą ilgiau kaip 6 mėnesiams, įsiregistruodamas pateikė klaidingą informaciją, įvykdė veiksmus, kuriais buvo pažeisti teisės aktai, reglamentuojantys muitinės tarpininkų veiklą, likvidavo savo, kaip muitinės tarpininko, verslą arba pateikė prašymą panaikinti registraciją, pripažinus negaliojančiu bent vieną muitinės tarpininko atstovo pažymėjimą arba nustačius, kad prekes muitinei deklaravo ar pateikė muitiniam įforminimui neturintis tam teisės muitinės tarpininko darbuotojas.

Matome, kad valstybė įsteigusi muitinės tarpininko institutą labai griežtai ir net per daug kontroliavo muitinės tarpininkų veiklą. Jei bent vienam muitinės tarpininko darbuotojui – muitinės tarpininko atstovui jo pažymėjimas buvo pripažįstamas negaliojančiu, muitinė galėjo panaikinti ūkio subjektui suteiktą muitinės tarpininko statusą ir visi įmonėje dirbantys muitinės tarpininko atstovai prarasdavo teisę dirbti iki tol darytą darbą. Teisė pakartotinai kreiptis dėl muitinės tarpininko statuso suteikimo buvo galima pasinaudoti tik po metų.

Muitinės tarpininko atstovams buvo taikomi dar griežtesni reikalavimai. Jiems pakakdavo pateikti muitiniam tikrinimui bent vieną deklaraciją, užpildytą nesilaikant nustatytos tvarkos (pvz. padaryti klaidą pildant deklaracijos grafą) ar nurodyti krovinio deklaracijoje neteisingą informaciją, dėl kurios visai ar iš dalies nebuvo sumokėti už prekes nustatyti muitai ir kiti mokesčiai (net jei buvo nesumokėtas vienas litas mokesčių), tai išduoto muitinės tarpininko atstovo pažymėjimas galėjo būti pripažįstamas negaliojančiu ir muitinės tarpininko atstovas prarasdavo teisę teikti muitinės tarpininko paslaugas.

Muitinės tarpininko statusas, veiklos reglamentavimas, vykdomos veiklos kontrolės tvarka nuolat kito. Esminiai pokyčiai įvyko 2003-2004 metais Lietuvai stojant į ES.

Dabartiniu metu muitinės tarpininkų veiklą reglamentuoja trys pagrindiniai teisės aktai: BMK, LR muitinės įstatymas ir Muitinės tarpininkų registravimo ir veiklos taisyklės.

Muitinės tarpininkas – tai LR įregistruotas ūkio subjektas, kuris nustatyta tvarka yra įgijęs teisę

teikti muitinės tarpininko paslaugas pagal raštišką sutartį arba raštišką įgaliojimą, patvirtinantį, kad muitinės tarpininkui suteikta teisė atstovauti kitiems asmenims, atliekant muitinės formalumus, veikiant atstovaujamojo vardu, atstovaujamojo sąskaita ir dėl jo interesų.²⁷

Muitinės tarpininko samprata Lietuvoje per beveik 20 metų nors ir ne esminiai, tačiau kito. Pradžioje (1993 m.) tai buvo asmuo, turintis teisę pagal sutartį deklaruoti kitų asmenų prekes, vėliau – tai buvo asmuo, kuris atstovavo kitiems asmenims deklaruojant prekes muitinei ir pateikiant jas muitiniam įforminimui, atliekant kitus su prekių deklaravimu ir pateikimu muitiniam įforminimui susijusius veiksmus (1994 m.), dar vėliau - asmuo, atstovaujantis kitus asmenis deklaruodamas prekes muitinei ir pateikdamas jas muitiniam įforminimui (1996 m.), dar vėliau – asmuo, atstovaujantis kitiems asmenims muitinėje, kai pateikiama muitinės deklaracija (2004 m.), dabartiniu metu – tai asmuo, atstovaujantis kitiems asmenims atliekant muitinės formalumus.

Muitinės tarpininkas – tai LR įregistruota ir veikianti įmonė, įstaiga, organizacija, užsienio juridinio asmens arba kitos organizacijos atstovybė, filialas arba kitoks padalinys arba kitas Lietuvoje įregistruotas ir veikiantis asmuo, kuris teisės aktų nustatyta tvarka yra įgijęs teisę atstovauti kitam asmeniui atliekant muitinės formalumus.²⁸

Muitinės tarpininko sąvoka būtų aiški, jei būtų paaiškintas terminas „muitinės formalumai“. Muitinės formalumų sąvoka naudojama BMK, BMKĮ ir LR muitinės įstatyme, tačiau nei viename iš jų jos apibrėžimas nepateikiamas.

Muitinės tarpininkų registravimo ir veiklos tvarka Lietuvoje nustato Muitinės tarpininkų registravimo ir veiklos taisyklės, kurios reglamentuoja muitinės tarpininkų įregistravimą, įregistravimo panaikinimą, muitinės tarpininkų ir jų atstovų veiklos sąlygas, teises, pareigas ir kitus su muitinės tarpininkų veikla susijusius klausimus.

Muitinės tarpininku Lietuvoje gali būti asmuo, kuris:

- a) turi ūkio subjekto statusą ir yra registruotas Lietuvoje;
- b) savo įstatuose (nuostatuose, statute ar kitame jos steigimo dokumente) yra numatęs šią veiklą;
- c) turi bent vieną darbuotoją, kuriam suteiktas muitinės tarpininko atstovo statusas;
- d) yra apdraudęs savo civilinę atsakomybę ne mažesne kaip 500 minimalių gyvenimo lygių (MGL) dydžio pinigų suma;
- e) atliko visus formalumus, būtinus muitinės tarpininko statusui įgyti.

Muitinės tarpininku norintis tapti asmuo turi pateikti teritorinei muitinei, kurios veiklos zonoje yra jo buveinė, rašytinį prašymą įregistruoti jį muitinės tarpininku. Prašyme turi būti nurodyta: ūkio subjekto pavadinimas, kodas, teisinė forma, buveinė, kontaktiniai duomenys (prie prašymo pridedamos

²⁷Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas // Valstybės žinios, 1992, Nr. 73-2517

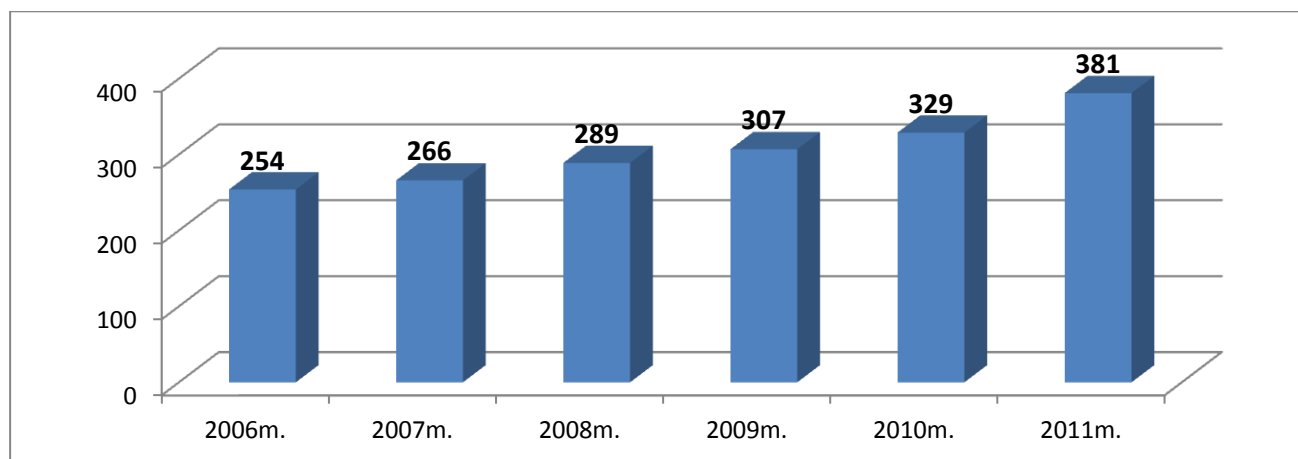
²⁸Radžiukynas J. ir kt. Europos Sąjungos bendroji prekybos politika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. p. 328

ūkio subjekto registravimo dokumentų kopija).

Sprendimą dėl maitinės tarpininko statuso suteikimo ar nesuteikimo teritorinė maitinė priima per 20 kalendorinių dienų nuo dokumentų gavimo dienos. Pateikus ne visus ar neteisingai užpildytus dokumentus (duomenys), jų pateikimo terminas gali būti pratęstas.

Leidimas teikti maitinės tarpininko paslaugas neišduodamas, jeigu apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos miesto (rajono) skyrius pateikia pažymą, kad asmuo nemoka mokesčių biudžetui arba yra padaręs pažeidimų, dėl kurių atsirado žala valstybės biudžetui ir, jeigu asmuo nevykdo įsipareigojimų maitinei, yra padaręs reikšmingą ar kartotinį maitų teisės aktų pažeidimą per vienerius savo veiklos metus iki prašymo pateikimo dienos.

Lietuvai būdinga tai, jog nuo pat maitinės tarpininko instituto įvedimo buvo gana daug maitinės tarpininkų (žr. 12 pav.). Po Lietuvos įstojimo į ES maitinės tarpininkų skaičius Lietuvoje ženkliai sumažėjo, tačiau nuo 2006 m. matomas laipsniškas jų skaičiaus augimas. Nors kasmet dalies maitinės tarpininkų registracija panaikinama (dėl pažeidimų, savo noru ir t. t.), bendras jų skaičius kasmet didėja.

Šaltinis: sudaryta pagal LR maitinės veiklos ataskaitų duomenis

12 pav. Maitinės tarpininkų skaičius Lietuvoje 2006–2011 metais (vnt.)

Šį augimą lemia vis didėjanti užsienio prekyba, o taip pat auganti paklausa maitinės tarpininkų paslaugoms. Per 2006–2011 m. laikotarpį maitinės tarpininkų skaičius išaugo 33 proc. Iki 2006 m. gruodžio 31 d. LR veikė 254 maitinės tarpininkai (15 maitinės tarpininkų registracija panaikinta, iš jų 7 – nutraukus veiklą, 5 – nustačius pažeidimus). 2007 m. gruodžio 31 d. maitinės tarpininko paslaugas jau teikė 266 įmonės – 5 proc. daugiau nei 2006 m. (27 maitinės tarpininkų registracija panaikinta, iš jų 8 – nutraukus veiklą, 19 – nustačius pažeidimus). 2008 m. augimas siekė 8 proc. ir maitinės tarpininkų paslaugas teikė 289 įmonės (17 maitinės tarpininkų registracija panaikinama, iš jų 7 – nutraukus veiklą, 10 – nustačius pažeidimus). 2009 m. augimas sudarė beveik 6 proc. ir maitinės tarpininkų paslaugas teikė 307 įmonės (30 maitinės tarpininkų registracija panaikinta, iš jų 8 – nutraukus veiklą, 22 – už pažeidimus). 2010 m. gruodžio 31 d. duomenimis maitinės tarpininkų

paslaugas teikė 329 įmonės – beveik 7 proc. daugiau nei 2009 m (35 muitinės tarpininkų registracija panaikinama, iš jų 10 – nutraukus veiklą, 25 – už pažeidimus. Didžiausias augimas – beveik 14 proc, - pastebimas 2011 m., kai muitinės tarpininko paslaugas teikė net 371 įmonė (tik 5 muitinės tarpininkų registracija panaikinta).

Muitinės tarpininkui suteikta teisė teikti muitinės tarpininko paslaugas realizuojama per muitinės tarpininko atstovus, nes tik jie gali teikti muitinės tarpininko paslaugas.

Muitinės tarpininko atstovas –tai muitinės tarpininko darbuotojas, kurio kvalifikacija patvirtinta nustatyta tvarka ir kuris yra įtrauktas į muitinės tarpininkų atstovų sąrašą.

Muitinės tarpininkas įgyja teisę atstovauti aptarnaujamajam asmeniui pagal atitinkamą sutartį su šiuo asmeniu arba jo įgaliojimą. Pagal muitinės tarpininko ir aptarnaujamojo asmens sutartį arba jo įgaliojimą aptarnaujamas asmuo perduoda muitinės tarpininkui visas deklaranto teises ir pareigas, išskyrus pareigą vykdyti skolininko įsipareigojimus, kuri perduodama tik tada, kai muitinės tarpininkas veikia kaip aptarnaujamojo asmens netiesioginis atstovas. Muitinės tarpininkai privalo būti apdraudę savo civilinę atsakomybę ne mažesne kaip 500 minimalių gyvenimo lygių dydžio pinigų suma. Tai užtikrina, jog muitinės tarpininko jo aptarnaujamam asmeniui padaryta žala, neviršijanti nurodytos pinigų sumos, bus atlyginta.

Muitinės tarpininko atstovo kvalifikaciją norintis įgyti asmuo privalo išlaikyti Muitinės tarpininko atstovų kvalifikacinį egzaminą (toliau – kvalifikacinis egzaminas). Šis egzaminas yra laikomas išklaudius muitinės tarpininko atstovų rengimo kursas, kuriuos rengia Muitinės mokymo centras ir Lietuvos muitinės tarpininkų asociacija.

Kvalifikacinį egzaminą, asmeniui pageidaujant, galima laikyti ir pasiruošus savarankiškai, tačiau tik vieną kartą. Jei pasiruošus savarankiškai egzaminas neišlaikomas, jį perlaikyti galima tik išklaudius muitinės tarpininko atstovų rengimo kursas. Visa informacija apie kvalifikacinio egzamino datą ir laiką skelbiama LR muitinės svetainėje www.cust.lt.

Kvalifikacinį egzaminą sudaro dvi dalys: teorinė ir praktinė. Teorinės dalies metu egzaminuojamiesiems pateikiamas testas, kurį sudaro ne mažiau kaip 50 klausimų iš Muitinės tarpininko atstovų kvalifikacinio egzamino programos. Egzamino programą, teorinės dalies testus ir praktinės dalies užduotis tvirtina Muitinės mokymo centro direktorius. Kvalifikacinio egzamino programa nurodyta magistrinio darbo 1 priede. Jei teorinės dalies testo įvertinimas yra teigiamas (šeši ir daugiau balų) vertinant dešimties balų sistema, tuomet leidžiama laikyti kvalifikacinio egzamino praktinę dalį. Šios dalies egzamino metu egzaminuojamasis traukia bilietą, kuriame nurodytos dvi užduotys: prekių klasifikavimo ir muitinės formalumams atlikti būtinų dokumentų ar kitos informacijos užduotis. Kvalifikacinio egzamino praktinės dalies metu egzaminuojantiesiems galima naudotis:

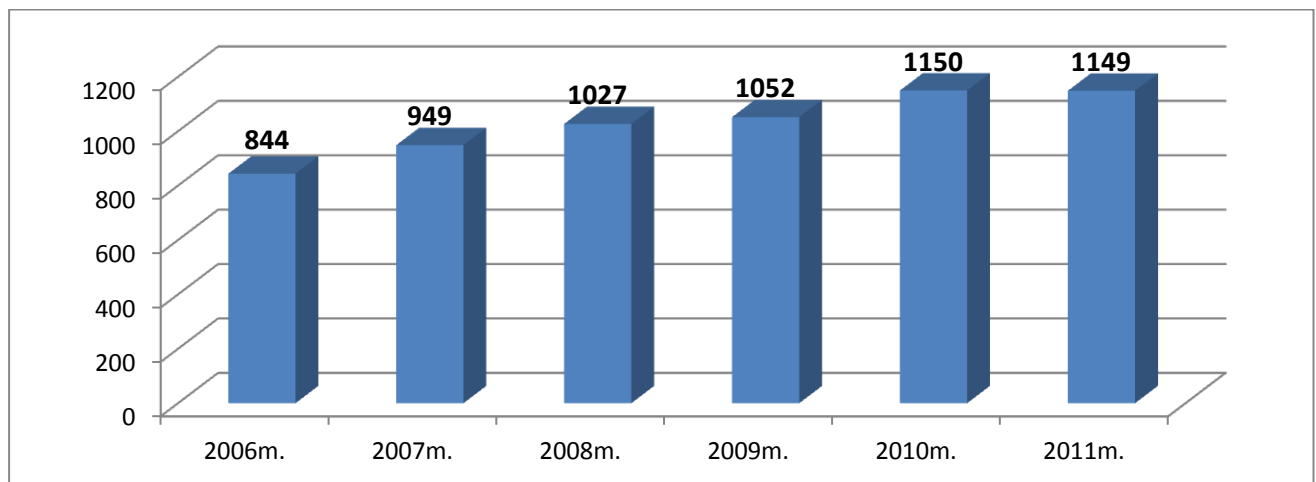
- LR intergruotu tarifu (LITAR) ir Europos Bendrijos integruotu tarifu (TARIC);

- kombinuotosios nomenklatūros abėcėline rodykle;
- deklaravimui naudojamų klasifikatorių ir registrų rinkiniais;
- muitinės dokumentų blankais, reikalingais praktinėms užduotims atlikti;
- žemės ūkio produktų eksporto išmokų nomenklatūra;
- kalkuliatoriumi;
- muitinės naudojamomis automatinio duomenų apdorojimo techninėmis priemonėmis, pritaikytomis kvalifikaciniam egzaminui laikyti.

Kvalifikacinio egzamino praktinė dalis ir kartu kvalifikacinis egzaminas laikomas išlaikytu, jeigu prekių klasifikavimo ir muitinės formalumams atlikti būtinų dokumentų ar kitos informacijos parengimo užduočių kiekvienos atskirai įvertinamai yra teigiami (šeši ir daugiau balų) vertinant dešimties balų sistema.

Muitinės mokymo centras asmenų, išlaikiusių muitinės tarpininko atstovų kvalifikacinį egzaminą, įveda į Muitinės tarpininkų administravimo sistemą asmens vardą, pavardę ir asmens kodą bei išduoda Muitinės tarpininko atstovo pažymėjimą (žr. 2 priedą).

Augant muitinės tarpininkų skaičiui, didėja ir muitinės tarpininkų atstovų skaičius. 13 paveiksle pateiktas muitinės tarpininkų atstovų skaičiaus dinamika 2006 – 2011 metais.

Šaltinis: sudaryta pagal LR muitinės veiklos ataskaitų duomenis

13 pav. Muitinės tarpininkų atstovų skaičius Lietuvoje 2006 – 2011 metais (vnt.)

Nuo 2006 m. Lietuvoje muitinės tarpininkų atstovų skaičius išaugo beveik 27 proc. 2006 m. muitinės tarpininkų įmonėse 844 asmenys teikė muitinės tarpininko paslaugas. Muitinės tarpininkų prašymu parengtos ir išduotos 193 pažymos apie įtraukimą į muitinės tarpininkų atstovų sąrašą. 2007 m. matomas 11 proc. augimas ir muitinės tarpininkų atstovų paslaugas teikė 949 asmenys, parengtos ir išduotos 242 pažymos apie įtraukimą į muitinės tarpininkų atstovų sąrašą. 2008 m. muitinės tarpininkų atstovų skaičius siekė 1027 – beveik 8 proc. daugiau nei 2007m. Muitinės tarpininkų prašymu parengtos ir išduotos 59 pažymos apie įtraukimą į muitinės tarpininkų atstovų sąrašą. 2011 m. lyginant su 2010 m. muitinės tarpininkų atstovų skaičius beveik nepakito ir sudarė 1149 asmenį.

Vidutiniškai vienoje muitinės tarpininkų įmonėje dirba 3-4 muitinės tarpininkų atstovai. Smulkūs muitinės tarpininkai - Lietuvai būdingas bruožas, nes kitose šalyse muitinės tarpininkų skaičius gerokai mažesnis. Latvijoje jis nesiekia šimto, Baltarusijoje jų mažiau nei Lietuvoje, bet šalis kelis kartus didesnė už Lietuvą.

Muitinės tarpininkų veiklą Lietuvoje koordinuoja ir administruoja 2004 m. įsteigta Lietuvos muitinės tarpininkų asociacija. Pagrindiniai asociacijos tikslai yra skatinti Lietuvos ekonomikos plėtrą ir jos integraciją į pasaulinę sistemą, plėsti ir gerinti prekių deklaravimo, jų pateikimo muitiniam tikrinimui, prekių muitinio sandėliavimo, krovinių ekspedijavimo, draudimo, muitinės ir pasienio formalumų atlikimo, eksporto, importo ir tranzito operacijų atlikimo ir kitas su Asociacijos veikla susijusias paslaugas, bendradarbiauti su valstybės institucijomis, vykdančiomis muitinės priežiūrą, sudarant prielaidas spartesniam muitinės formalumų atlikimui ir užkertant kelią įstatymų pažeidimams, koordinuoti ir plėtoti Asociacijos narių veiklą muitinės, draudimo, krovinių ekspedijavimo ir užsienio prekybos srityse, bendradarbiauti su kitų šalių ir tarptautinėmis analogiškoms ar giminingoms organizacijomis.

Muitinės tarpininkai – TLK tarpininkai ir neretai būtini tarpininkai, nes daugelyje šalių muitinės formalus gali atlikti ir klientus muitinėje atstovauti gali tik tos šalies subjektai – dileriai arba brokeriai.

Lietuvoje muitinės tarpininkai veikia kaip brokeriai, o dileriais atstovaujant klientus muitinėje Lietuvoje gali būti bet kuris ES registruotas ūkio subjektas. Atsakomybės prasme klientui kur kas geriau, kai jį muitinėje atstovauja dileris (savo vardu ir savo sąskaita veikiantis asmuo), tačiau daugumoje atvejų (ekspertiniais vertinimais 95-98 proc. visų atvejų) asmenis Lietuvos muitinėje atstovauja muitinės tarpininkai-brokeriai, o ne ūkio subjektai-dileriai.

Teisės aktuose nėra apibrėžta, o juo labiau detalizuota, ką reiškia muitinės formalumai ir muitinės tarpininkų teikiamos paslaugos. Tai lyg turėtų būti tai, kas susiję su atstovavimu muitinėje, tačiau atliekant muitinės formalumus klientai atstovaujami ne tik muitinėje, bet ir ministerijose, žinybose, tarnybose, tad kyla abejonių, ar toks atstovavimas priskirtinas muitinės tarpininko paslaugoms.

Jeigu akcentuoti muitinės formalumus, tai tokie veiksmai, kaip prekės kodo nustatymas, krovinio muitinės vertės nustatymas neteikiant muitinei muitinės deklaracijos, vargu ar priskirtini muitinės formalumams (tai galima daryti arba nedaryti, arba daryti keletą kartų), nors pagal prasmę šie veiksmai galėtų būti priskiriami muitinės tarpininko paslaugoms.

Nežiūrint neaiškumų ir dviprasmiškumų muitinės tarpininkų paslaugų supratime, joms paprastai priskiriamos paslaugos, susijusios su:

- muitinės deklaracijų ir kitų dokumentų muitinės prižiūrimoms prekės (kroviniams) paruošimu;

- kliento interesų atstovavimu muitinėje ir kitose muitiniame tikrinime dalyvaujančiose institucijose;
- prekės kodo, muitinės vertės, prekių kilmės ar statuso nustatymu;
- skolos muitinei nustatymu, sumokėjimu, laidavimu už šios skolos sumokėjimą;
- dalyvavimu prekių fiziniame patikrinime, plombuojant krovinį, iškraunant, pakraunant ar perkraunant muitinės prižiūrimą krovinį;
- leidimų, sutikimų ir kitų dokumentų gavimu institucijose;
- muitinės sankcionuotų veiksmų vykdymo kontrole;
- informavimu, konsultavimu muitinės priežiūros, tarptautinės prekybos reguliavimo ir kitais klausimais.

Muitinės tarpininkai teikia ir kitas paprastai jiems priskirtinas paslaugas (ruošia ataskaitas muitinei, produktų išėigos lenteles ir kt.). Be to, neretai muitinės tarpininkai yra ir draudimo agentai, draudimo brokeriai, ekspeditoriai ar kitų logistinių paslaugų teikėjai, tad šiuo atveju takoskyra tarp muitinės tarpininko ir ne muitinės tarpininko paslaugų pasidaro dar labiau neaiški.

„Grynųjų“ (teikiančių tik muitinės tarpininko paslaugas) muitinės tarpininkų vis mažiau, nes dauguma iš jų teikia ir kitas logistines paslaugas, todėl teikiamų paslaugų aspektu jie yra ne muitinės tarpininkai, o TLK tarpininkai, teikiantys ir muitinės tarpininko paslaugas.

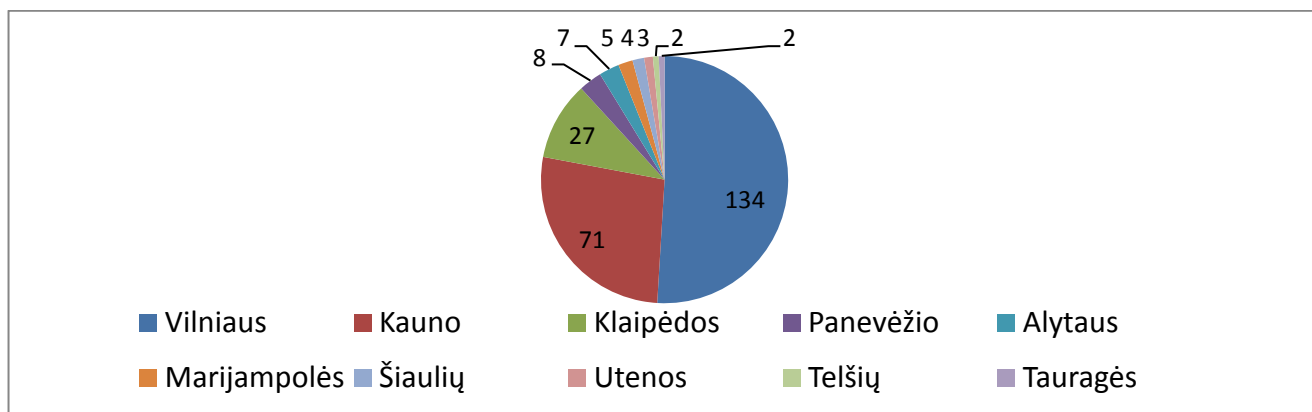
Be to, vis didesnė dalis TLK tarpininkų – vežėjų, ekspeditorių, muitinės sandėlių, eksporto ir importo terminalų, logistikos kompanijų, ir nemenka dalis pagrindinių TLK narių (eksportuotojų, importuotojų, deklarantų) tampa ir muitinės tarpininkai, t. y. įgyja teisę teikti muitinės tarpininko paslaugas, nors esmėje jie yra ne muitinės tarpininkai, o muitinės tarpininko paslaugas galintys teikti vežėjai, muitinės sandėliai, eksportuotojai ar gamintojai.

3. MUITINĖS TARPININKŲ VEIKLOS PERSPEKTYVOS IR KONKURENCINGUMO DIDINIMAS

3.1. Muitinės tarpininkų atliekami muitinės formalumai

Muitinės formalumai iš Lietuvos eksportuojamoms ir į Lietuvą iš trečiųjų šalių importuojamoms prekėms gali būti atliekami asmens pageidaujamoje vietoje, o tiksliau asmens pasirinktoje muitinės įstaigoje. Tad poreikis muitinės tarpininko paslaugoms formuojasi visose šiose muitinės įstaigose, tik, žinoma, jo apimtys ne vienodos.

Žemiau (žr. 14 pav.) pateikiami duomenys apie muitinės tarpininkų pasiskirstymą Lietuvoje. Matome, jog beveik pusė muitinės tarpininkų yra Vilniaus apskrityje, o Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos

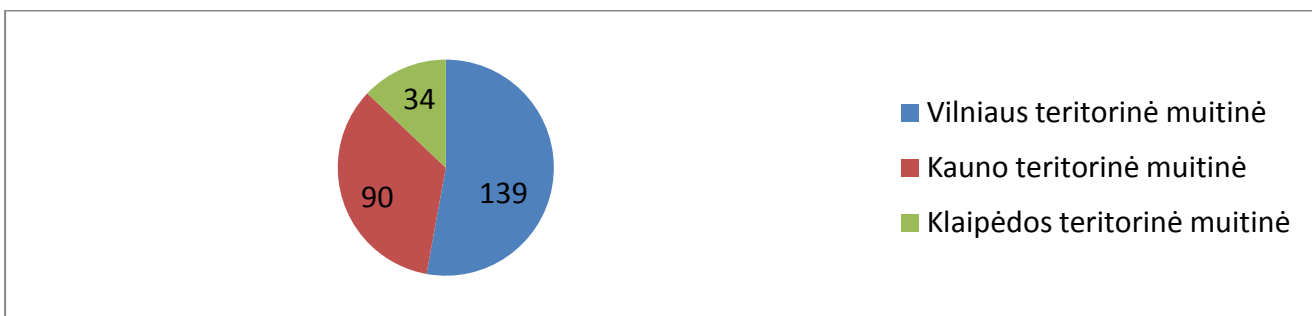

Šaltinis: LR muitinės informacija

14 pav. Muitinės tarpininkų pasiskirstymas Lietuvoje pagal apskritis 2011 m. (vnt.)

apskrityse įsikūrusi didžioji dalis (arti 90 proc.) visų Lietuvoje registruotų muitinės tarpininkų. Utenos, Telšių, Tauragės ir kai kuriose kitose apskrityse tėra po 1-2 muitinės tarpininką, Šiaulių ir Panevėžio – po 7-8 muitinės tarpininkus.

Nuo 2010 m. Lietuvoje visos muitinės įstaigos priklauso trimis teritorinėms muitinėms: Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos. Vilniaus teritorinės muitinės veiklos zonoje veikia 139 muitinės tarpininkai (žr. 15 pav.), Kauno – 90, o Klaipėdos – 34 muitinės tarpininkai. Toks muitinės tarpininkų pasiskirstymas

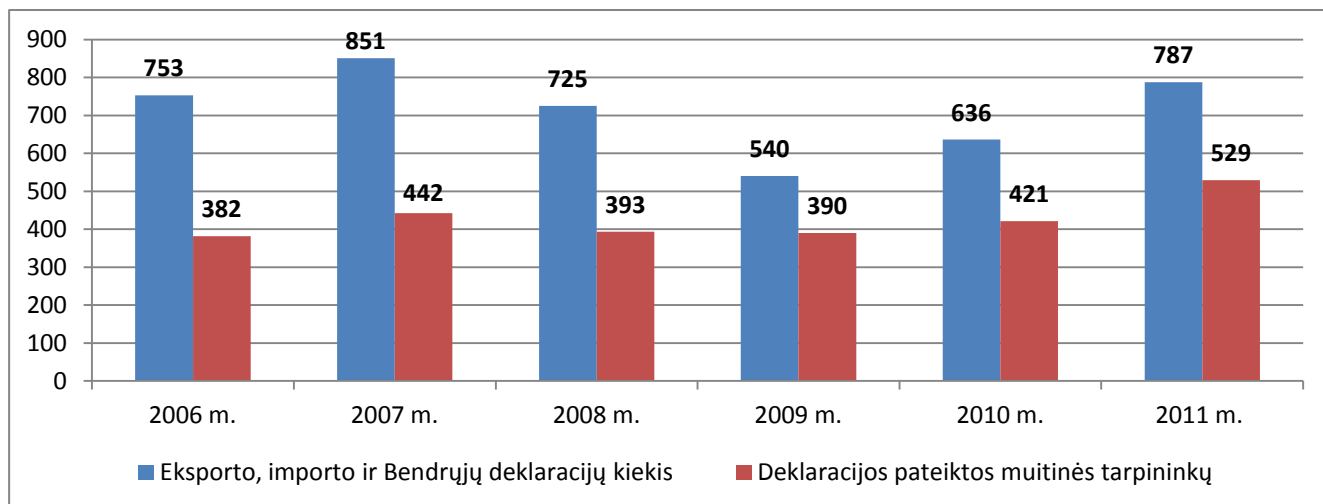

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos Respublikos muitinės pateikta informacija

15 pav. Muitinės tarpininkų pasiskirstymas teritorinėse muitinėse 2011 m. (vnt.)

apskirtyse ir teritorinėse muitinėse sąlygotas įvairių faktorių, tarp kurių svarbiausi yra įforminamų deklaracijų skaičius, krovinių srautas, muitinės įstaigų skaičius.

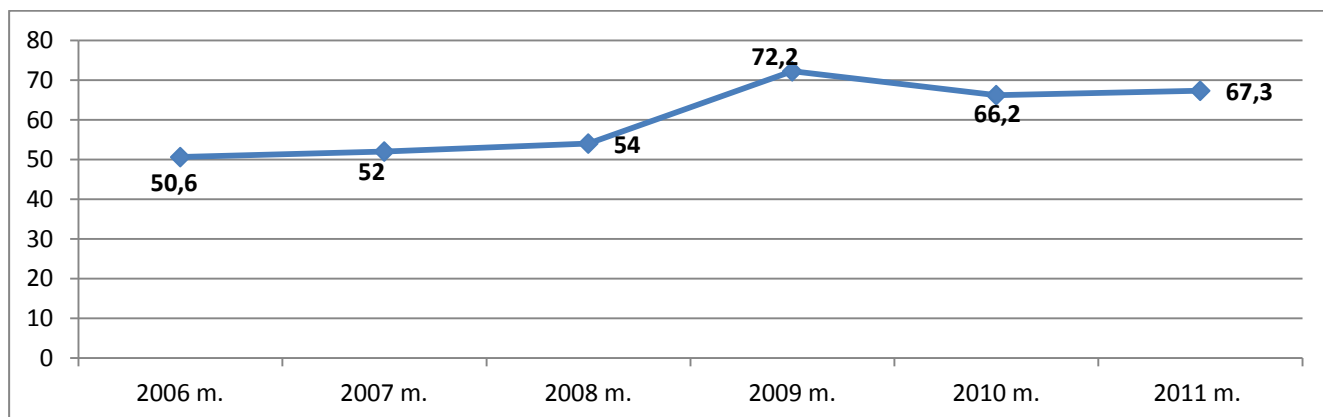
Lietuvos muitinėje kasmet įforminama virš milijono muitinės deklaracijų (bendrųjų administracinių dokumentų, bendrųjų deklaracijų, TIR Carnet knygelį, ATA Carnet knygelį ir kt.). Toliau pateikiami duomenys (žr. 16 pav.) apie Lietuvos muitinėje įformintas eksporto ir importo bendruosius administracinius dokumentus ir bendrąsias deklaracijas (toliau – muitinės deklaracijas) 2006 – 2011 metais. Iš pateiktų duomenų matome, kad 2011 m. buvo įforminta muitinės deklaracijų šiek tiek daugiau, nei 2006 metais ir beveik pasiektas didžiausiu buvęs 2007 metų lygis.

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centras

16 pav. Eksporto, importo ir bendrųjų deklaracijų kiekis 2006–2011 m. Lietuvoje (tūkst. vnt.)

2006 m. įforminta 753 tūkst. muitinės deklaracijų, iš jų 51 proc. pateikė muitinės tarpininkai (žr. 17 pav.). 2007 m. jų kiekis, lyginant su 2006 m., išaugo 11,5 proc, o muitinės tarpininkai pateikė 52 proc. visų deklaracijų. 2008–2009 m. matomas įformintų muitinės deklaracijų skaičiaus sumažėjimas, nes tai buvo ekonominio nuosmukio metai. 2008 m. įforminta tik 725 tūkst. deklaracijų (muitinės tarpininkų dalis – 54 proc.), o 2009 m. jų kiekis sumažėjo iki – 540 tūkst. deklaracijų (muitinės tarpininkų dalis – 72 proc.). Paskutinius dvejus metus Lietuvos muitinėje įforminama vis daugiau

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centras

17 pav. Muitinės tarpininkų pateiktos muitinės deklaracijos 2006-2011 m. (proc.)

muitinės deklaracijų, o muitinės tarpininkams tenkanti dalis sumažėjo iki 66–67 proc. Duomenys rodo, kad muitinės tarpininkai Lietuvoje pateikia daugiau nei pusę visų muitinės deklaracijų, o atskirais metais net du trečdalius jų.

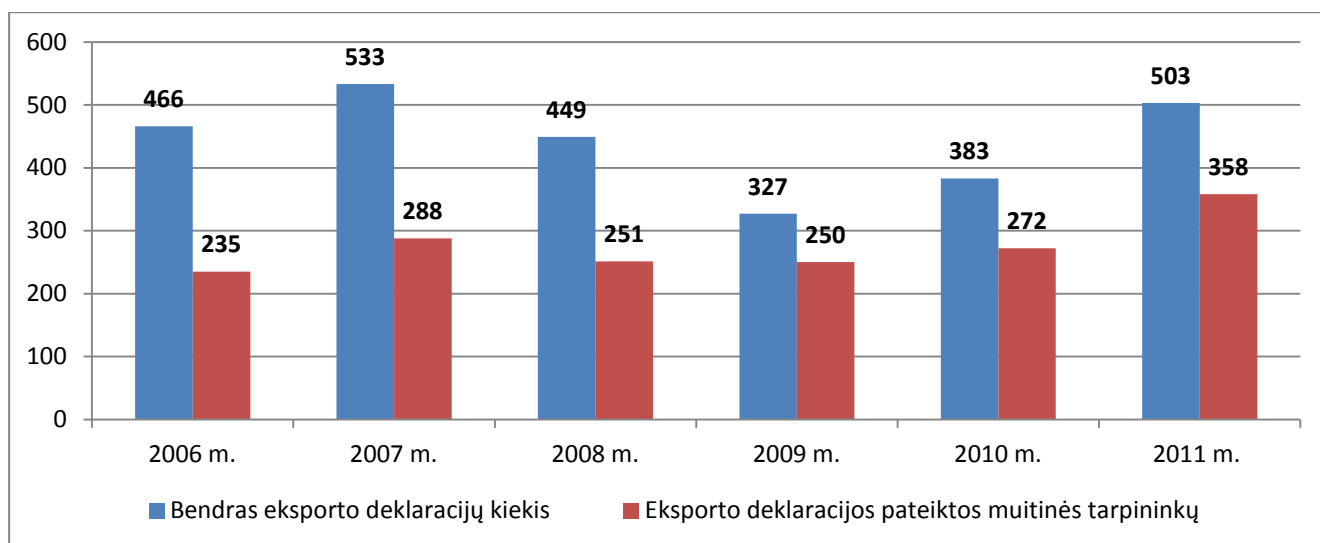
Aukščiau pateikti duomenys apie Lietuvos muitinei pateikiamas muitinės deklaracijas ir muitinės tarpininkų dalį jose nėra labai reprezentatyvūs, nors bendrą tendenciją, greičiausiai, atspindi. Į bendrą muitinės deklaracijų skaičių neįtrauktos tranzitinės deklaracijos ir kai kurios kitos muitinės deklaracijos (Muitinės informacinių sistemų centras šių duomenų pateikti negalėjo). Muitinės tarpininkų dalyvavimas ruošiant ir pateikiant muitinei bendrąsias deklaracijas (prekių laikinojo saugojimo atveju) nėra reikšmingas ir ženklus. Šių muitinės formalumų atlikimas nėra tipinės muitinės tarpininkų paslaugos, nes paprastai jį atlieka eksporto ir importo terminalų steigėjai. Įtraukus bendrąsias deklaracijas į analizuojamų muitinės deklaracijų apimtį iškraipoma tikroji muitinės tarpininkų dalis įforminamose muitinės deklaracijose.

Norėdami išsamiau ir pilniau įvertinti muitinės tarpininkų teikiamas paslaugas bei jų paklausumą, panagrinėsime jų dalyvavimą TLK eksporto, tranzito ir importo etapuose.

Logistinių operacijų, atliekamų su eksportuojamomis prekėmis ar krovniais, sudėtine ir neišvengiama dalimi yra muitinės formalumų atlikimas šioms prekėms. Pastarieji gali būti atliekami bet kurios ES šalies muitinės įstaigoje, o juos atlikti gali pagrindinis TLK narys – prekių eksportuotojas, arba vienas iš TLK tarpininkų.

Eksportuojant prekes iš muitinės sandėlių, importo ir eksporto terminalų, atstovaujant eksportuojamų prekių siuntėją netiesiogiai ir kai kuriais kitais atvejais muitinės formalumus TLK eksporto etape gali atlikti šie ūkio subjektai, muitinės tarpininkai arba eksportuotojas.

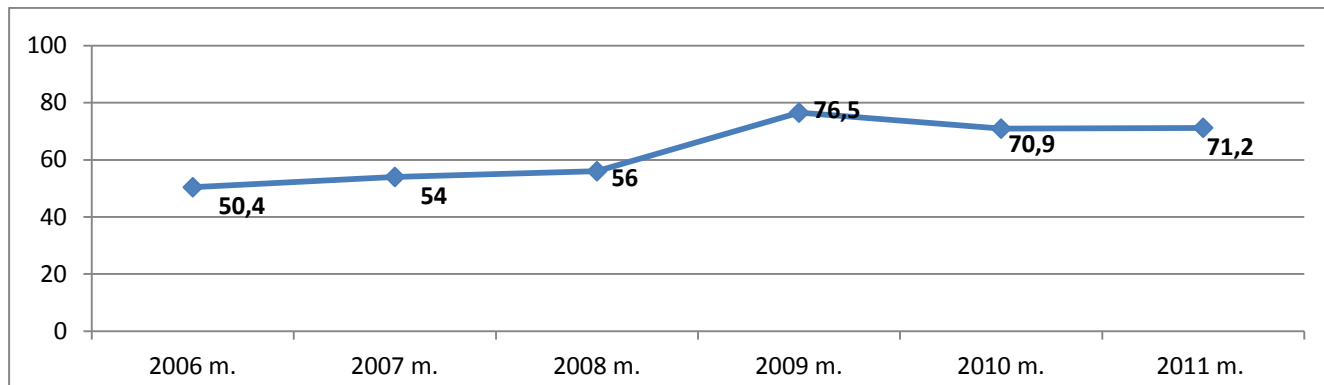
Iš 18 ir 19 pav. pateiktų duomenų matome, kad per metus Lietuvos muitinei pateikiamų eksporto muitinės deklaracijų skaičius 2006 – 2011 m. svyravo nuo 0,3 iki 0,5 mln. vnt., o 2011 m. buvo

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys.

18 pav. Eksporto muitinės deklaracijų kiekis 2006–2011 m. Lietuvoje (tūkst. vnt.)

pateikta bemaž tiek pat deklaracijų, kiek ir iki krizės. Muitinės tarpininkų pateikiamų muitinės deklaracijų dalis 2006 – 2011 m. padidėjo nuo 50 proc. 2006 m. iki 76 proc. 2009 metais (2011m. – 71 proc.).

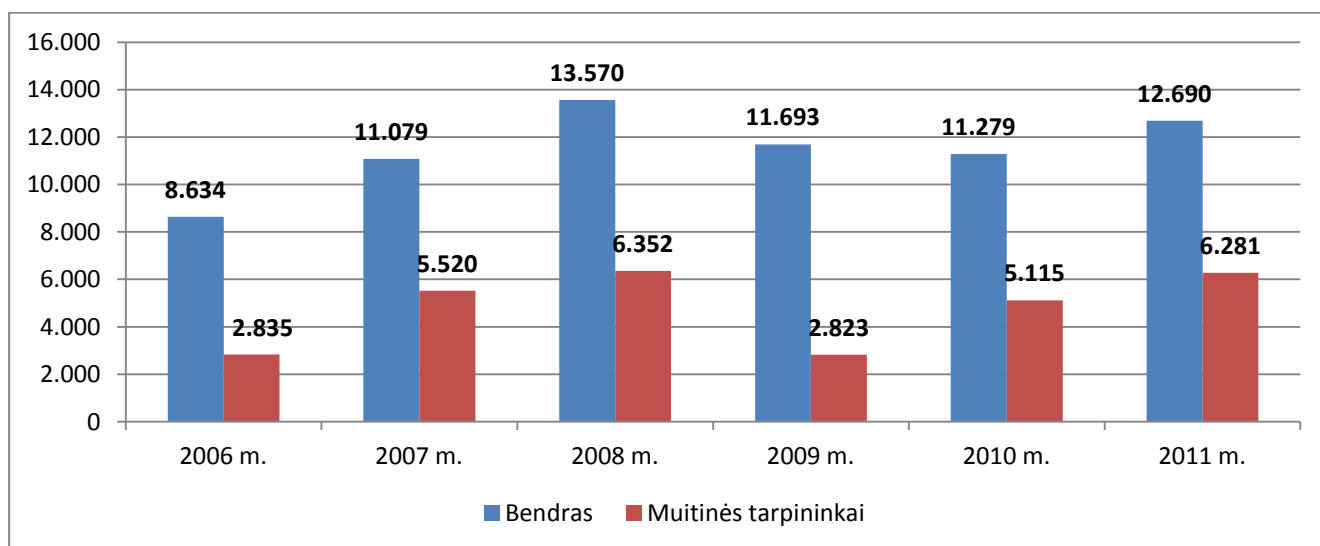
Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

19 pav. Muitinės tarpininkų pateiktų eksporto deklaracijos 2006–2011 m. (proc.)

Deklaracijų skaičius – tik vienas iš muitinės tarpininkų teikiamas paslaugas charakterizuojančių rodiklių. Muitinės deklaracijų skaičiaus augimas gali būti sąlygotas tiek didėjančio (fizine apimtimi ir/ar verte), tiek mažėjančio prekių srauto. Galima pildyti vis daugiau deklaracijų, bet realiai aptarnauti vis menkesnį prekių srautą, nes formalumai atliekami vis smulkesnėms prekių siuntoms.

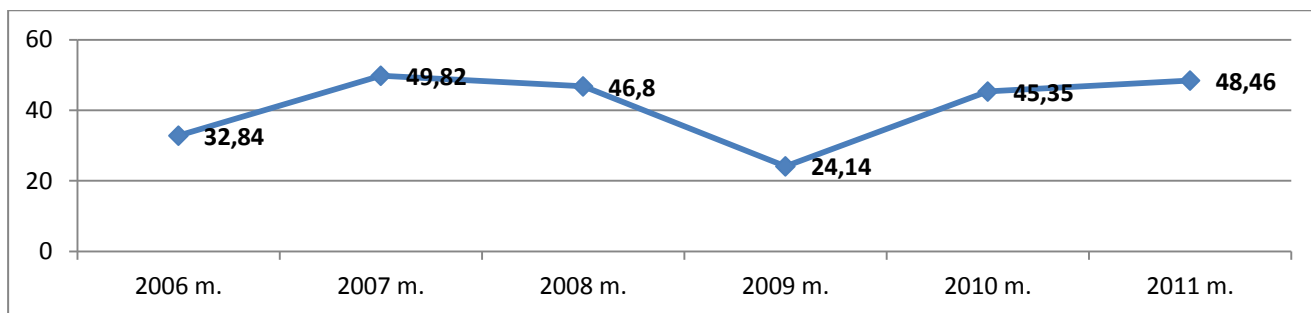
Todėl analizuodami muitinės tarpininkų teikiamas paslaugas bei jų poreikį vertinsime ne tik muitinės deklaracijų kiekį, bet ir aptarnauto prekių srauto dalį pagal masę ir statistinę vertę.

Kaip matome iš pateiktų duomenų (žr. 20-23 pav.) 2009 ekonominio nuosmukio tarptautinėje prekyboje Lietuvos metais, muitinės tarpininkų pateiktų eksporto deklaracijų lyginamasis svoris buvo pats didžiausias per paskutinius penkeris metus, tačiau 2009 metais muitinės tarpininkų aptarnauto prekių srauto masė ir jo statistinė vertė buvo rekordiškai mažos (24 ir 19 proc. atitinkamai). Šie duomenys akivaizdžiai patvirtina tai, kad vertinant muitinės tarpininkų teikiamas paslaugas būtina

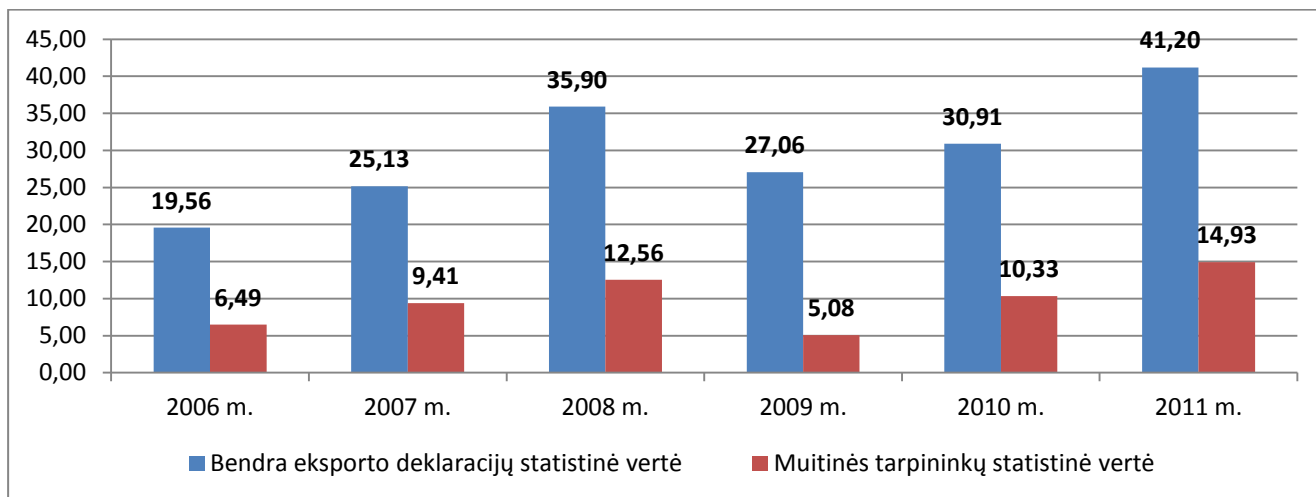
Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

20 pav. Eksportas į Lietuvą pagal bruto masę 2006-2011 m. (tūkst. tonų)

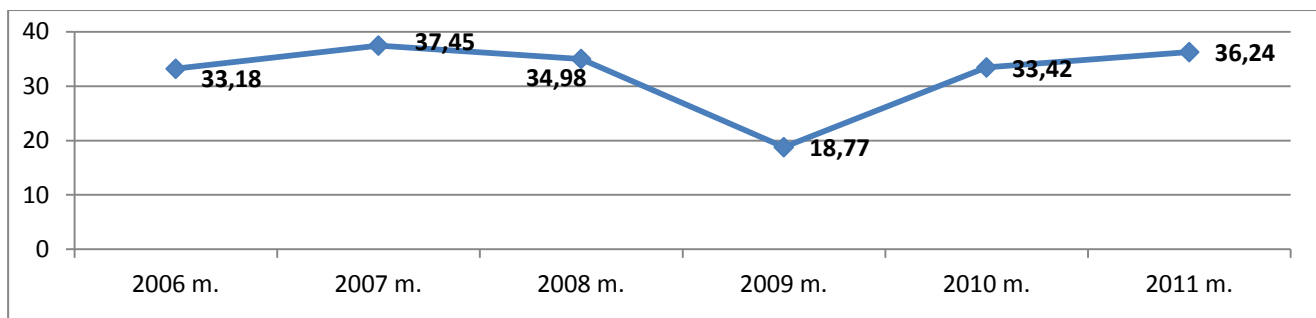
Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

21 pav. Muitinės tarpininkų aptarnauto eksporto dalis pagal masę 2006–2011 m. (proc.)

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

22 pav. Eksportas į Lietuvą pagal vertę 2006-2011 m. (mlrd. Lt)

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

23 pav. Muitinės tarpininkų aptarnauto eksporto dalis pagal vertę 2006–2011 m. (proc.)

analizuoti kaip muitinei pateikiamas muitinės deklaracijas (muitinės procedūras), tai ir prekių, kurioms šioms deklaracijos buvo įformintos, masę bei vertę.

Įvertinus tai, jog dalį muitinės deklaracijų Lietuvos muitinei pateikia ne eksportuotojai ir ne muitinės tarpininkai, o kiti tai įgalioji daryti asmenys, ir tai, jog dalis eksporto muitinės formalumų iš Lietuvos eksportuojamoms prekėms yra atliekama kitose ES šalyse (juos atlieka kiti TLK tarpininkai), galima daryti išvadą, jog TLK eksporto etape poreikį muitinės formalumų atlikimo paslaugoms šiuo metu galima įvertinti koeficientu 0,8. Tai reiškia, kad 80 proc. visų muitinės formalumų eksportuojamoms prekėms atlieka TLK tarpininkai.

Šiuo aspektu Lietuvoje situacija panaši kaip ir daugelyje kitų, ir visų pirma ES šalių, kur, Lietuvos muitinės tarpininkų asociacijos vertinimu, poreikis muitinės formalumų atlikimo paslaugoms TLK eksporto etape vertinamas koeficientu 0,75–0,85.

TLK visada yra muitinės formalumai tranzitu gabenamoms prekėms, nes be tranzito neįmanomas materialiujų objektų judėjimas kanale. TLK tranzito etapas susiformuoja iš esmės tik tada, kai kanalu judančios prekės kerta ne tik šalies siuntėjos ir šalies gavėjos, bet ir tranzitinių šalių muitų sienas.

Muitinės formalumai tranzitu gabenamoms prekėms yra visuose trijuose TLK etapuose. TLK eksporto etape šiuos formalumus atlieka eksporto šalies TLK pagrindiniai nariai ir tarpininkai, importo TLK etape – importo šalies pagrindiniai nariai ir tarpininkai, o TLK tranzito etape – TLK subjektai.

Skiriamasis šių muitinės formalumų bruožas yra tas, jog prekėmis disponuosiančio TLK subjekto ir asmens, atliekančio muitinės formalumus TLK tranzito etape, santykiečiai nustatomi vadovaujantis tranzito šalies teisės aktais, ir ne visada tai būna atstovavimo santykiečiai.

Muitinės formalumai tranzitu gabenamoms prekėms šiame magistriniame darbe išsamiau nenagrinėjami, nes tai nėra tik muitinės tarpininkams būdinga veikla, o be to Lietuvos ir kitų šalių muitinių duomenų apie šių formalumų apimtį neturime.

Atsižvelgiant į tai, jog muitinės formalumai tranzitu gabenamoms prekėms paprastai atliekami ne krovinio išsiuntimo ar gavimo vietoje, atliekami kitose šalyse, įvairiose TLK vietose, poreikis muitinės formalumų atlikimo paslaugoms TLK tranzito etape vertintinas koeficientu 0,8–0,9.

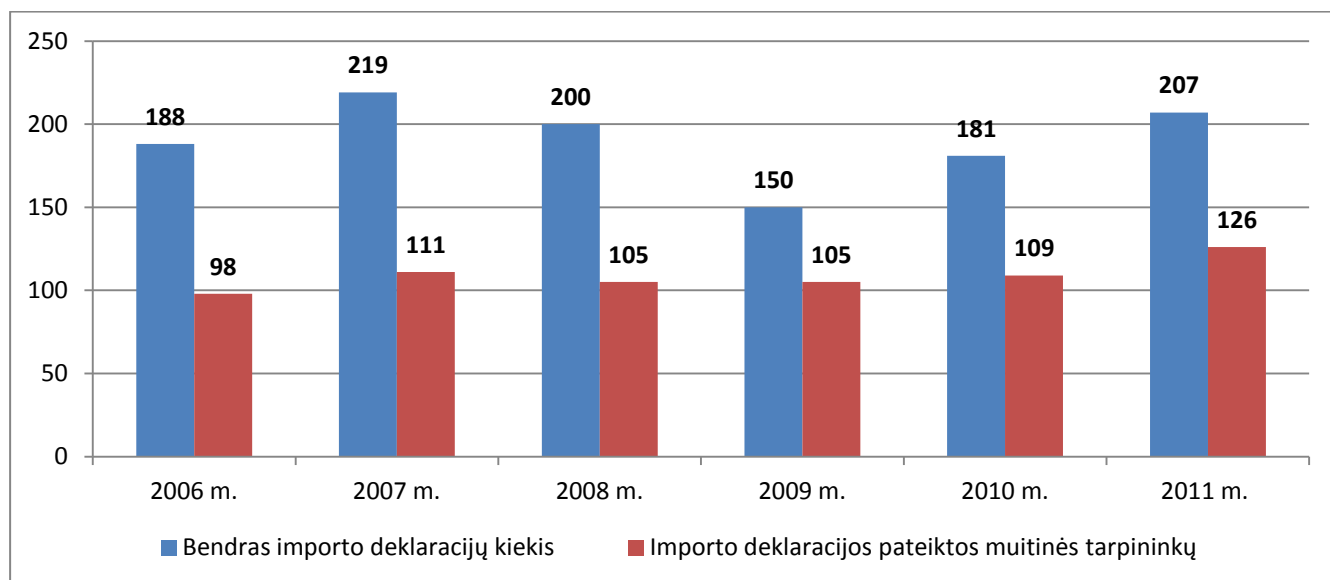
Kone svarbiausi muitinės formalumai yra TLK importo etape, nes gabenant importuojamas prekes paprastai atsiranda ir sumokama skola muitinei, o taip pat taikomi importo draudimai ir ribojimai. TLK eksporto etape skola muitinei taip pat gali atsirasti, bet tai būna tik labai siauram prekių spektrui. TLK tranzito etape skola muitinei atsiranda, tačiau paprastai ji nemokama, o tik garantuojama už jos sumokėjimą. Be to, būtent importo etape sprendžiami pilna apimtimi prekių kilmės, muitinės vertės, joms taikomų draudimų ir apribojimų klausimai, todėl šiame etape atliekamų muitinės formalumų svarba labai didelė.

Kaip ir eksporto muitinės formalumų atveju, importo muitinės formalumai paprastai gali būti atliekami subjekto pasirinktoje muitinės įstaigoje, o ES dar ir subjekto pasirinktoje ES šalyje. Juos atlikti gali pagrindinis TLK narys – prekių gavėjas arba vienas iš TLK tarpininkų (paprastai importo šalies tarpininkų).

Eksportuojant prekes iš muitinės sandėlių, importo ir eksporto terminalų, atstovaujant eksportuojamų prekių siuntėją netiesiogiai ir kai kuriais kitais atvejais muitinės formalumus TLK eksporto etape gali atlikti šie ūkio subjektai, muitinės tarpininkai arba eksportuotojas.

Į šalį importuojamos prekės gali būti nustatyta tvarka išleidžiamos į laisvą apyvartą, bet gali ir toliau likti muitinės prižiūrimomis prekėmis. Tačiau abiem atvejais būtina atlikti nustatytus muitinės formalumus.

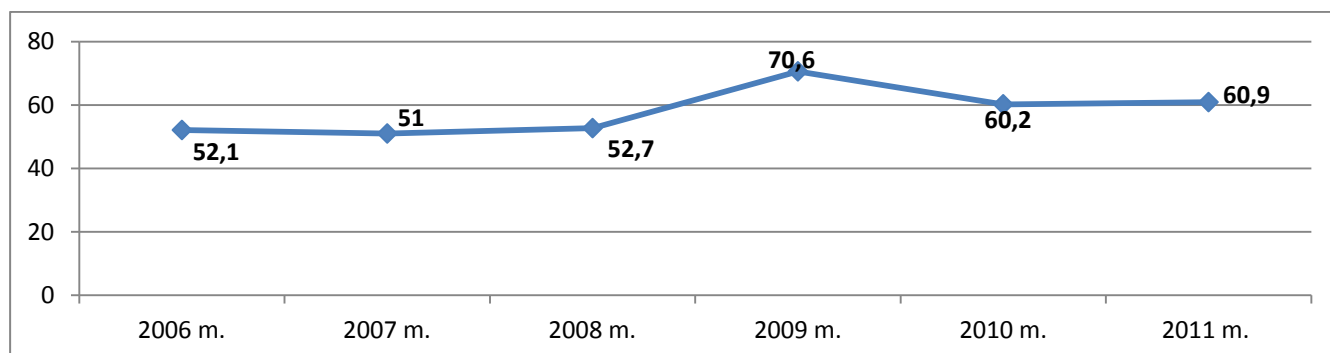
24 ir 25 pav. pateikiami duomenys apie muitinės formalumus TLK importo etape. Kaip matome, tendencijos labai panašios kaip ir eksporto muitinės formalumų atveju, tik importo muitinės deklaracijų Lietuvoje įforminama beveik du kartus mažiau, nei eksporto.

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

24 pav. Importo muitinės deklaracijų kiekis 2006–2011 m. Lietuvoje (tūkst. vnt)

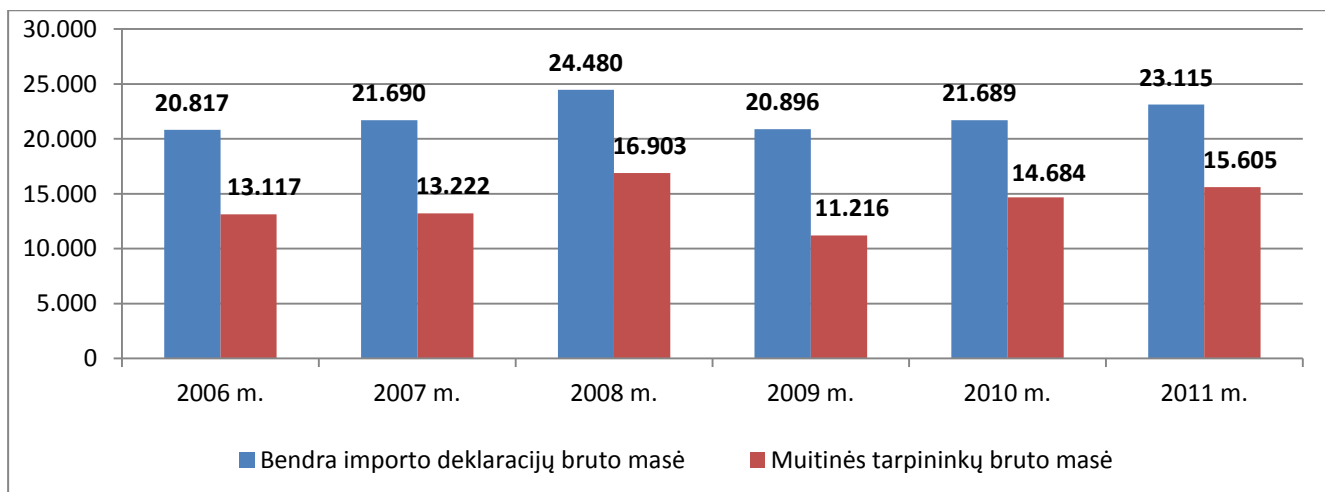
Muitinės tarpininkų pateikiamų importo deklaracijų dalis svyruoja nuo 50 iki 70 proc., t. y. panašiai kaip ir eksporto atveju. Vertinant pagal šiuos duomenis, darytina išvada, jog poreikis muitinės formalumų atlikimo paslaugoms TLK importo etape vertinamas koeficientu 0,6. Jis yra mažiausias iš visų trijų TLK etapų.

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

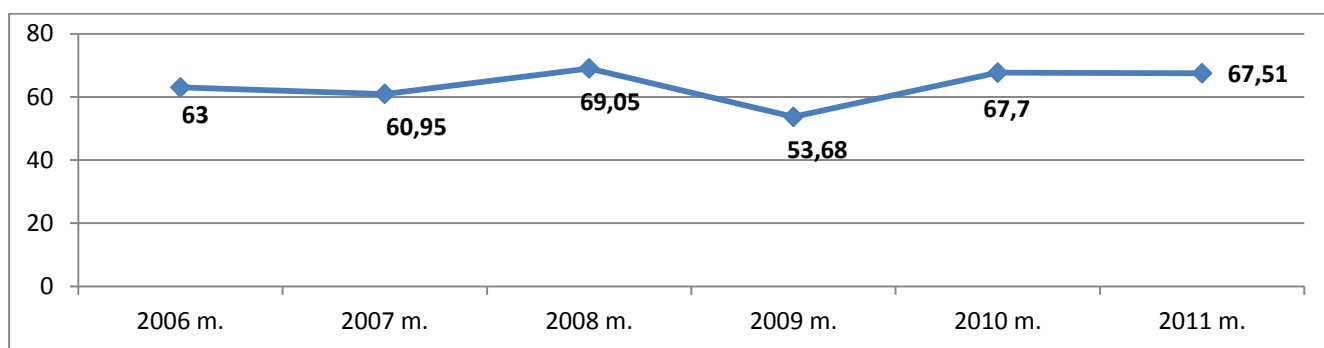
25 pav. Muitinės tarpininkų pateiktų importo deklaracijų dalis 2006–2011 m. Lietuvoje (proc.)

Jei muitinės formalumus TLK importo etape vertinsime ne tik pagal Lietuvos muitinei pateiktas muitinės deklaracijas, bet atsižvelgsime ir į importuojamų prekių bruto masę bei jų statistinę vertę, tai

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

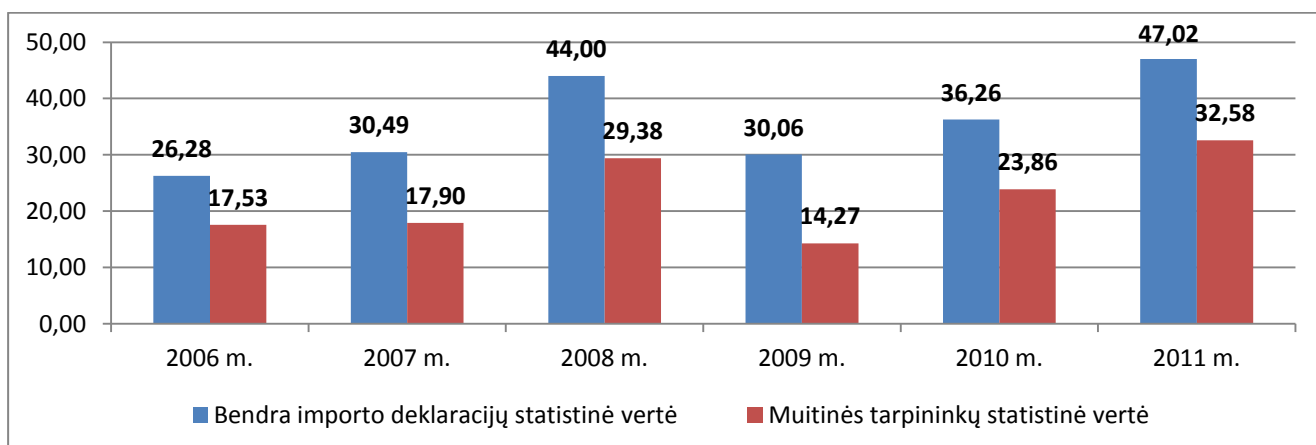
26 pav. Importas į Lietuvą pagal bruto masę 2006-2011 m. (tūkst. tonų)

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

27 pav. Muitinės tarpininkų importo į Lietuvą dalis 2006-2011 m. pagal bruto masę (proc.)

pamatysime (žr. 26-28 pav.), kad muitinės tarpininkų forminama importuojamų prekių dalis pagal svorį ir vertę svyruoja apie 67 – 68 proc. Tai beveik 10 proc. daugiau, nei vertinant pagal pateiktų muitinės deklaracijų skaičių.

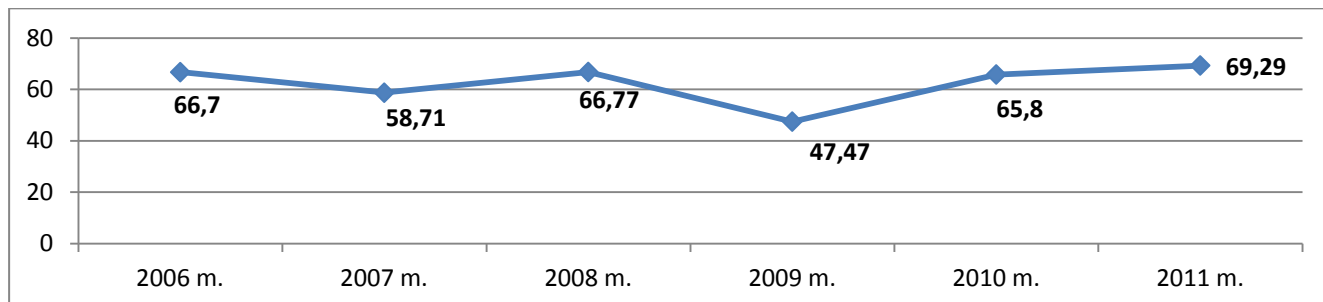

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

28 pav. Importas į Lietuvą pagal vertę 2006-2011 m. (mlrd. Lt)

Tai įvertinus, koeficiento, atspindinčio poreikį muitinės formalumų atlikimo paslaugoms TLK importo etape, reikšmę reiktų padidinti bent 5 punktais.

Po agreguotais rodikliais „pasislepia“ kai kuri importo formalumų specifika. Atskiri Lietuvos ūkio subjektai (AB „ORLEN Lietuva“, AB „Lietuvos energija“, AB „Lietuvos dujos“, AB „Klaipėdos nafta“, AB „Lietuvos geležinkeliai“ ir kt.) patys deklaruoja importuojamas prekes, ir šie kroviniai pagal svorį ir vertę dešimtimis, o kartais ir šimtais kartų didesni, nei įprastai į Lietuvą importuojamos prekių siuntos.

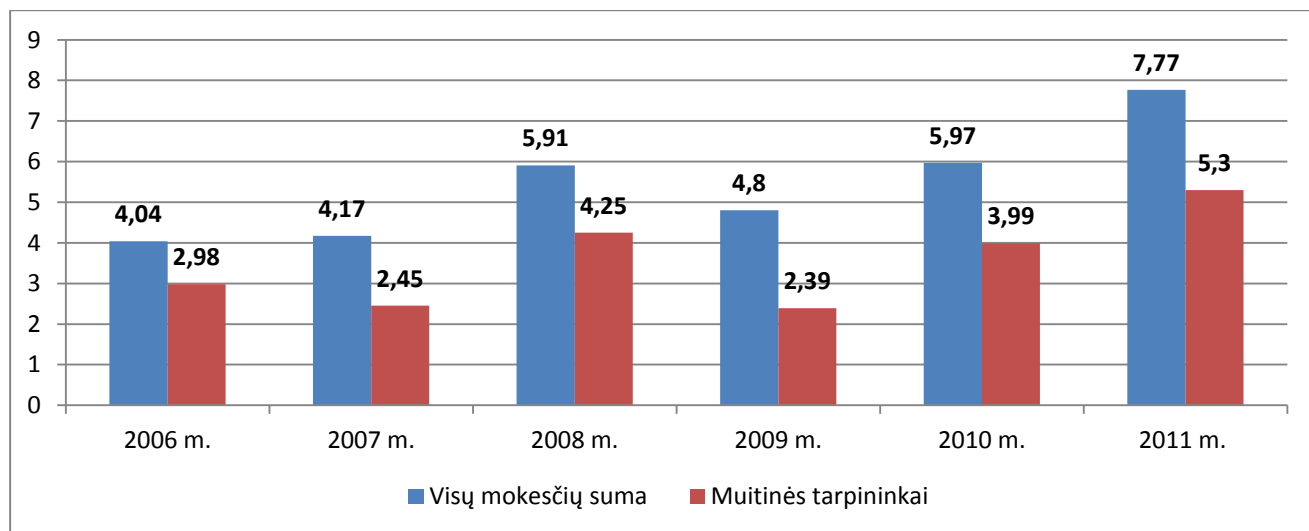
Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

29 pav. Muitinės tarpininkų importo į Lietuvą dalis 2006-2011 m. pagal vertę (proc.)

TLK importo etape muitinės tarpininkai teikia papildomas paslaugas, susijusias su importo mokesčiais ir skola muitinei. Tai su rizika, o kai kada net su didele rizika, susijusios paslaugos.

Importuojant prekes, reikia sumokėti muitą ir akcizą (jeigu jie nustatyti) ir pridėtinės vertės mokestį (PVM). Skirtingoms prekėms taikomi skirtingi muitų ir akcizų dydžiai, o muitų dydis taip pat priklauso nuo šalies, iš kurios tos prekės yra kilusios.

30 ir 32 pav. pateikiami duomenys apie importo skolą prekėms, kurioms buvo įformintos importo deklaracijos, ir jos sudėtinės dalis - importo muitus, PVM ir akcizo mokesčius 2006–2011 m.

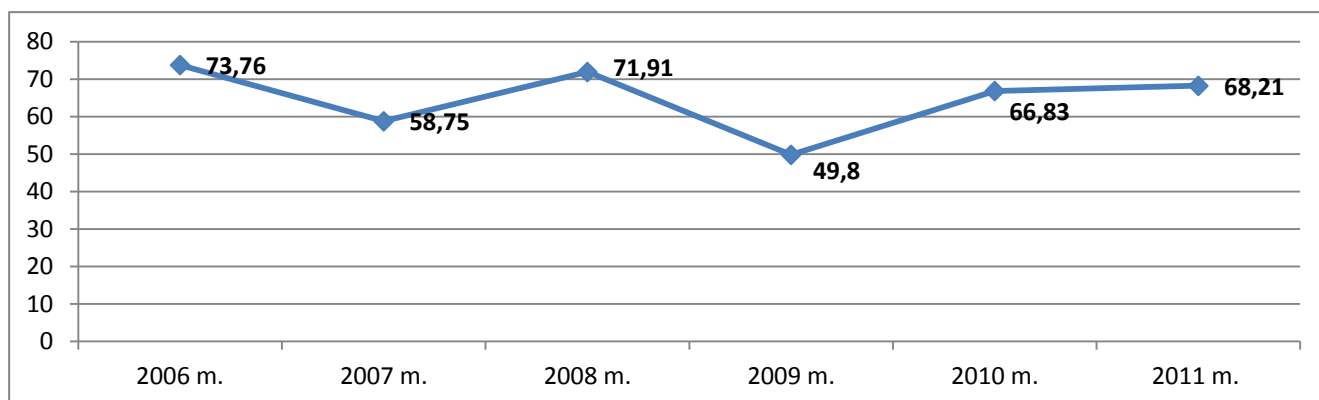

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

30 pav. Importo mokesčių suma 2006 – 2011 m. (mln. Lt)

Iš pateiktų duomenų matome, kad 2006–2011 m. daugiausia importo mokesčių buvo surinkta 2011 m., o surinkta suma, kuri siekė 7,77 mlrd. litų, ženkliai viršija net ikikrizinius metus.

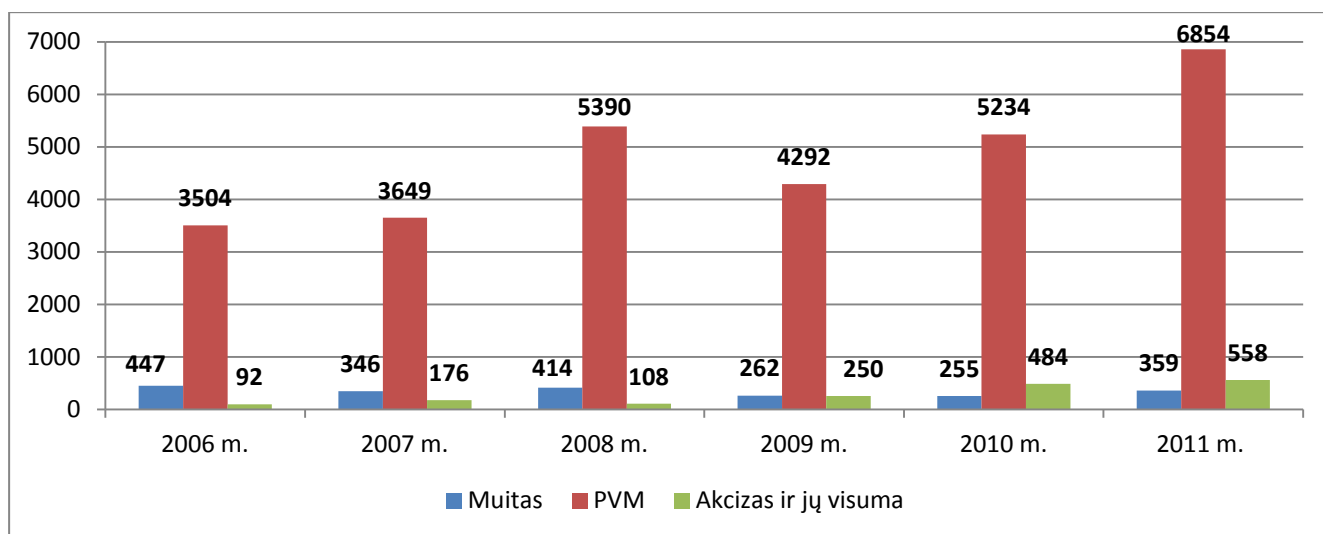
Nežiūrint didelės rizikos, muitinės tarpininkai pateikia informinimui muitinės deklaracijas, kuriose priskaičiuojama apie 70 proc. visos importo skolos muitinei (žr. 31 pav.). Tai liudija, kad muitinės tarpininkų paslaugomis naudojamosi būtent tada, kai prekėms yra nustatyti dideli importo mokesčiai.

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

31 pav. Muitinės tarpininkų sumokėtų visų importo mokesčių dalis 2006 – 2011 m. (proc.)

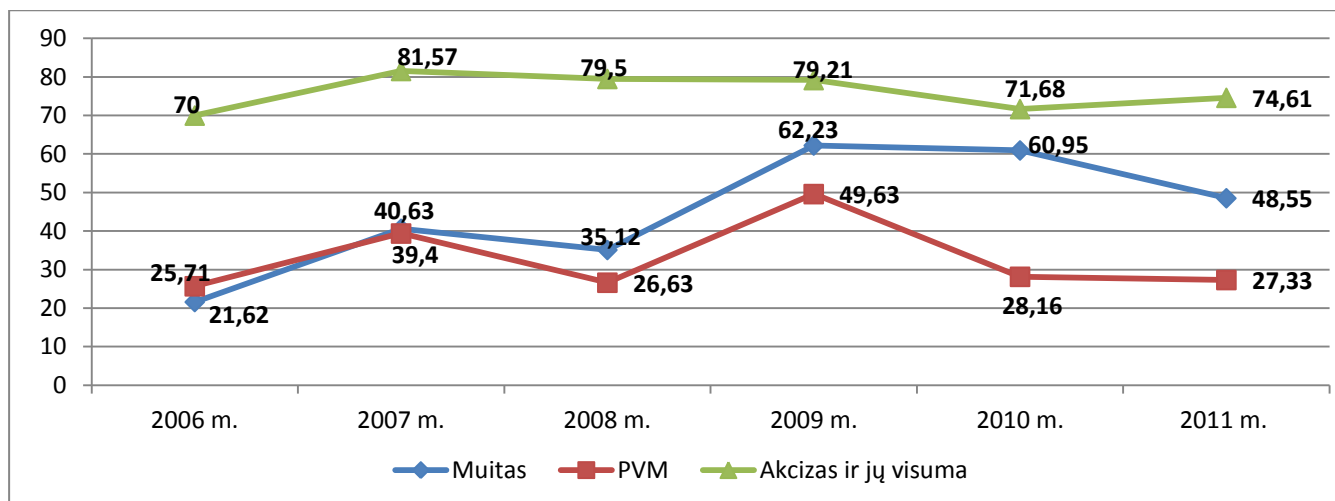
Didžiąją importo mokesčių dalį (apie 85 proc.) sudaro PVM (žr. 32-33), o mažiausią – maitas. Iki 2008 m. importo maito buvo surenkama daugiau, nei akcizo, o pastaraisiais metais akcizo surenkama kur kas daugiau, nei maito, ir ši tendencija, matyt, išliks.

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys.

32 pav. Sumokėti importo maitai, PVM ir akcizai 2006–2011 m. (mln. Lt)

Pateikti duomenys (žr. 33 pav.) rodo, kad muitinės tarpininkams pavedama tvarkyti muitinės formalumus prekėms, kurioms taikomas akcizas ir/ar maitas, t. y. rizikingiausioms importuojamoms prekėms. Nors akcizais apmokestinamas labai nedidelis prekių spektras, o maitai taikomi vis mažesniais prekių kiekiais, o ir pats maito tarifo dydis palaipsniui mažėja, muitinės tarpininkai apskaičiuojam ir užtikrinam beveik 2/3 visos importo muitinės skolos surinkimą. Būtent TLK importo etape teikiamos paslaugos parodo muitinės tarpininko instituto svarbą ir vietą šalyje.

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys.

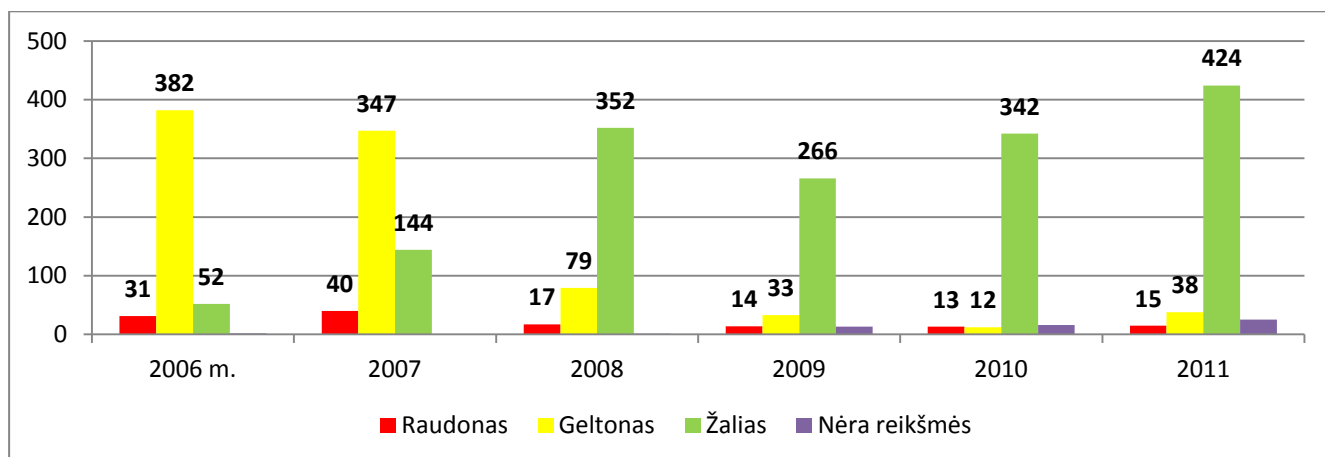
33 pav. Muitinės tarpininkų apskaičiuojama importo skola 2006 – 2011 m. (proc.)

Neretai importo muitinės formalumus realiai tvarko muitinės tarpininkai ar kiti ūkio subjektai, tačiau muitinės deklaracija pateikiama ne tarpininko, o importuotojo vardu, kas taip pat „paslepia“ realias muitinės tarpininkų teikiamas paslaugas TLK importo etape.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog poreikis muitinės formalumų atlikimo paslaugoms TLK importo etape gali būti vertinamas 0,7–0,8, o bendrasis poreikis muitinės formalumų atlikimo paslaugoms Lietuvoje yra ne mažesnis, nei 0,8 proc. Šiuo požiūriu Lietuva neišsiskiria nuo daugelio ES šalių.

3.2. Muitinės tarpininkų veiklos pokyčiai, trukdžiai ir perspektyvos

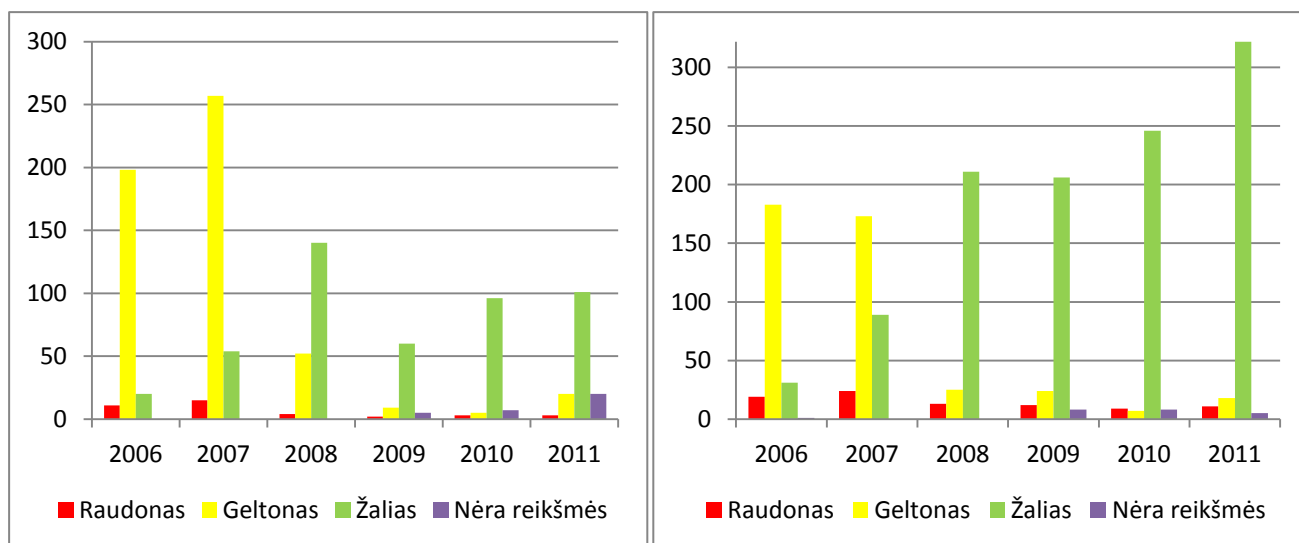
Lietuvos muitinei pateiktų deklaracijų įforminimas gali būti atliekamas nustačius joms vieną iš galimų kanalų: žalią, geltoną ar raudoną. Jei deklaracija atrenkama į raudoną kanalą, privalomas tiek krovinio patikrinimas, tiek deklaracijos ir lydinčiųjų dokumentų patikrinimas. Geltonajame kanale

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

34 pav. Eksporto deklaracijų pasiskirstymas kanaluose 2006 – 2011 m. (tūkst. vnt.)

apsiribojama deklaracijų ir lydinčiųjų dokumentų tikrinimu, o kroviniai gali būti netikrinami. Prekės, kurioms pateiktos muitinės deklaracijos atrenkamos į žaliąjį kanalą, išleidžiamos be muitinio tikrinimo. Raudonojo kanalo atveju atliekamas pilnas dokumentų ir deklaruojamų prekių muitinis tikrinimas. Deklarantui palankiausias yra – žalias, o nepalankiausias - raudomas kanalas.

Declarantų deklaracijos

Muitinės tarpininkų deklaracijos

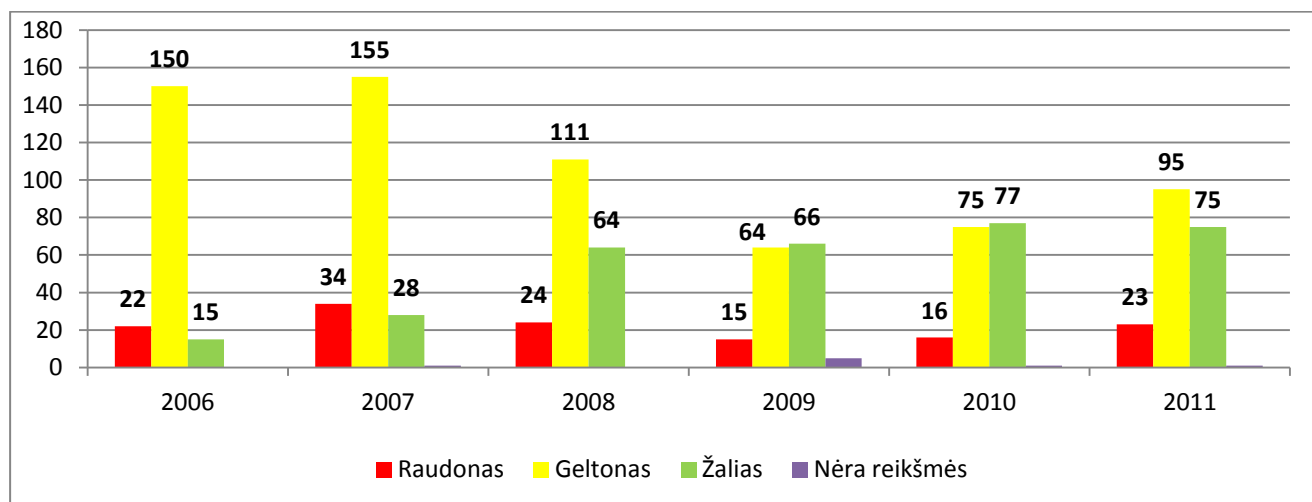
Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

35 pav. Deklarantų ir muitinės tarpininkų pateiktų eksporto deklaracijų pasiskirstymas kanaluose 2006 – 2011 m. (tūkst. vnt.)

Pagal muitinei pateiktų deklaracijų priskyrimą vienam iš galimų trijų kanalų galima spręsti ir apie prekėms atliktų muitinės formalumų kokybę, atliekamo darbo profesionalumo lygį.

34-35 pav. pateikti duomenys apie muitinės tarpininkų ir deklarantų muitinei pateiktų eksporto deklaracijų pasiskirstymą žaliajam, raudonam ir geltonam kanalui, o 36-37 pav. – apie muitinei pateiktų importo deklaracijų pasiskirstymą nurodytuose kanaluose.

Pateikti duomenų rodo, kad muitinei pateikiamos deklaracijos vis dažniau priskiriamos žaliajam

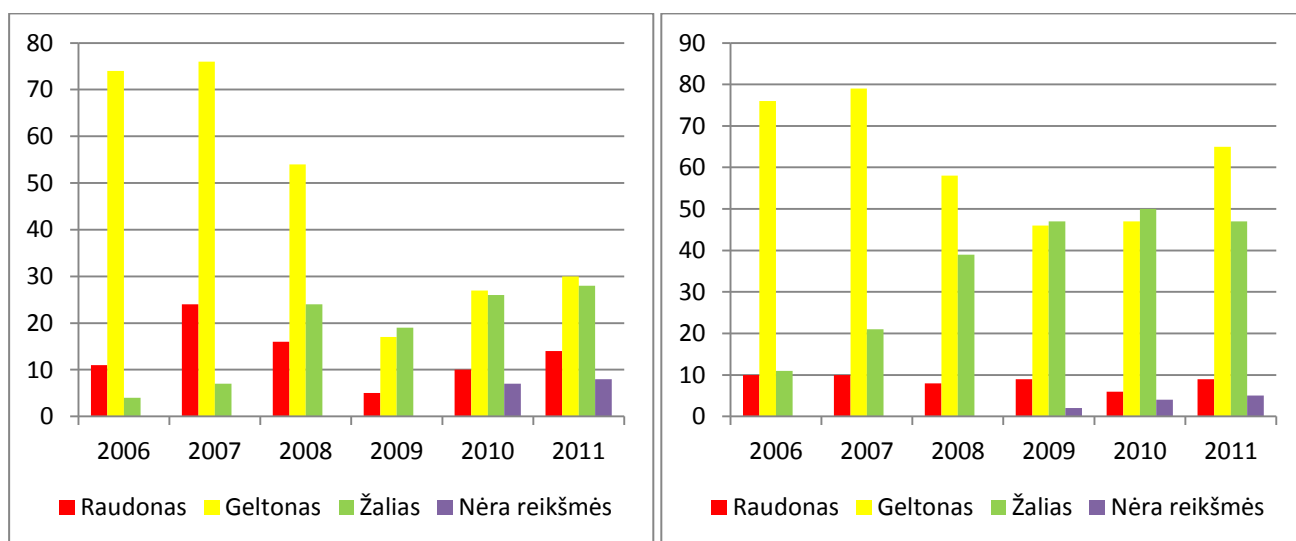

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

36 pav. Importo deklaracijų pasiskirstymas kanaluose 2006 – 2011 m. (tūkst. vnt.)

kanalui, o geltonajam („neaiškiam“) kanalui priskiriamas vis mažesnis deklaracijų skaičius, ir eksporto atveju tai vyksta gerokai sparčiau, nei importo atveju.

Duomenys apie muitinės deklaracijų pasiskirstymą kanaluose parodo ir kitą, muitinės tarpininkams svarbią tendenciją. Iš muitinės tarpininkų muitinei pateikiamų deklaracijų į žaliąjį („saugųj“) kanalą patenka ne procentais, o kartais (2-3 kartus) didesnis deklaracijų skaičius, palyginus su deklarantų pateiktomis muitinės deklaracijomis. Tai akivaizdžiai parodo, jog muitinės tarpininkai muitinės formalumus atlieka profesionaliau, nei deklarantai, tad suprantama jau anksčiau pastebėta tendencija, kai vis didesnė muitinės formalumų dalis pavedama atlikti muitinės tarpininkams. Be to, tai leidžia teigti, jog trečioji magistriniame darbe iškelta hipotezė (Muitinės tarpininkų atlikti muitinės formalumai kokybiškesni už deklarantų atliktus muitinės formalumus) pasitvirtino.

Deklarantų deklaracijos

Muitinės tarpininkų deklaracijos

Šaltinis: Muitinės informacinių sistemų centro duomenys

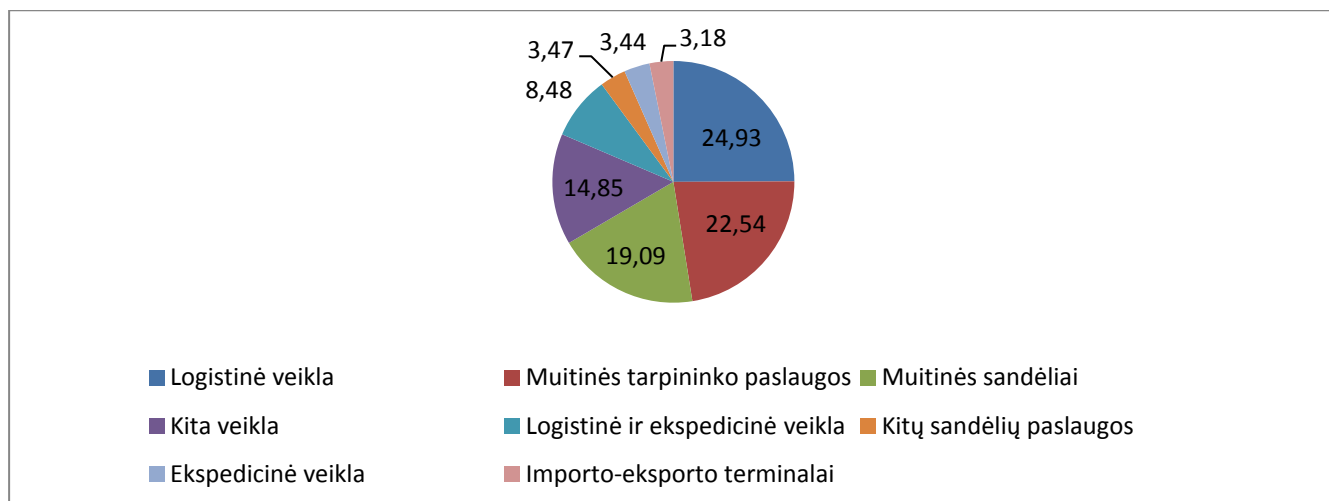
37 pav. Deklarantų ir muitinės tarpininkų pateiktų importo deklaracijų pasiskirstymas kanaluose 2006 – 2011 m. (tūkst vnt.)

Muitinės tarpininkai (kaip ir kiti TLK tarpininkai) gali teikti ne tik atskiras, jiems būdingas paslaugas, bet ir kitas teisės aktais neuždraustas logistines paslaugas. Neretai muitinės tarpininkai yra ir draudimo agentais ar daudimo brokeriais, ekspeditoriai - muitinės tarpininkais, muitinės sandėlio steigėjai - muitinės tarpininko ir/ar draudimo brokeriais (agentais) ir t. t. Taigi, visi TLK tarpininkai palaipsniui tampa logistines paslaugas teikiančiais ūkio subjektais. Tai vienas iš svarbiausių pokyčių muitinės tarpininkų veikloje Lietuvoje.

Šią tendenciją patvirtina ir 38 pav. pateikti duomenys. Matome, kad jokių kitų logistinių paslaugų neteikia tik kas ketvirtas muitinės tarpininkas (24,93 proc.), o likusieji muitinės tarpininkai teikia muitinės sandėlių, importo ir eksporto terminalų ir/arkitas logistines paslaugas.

Be to, Lietuvos muitinės tarpininkų asociacijos vertinimu, vis daugiau TLK tarpininkų, kurie nėra muitinės tarpininkais, siekia šio statuso.

Muitinės tarpininkų teikiamų paslaugų analizė įgalina teigti, jog ir antroji baigiamojo darbo

38 pav. Muitinės tarpininkų teikiamos logistinės paslaugos 2011 m.

hipotezė (Muitinės tarpininkų teikiamų paslaugų apimtys auga) pasitvirtino, ir tai leidžia optimistiškai vertinti šio verslo perspektyvas.

Muitinės tarpininkų veikla aiškinama naudojant muitinės formalumų sąvoką, kuri nėra apibrėžta. Tai leidžia įvairiai traktuoti muitinės tarpininkų veiklą ir veiksmus, susijusius su muitinės formalumais, priskirti muitinės tarpininkų veiklai net tada, kai šie veiksmai jai nebūdingi ar net nepriskirtini (pvz., vienkartinio laidavimo rašto registravimas muitinės įstaigoje yra draudimo brokerio ar draudimo agento paslauga, nors ji ir teikiama atliekant muitinės formalumus).

Muitinės tarpininkai labai dažnai veikia tik savo šalyje, o tai sudaro jų paslaugomis besinaudojančių TLK subjektams nepatogumų. Gabenant krovinius, juos draudžiant ar teikiant kitas logistines paslaugas TLK tarpininkai tranzito šalyse paprastai nebūtinai. Muitinės tarpininko paslaugų atveju yra atvirkščiai, nes kiekvienoje šalyje reikia ieškoti, kas joje atliks būtinus muitinės formalumus. Lietuvos ir kitų (bent jau kaimyninių) šalių muitinės tarpininkai galėtų plėtoti tarptautinį bendradarbiavimą muitinės formalumų atlikimo srityje ir priimti prieš savo klientus prievolę atlikti muitinės formalumus visame TLK ar bent atskiruose jo etapuose.

Kita neišnaudota galimybė muitinės tarpininkų veikloje – tai muitinės formalumų atlikimas naudojant abu galimus atstovavimo muitinėje būdus. Dalis klientų (ir ypač kitų šalių klientai) tikrai pasinaudotų netiesioginio atstovavimo muitinėje paslaugomis, jeigu tik muitinės tarpininkai jas teiktų.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. TLK, kuris prasideda vienoje (išsiuntimo) šalyje ir baigiasi kitoje (paskirties) šalyje, ir kuriame juda muitinės kontroliuojami kroviniai, galima išskirti tris jo etapus: eksporto, tranzito ir importo. Daugumoje tarptautinės logistikos kanalų atliekama juose judančių materialiujų objektų muitinės priežiūra, todėl muitinės formalumų atlikimo paslaugas teikiantys TLK tarpininkai yra neišvengiami, o jų teikiamos paslaugos svarbios šio kanalo subjektams.
2. Nežiūrint ES ir Lietuvoje įteisintų dviejų būdų – tiesiogiai ir netiesiogiai atstovauti asmenį muitinėje atliekant muitinės formalumus praktiškai naudojamas tik vienas iš jų – tiesioginis atstovavimas, kuris gali būti pavedamas tik Lietuvoje registruotiems muitinės tarpininkams.
3. Rekomenduoti Lietuvos muitinei ne tik rinkti, bet ir kaupti duomenų saugyklose duomenis apie muitinės deklaracijose nurodimą atstovavimo muitinėje būdą.
4. Geresniam muitinės tarpininko instituto reglamentavimui būtina BMK ar kitame tokio lygio teisės akte apibrėžti sąvoką „muitinės formalumai“ arba muitinės tarpininkų veiklą aiškinti nesinaudojant šia sąvoka.
5. Muitinės tarpininkai Lietuvoje – smulkios įmonės (vidutiniškai 3 – 4 muitinės tarpininko atstovai vienoje įmonėje) ir tai būdinga tik Lietuvai, nes kitose šalyse šia veikla užsiima kur kas didesnės kompanijos.
6. Ūkio subjektai muitinės tarpininkų paslaugomis naudojami visų pirma atliekant muitinės formalumus prekėms, kurioms atsiranda ar gali atsirasti didelė skola muitinei. Tai rodo, kad klientai patiki muitinės tarpininkams atsakingus ir sudėtingus muitinės formalumus, o muitinės tarpininkai juos tinkamai atlieka.
7. „Grynujų“ (teikiančių tik muitinės tarpininko paslaugas) muitinės tarpininkų vis mažiau, nes dauguma iš jų teikia ir kitas logistines paslaugas, todėl teikiamų paslaugų aspektu jie yra ne muitinės tarpininkai, o TLK tarpininkai, teikiantys ir muitinėje tarpininko paslaugas.

LITERATŪRA

Specialioji literatūra.

1. Authorised Economic Operators – Query page.
http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/eos/aeo_consultation.jsp?Lang=en&holderName=&aeoCountry=LT&certificatesTypes=AEOC&certificatesTypes=AEOF&certificatesTypes=AEOS&Expand=true&offset=1&range=25 [žiūrėta 2012 02 27]
2. Garalis A. Logistika. Bendrieji pagrindai. – Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2003. – 122 p. – ISBN 9986383765
3. Lietuvos Respublikos muitinės 2006 metų veiklos ataskaita.
<http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/2006.pdf> [žiūrėta 2012 01 10]
4. Lietuvos Respublikos muitinės 2007 metų veiklos ataskaita.
<http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/2007.pdf> [žiūrėta 2012 01 10]
5. Lietuvos Respublikos muitinės 2008 metų veiklos ataskaita.
<http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/2008.pdf> [žiūrėta 2012 01 10]
6. Lietuvos Respublikos muitinės 2009 metų veiklos ataskaita.
http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/2009_ataskaita_2.pdf [žiūrėta 2012 01 10]
7. Lietuvos Respublikos muitinės 2010 metų veiklos ataskaita.
http://www.cust.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/data_activity/Ataskaita_2010_002.pdf [žiūrėta 2012 01 10]
8. Laurinavičius A. Tarptautinės prekybos iššūkiai ir konceptualūs muitinės veiklos pokyčiai // Intelektinė ekonomika, 2007, Nr. 2 (2) p. 25-35.
9. Minalga R. Tarptautinė logistika. Vilnius: Homo liber, 2004. – 159 p. – ISBN 9955-449-69-1.
10. Minalga R. Logistika versle. – Vilnius: Homo liber, 2009. – 184 p. – ISBN 978-9955-716-64-8.
11. Paulauskas V. Logistika. – Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007. – 285 p. – ISBN 978-9955-18-225-2.
12. Palšaitis R. Šiuolaikinė logistika. Vilnius: Technika, 2010. – 336 p. – ISBN 978-9955-28-547-2
13. Radžiukynas J. ir kt. Europos Sąjungos bendroji prekybos politika. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. – 468 p. – ISBN 978-9955-19-310-4
14. Sarapinienė S., Avižienis J.Š. Muitinės procedūros. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. –254 p.– ISBN 978-9955-19-091-2
15. Urbonas J.A. Tarptautinė logistika: teorija ir praktika. – Kaunas: Technologija, 2005. – 310 p. – ISBN 9955-09-875-9
16. Таранов М.В. Таможенная логистика. Минск, 2011.

Teisės norminiai aktai.

1. Bendrojo administracinio dokumento muitinio įforminimo instrukcija // Valstybės žinios, 2004, Nr. 65-2336.
2. Bendrosios deklaracijos pildymo ir muitinio įforminimo instrukcija // Valstybės žinios 2001, Nr. 76-2698.
3. Bendrojo administracinio dokumento pildymo instrukcija // Valstybės žinios 2004, Nr. 57-2037
4. Dėl muitinės tarpininko atstovo kvalifikacijos suteikimo ir panaikinimo taisyklių, muitinės tarpininko registravimo liudijimo formos ir muitinės tarpininkų atstovų įtraukimo (išbraukimo) į muitinės tarpininko atstovų sąrašą ir muitinės tarpininkų bei jų atstovų kontrolės taisyklių patvirtinimo // Valstybės žinios 2011, Nr. 87-4204.
5. Įgaliotųjų ekonominių operacijų vykdytojų sertifikatų išdavimo, atšaukimo ir įgaliotųjų ekonominių operacijų vykdytojų statuso galiojimo sustabdymo taisyklės // Valstybės žinios 2007, Nr. 113-4618.
6. Konvencija dėl prekybos prekėmis formalumų supaprastinimo // OJ, 1987, L134.
7. Konvencija dėl bendrosios tranzito procedūros // OL, 1987, L226.
8. Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas // Valstybės žinios, 1992, Nr. 73-2517
9. Lietuvos Respublikos muitinės laikinasis įstatymas // Valstybės žinios, 1990, Nr. 30-720
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl muitinės tarpininkų nuostatų patvirtinimo // Valstybės žinios, 1994, Nr. 86-1569.
11. Muitinės tarpininkų registravimo ir veiklos taisyklės // Valstybės žinios 2006, Nr. 43-1579.
12. Prekių deklaravimo ir muitinio tikrinimo nuostatai // Valstybės žinios, 1993, Nr. 36-816
13. Supaprastintų procedūrų taikymo taisyklės // Valstybės žinios 2006, Nr. 43-1579.
14. Tarybos 2009 m. liepos 7 d. reglamentas (EB) Nr. 625/2009 dėl bendrų importo iš tam tikrų trečiųjų šalių taisyklių (kodifikuota redakcija) // OL, 2009, L 185.
15. 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą // OL 2004 m. specialus leidimas, 4 tomas, p. 307), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. lapkričio 20d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1791/2006 // OL 2006, L 363.
16. 1993 m. liepos 2 d. Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2454/93, išdėstantis Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas // OL 2004 specialus leidimas, padarytas 2010 m. lapkričio 18d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 1063/2010 // OL 2010, L 307.
17. 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 450/2008, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą (Modernizuotas muitinės kodeksas) // OL, L 145.

Interneto tinklapiu adresai.

www.asista.lt/lmta/ – Lietuvos muitinės tarpininkų asociacija

www.cust.lt – Lietuvos Respublikos muitinė

www.wto.org – Pasaulio prekybos organizacija

www.wcoomd.org – Pasaulio muitinių organizacija

www.lrs.lt – Lietuvos seimas

Drungilaitė, S. Muitinės tarpininkai – tarptautinės logistikos kanalo nariai / Tarptautinės prekybos magistro baigiamasis darbas. Darbo vadovas doc., dr. A. Jablonskis. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2012 – 73 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe nustatyti pagrindiniai tarptautinio logistikos kanalo etapai, apžvelgta muitinės priežiūra tarptautiniame logistikos kanale, išnagrinėti pagrindiniai tarptautinio logistikos kanalo elementai. Atskleistas muitinės tarpininkų vaidmuo tarptautiniame logistikos kanale, įvertintas tiesioginis ir netiesioginis atstovavimas muitinėje, išanalizuotos muitinės formalumų atlikimo paslaugos.

Pagrindiniai žodžiai: tarptautinė prekyba, muitinės formalumai, muitinės tarpininkai, tarptautinė logistika.

Drungilaitė, S. Customs brokers – members of international logistics channel. Master's work in International trade. Supervisor doc., dr. A. Jablonskis – Vilnius: Faculty of Economics and Finance Management, Mykolas Romeris University, 2012. – 73 p.

ANNOTATION

This Masters's thesis analyzed the key stages of international logistics channel, overviewed customs control in the international logistics channel, analyzed the elements of the international logistics channel. Also analyzed the place of customs brokers in the international logistics channel, estimated the direct or indirect representation in customs control, analyzed the services of clearing customs formalities.

Key words: international trade, customs formalities, customs brokers, international logistics.

SANTRAUKA

Tarptautinės prekybos magistro baigiamojo darbo tema yra aktuali, kadangi tarptautinės prekybos apimčių didėjimas, spartūs integraciniai procesai, vis sudėtingesnis ir įvairesnis tarptautinės prekybos tarifinis ir netarifinis reguliavimas sąlygoja naujų ir sudėtingesnių muitinės formalumų atsiradimą. Muitinės formalumai – neišvengiama tarptautinio logistikos kanalo dalis, todėl muitinės tarpininkų – muitinės formalumų atlikimo paslaugas teikiančių verslo subjektų, - veikla svarbi visiems tarptautinės logistikos kanalo dalyviams. Muitinės tarpininko institutas Lietuvoje naujas ir netyrinėtas, muitinės formalumų reikšmė tarptautiniame versle didelė, patys formalumai nuolat kinta, todėl svarbu įvertinti muitinės tarpininkų vietą ir vaidmenį tarptautiniame logistikos kanale.

Magistro baigiamojo darbo tyrimo problema: tinkamas muitinės formalumų atlikimas tarptautinėje prekyboje ir muitinės tarpininkų vaidmuo juos tvarkant. Tyrimo objektas: Muitinės tarpininkų vieta ir vaidmuo tarptautiniame logistikos kanale. Tyrimo tikslas: išanalizuoti muitinės tarpininko institutą Lietuvoje ir įvertinti poreikį muitinės tarpininkų paslaugoms. Tikslui pasiekti iškelti tyrimo uždaviniai: nustatyti pagrindinius tarptautinio logistikos kanalo etapus, apžvelgti muitinės priežiūrą tarptautiniame logistikos kanale, nustatyti pagrindinius tarptautinio logistikos kanalo elementus, išanalizuoti muitinės tarpininkų vietą tarptautiniame logistikos kanale, įvertinti tiesioginį ir netiesioginį atstovavimą muitinėje, išanalizuoti muitinės formalumų atlikimo paslaugas. Hipotezės: 1. Poreikis muitinės formalumų atlikimo paslaugoms didelis ir augantis. 2. Muitinės tarpininkų teikiamų paslaugų apimtys augs. 3. Muitinės tarpininkų atlikti muitinės formalumai kokybiškesni už deklarantų atliktus muitinės formalumus. Taikyti tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir teisės aktų analizės metodas, lyginamasis metodas, statistinių duomenų analizės metodas, apibendrinimo metodas.

Darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados ir siūlymai. Pirmajame skyriuje pateikta tarptautinio logistikos kanalo (TLK) koncepcija, aptarti jo elementai – TLK objektai ir subjektai. Išskirti ir aptarti trys TLK etapai: eksporto, tranzito ir importo. Šiame skyriuje taip pat aptarti muitinės formalumai TLK, muitinės procedūros, jų atlikimo tvarka, deklarantai, muitinės tarpininkai, jų teisės ir pareigos. Antrajame skyriuje aptariamas atstovavimas TLK, jo tipai, atstovavimo muitinėje ypatumai, jo reglamentavimas ES ir Lietuvoje. Apžvelgiama muitinės tarpininkų veikla Lietuvoje nuo muitinės tarpininko instituto sukūrimo. Aptariami deklarantai, įgaliotieji ekonominių operacijų vykdytojai ir jų dalyvavimas deklaruojant prekes. Trečiame skyriuje aptariami muitinės formalumai visuose trijuose TLK etapuose. Analizuojamos ir vertinamos muitinės tarpininkų teikiamos paslaugos, šių paslaugų paklausumas Lietuvoje. Lyginami muitinės tarpininkų ir deklarantų atliekami muitinės formalumai. Aptarti pagrindiniai muitinės tarpininkų veiklos pokyčiai ir šiandienos šios verslo srities aktualijos.

SUMMARY

This International Trade Master's topic is relevant due to the growth of international trade volumes, rapid integration processes, increasingly complex and diverse trade tariff and non-tariff measures, which lead to the appearance of new and more complex customs formalities. Customs formalities are an inevitable part of the international logistics channel, whereas customs brokers, who deal with the customs formalities, are important to all of the members of the international logistics channel. Customs brokers are a relatively new and inadequately researched topic in Lithuania; while customs formalities are an important part of the international trade because of their changeability, the place of customs brokers in the international logistics channel must be evaluated.

The research problem of this Master's thesis is: the adequate clearance of international trade customs formalities, and the role of customs brokers in the aforementioned process. Research object: the place and role of customs brokers in the international logistics channel. The aim of the research: analysis of Lithuanian customs brokers and evaluation of the demand for their services. The objectives of the research are: identifying the key stages of the international logistics channel, overviewing customs control in the international customs channel, identifying the key elements of the international logistics channel, analyzing the place of customs brokers in the international logistics channel, assessing the direct and indirect representation in customs control, assessing the services of clearing customs formalities. Hypotheses: 1. The demand for customs formalities clearance services is vast and yet still growing. 2. The extent of services of customs brokers is growing. 3. The services of customs brokers customs formalities services are of better quality than that of declarant services. The research methods applied: the method of scientific literature and legislative analysis, the comparative method, the method of statistical data analysis, the method of summation.

This paper is compiled of an introduction, three chapters, conclusions and recommendations. The concept of the international logistics channel and its elements – objects and subjects – are analyzed in the first chapter. Also in this chapter, the three stages of international logistics channel – export, transit and import – are discussed. Moreover, it contains the overview of customs formalities in the international logistics channel, the overview of customs procedures and their clearance order, declarants, customs brokers – their rights and duties. The second chapter contains the analysis of the international logistics channel representation, its types, the peculiarities of customs representation, and its regulation in the EU and Lithuania. Also being analyzed are the declarants, AEO and their role in declaring goods. The overview of customs formalities in all three stages of the international logistics channel is compiled in the third chapter. Furthermore, the third chapter contains the analysis and evaluation of customs brokers' services, and the demand for them in Lithuania. Customs brokers' services are being compared to declarants services and vice versa. The major changes in customs

brokers' services and today's news in the field are also overviewed in the third chapter. Conclusions and recommendations are compiled at the end of the paper.

1 PRIEDAS

PATVIRTINTA
Muitinės mokymo centro
direktoriaus 2010 m. rugsėjo 16 d.
įsakymu Nr. 1B-225

**MUITINĖS TARPININKŲ ATSTOVŲ KVALIFIKACINIO EGZAMINO
PROGRAMA**

- 1.** Muitinės tarpininkų atstovų kvalifikacijos tvirtinimas.
- 2.** Atstovavimas ir sutartiniai teisiniai santykiai:
 - 2.1. Civiliniai teisiniai santykiai. Šalys (fiziniai asmenys, juridiniai asmenys);
 - 2.2. Atstovavimas (sąvoka, rūšys, įgaliojimai);
 - 2.3. Sandoriai ir sutartys (sąvokos, santykis, rūšys, sutarties sudarymas – ikisutartiniai santykiai, oferta, akceptas, sutarties turinys, forma, aiškinimas);
 - 2.4. Prievolės (samprata, atsiradimo pagrindai, rūšys, įvykdymo užtikrinimas, prievolės šalys);
 - 2.5. Terminai;
 - 2.6. Ieškinio senatis;
 - 2.7. Atsakomybė už muitinės veiklos taisyklių pažeidimus.
- 3.** Veiksniai, kuriais remiantis taikomi importo ir eksporto muitai bei kitos su prekyba prekėmis susijusios priemonės:
 - 3.1. Integruotas Europos Bendrijų tarifas – TARIC;
 - 3.2. Tarifinis prekių klasifikavimas;
 - 3.3. Prekių kilmė:
 - 3.3.1. Nelengvatinės (nepreferencinės) prekių kilmės įrodymas;
 - 3.3.2. Lengvatinės (preferencinės) prekių kilmės įrodymas ir taisyklės.
 - 3.4. Prekių muitinis įvertinimas:
 - 3.4.1. Teisinis reglamentavimas;
 - 3.4.2. Sandorio vertės metodo taikymas;
 - 3.4.3. Kiti muitinio įvertinimo metodai;
 - 3.4.4. Išlaidos, detalizuojančios prekių muitinę vertę;
 - 3.4.5. Prekių sandorio vertės patikslinimas jų gabenimo, draudimo, krovimo bei tvarkymo išlaidomis;
 - 3.4.6. Muitinės vertės deklaravimas.
- 4.** Muitinės administruojami mokesčiai. Mokesčių apskaičiavimas:
 - 4.1. Muitai ir kitos tarifinio reguliavimo priemonės;
 - 4.2. Akcizai;
 - 4.3. Pridėtinės vertės mokestis;
 - 4.4. Mokesčių mokėjimo muitinėje tvarka;
 - 4.5. Garantijų naudojimas mokestinių prievolių įvykdymui užtikrinanti.
- 5.** Bendrijos muitų teritorija ir prekių saugojimo vietos:
 - 5.1. Prekių įvežimas į Bendrijos muitų teritoriją;
 - 5.2. Prekių laikinasis saugojimas. Bendroji deklaracija.
- 6.** Prekių deklaravimas. Muitinės deklaracijos (įprastinė procedūra, supaprastintos

procedūros).

7. Muitinės sankcionuoti veiksmai:

7.1. Muitinės procedūros:

7.1.1. Išleidimas į laisvą apyvartą;

7.1.2. Sąlyginio neapmokestinimo procedūros ir ekonominio poveikio turinčios muitinės procedūros:

7.1.2.1. Tranzitas – bendrosios nuostatos, išorinis Bendrijos tranzitas, vidinis tranzitas;

7.1.2.2. Laikinasis įvežimas perdirbti – bendrosios nuostatos, leidimo išdavimas, procedūros taikymas, drobeko sistema;

7.1.2.3. Laikinasis įvežimas – bendrosios nuostatos, visiško atleidimo nuo importo muitų sąlygos, procedūros taikymas;

7.1.2.4. Laikinasis išvežimas perdirbti – bendrosios nuostatos, leidimo išdavimas, procedūros taikymas, laikinasis išvežimas perdirbti taikant standartinio prekių pakeitimo sistemą.

7.1.3. Nepražinamas eksportas.

7.2. Kiti muitinės sankcionuoti veiksmai (laisvosios zonos ir laisvieji sandėliai, reeksportas, sunaikinimas ir perdavimas valstybės nuosavybėn, neapmuitinamos parduotuvės).

8. Specifiniai muitinės formalumai:

8.1. Žemės ūkio produktų, už kuriuos skiriamos kompensacijos, eksportas;

8.2. Kultūros vertybių išvežimas;

8.3. Strateginių prekių gabenimas;

9. Intrastato ataskaitų pildymas ir teikimas muitinės įstaigai.

10. Darbas su Muitinės deklaracijų apdorojimo sistema (MDAS) (aplinka, valdymo klavišai, duomenų įvedimas, tikrinimas, deklaracijų paieška, spausdinimas).

2 PRIEDAS

Muitinės tarpininko atstovo kvalifikacijos
suteikimo ir panaikinimo taisyklių
3 priedas

(Pažymėjimo pavyzdys)

(išdavusi muitinės įstaiga)

**MUITINĖS TARPININKO ATSTOVO
PAŽYMĖJIMAS**

_____ Nr. _____
(data)

(sudarymo vieta)

Šis pažymėjimas liudija, kad _____
(asmens vardas ir pavardė)
suteikta teisė užsiimti muitinės tarpininko atstovo veikla.

Muitinės tarpininko atstovų
kvalifikacinio egzamino
komisijos primininkas

A.V.

(parašas)

(vardas ir pavardė)